

Lise Nymark

Stedsidentitet – uttrykt i strikkedesign

En erfaringsbasert kunnskapsprosess i samspill med omgivelsene

Høgskolen i Sørøst-Norge
Fakultet for humaniora, idretts- og utdanningsvitenskap
Institutt for estetiske fag
Lærerskoleveien 40
3679 Notodden

<http://www.usn.no>

© 2017 Lise Nymark

Denne avhandlingen representerer 60 studiepoeng

Sammendrag

Oppgavens problemområde omfatter samtidsaktuelle spørsmål som opplevelse av tilhørighet og tilknytning til kulturelle fellesskap, og uttrykksformer for egen identitet. I vår tids samfunn bestående av hurtige endringer og globalisering vil elevene i dagens skole bli konfrontert med ulike fellesskap i form av både fysiske og digitale møter. Bevissthet om, og kjennskap til, valgmuligheter om deltakelse i kulturfellesskap kan derfor være betydningsfullt. Uttrykk for identitet kan synliggjøres blant annet gjennom bekledding. Et historisk tilbakeblikk på eksisterende uttrykk i strikkede plagg legges til grunn for undersøkelsene i oppgaven. Sentrale begreper, knyttet til kulturell forankring, løftes frem og relateres til identitetsbegrepet.

Det skapende arbeidet konsentreres om design og omfatter strikking som teknikk og tekstilt uttrykk, og kobles til identitet. Det fysiske miljøet knyttes til undersøkelsene i en erfaringsbasert arbeidsprosess. Fenomenologien er sentral som utgangspunkt for undersøkelsene. Kvalitative forskningsmetoder legges til grunn for innsamling av empirisk materiale. Det innsamlede materialet består av en gruppesamtale med ungdom og feltarbeid, som omfatter observasjon og skapende arbeid. Data fra gruppe-samtalen med ungdommer holdes opp mot funn fra erfaringene i observasjonsprosessen og det skapende arbeidet.

Uttrykk for stedsidentitet i strikkedesign kommer frem i resultatene fra det skapende arbeidet. Beskrivelser av den erfaringsbaserte arbeidsprosessen synliggjør utviklingen som skjer i en slik arbeidsform, og danner grunnlag for visualiseringen av identitet. Sammen med funnene fra gruppesamtalen med ungdommer relateres resultatene til lærings situasjoner i ungdomsskolen.

Innhold

1 Innledning	6
1.1 Oppgavens oppbygning.....	7
1.2 Problemområde	8
1.3 Forskningsfokus og problemstilling	9
2 Forskningsfelt	11
2.1 Strikking i historisk sammenheng.....	11
2.2 Strikking og kulturformidling i skolen	15
2.3 Tidligere forskning på området.....	19
2.4 Begreper – kultur, tradisjon og identitet	20
3 Vitenskapsteoretisk plassering.....	33
4 Forskningsstrategi og metoder	37
4.1 Innsamling av empiri	41
5 Forskningsresultat.....	45
5.1 Gruppesamtale med ungdommer.....	45
5.2 Observasjon av stedet.....	52
5.3 Analyse av farger og imitasjon av mønstre	78
5.4 Visualisering av stedsidentitet i design	83
5.5 Oppsummering resultat – skapende arbeid	109
6 Oppsummering, drøftinger og refleksjoner	110
6.1 Uttrykk for stedsidentitet i strikkedesign.....	110
6.2 Metodiske refleksjoner.....	113
6.3 Oppgavens bidrag.....	114
6.4 Veien videre.....	116
7 Litteraturliste.....	117
8 Oversikt over tabeller og figurer	121
9 Vedlegg	125

Forord

Masterarbeidet har vært en verdifull læringsprosess både for egen utvikling, utøvende virksomhet, og som veileder og formidler i utdanningssystemet. I tillegg til egne studier og arbeidsinnsats har samtaler, innspill og støtte fra medstudenter, kollegaer, veiledere, familie og venner bidratt til at det omfattende arbeidet har vokst frem og falt på plass i avhandlingen.

Stor takk rettes til de flotte ungdommene som stilte opp som informanter, mor og far som trer støttende til, og ekstra takk til far for korrekturlesing, medstudenter for verdifullt samarbeid, veilederne mine Kari og Marlene for nyttige og lærerike tilbakemeldinger, og til Morten for gode samtaler.

En spesiell takk til fantastiske Oda og Erle for oppmuntring og støtte. Dere har holdt ut travle tider der fokus stadig har tatt en annen vending enn vårt familieliv, hverdagslige gjøremål og forpliktelser. Gleder meg til tiden fremover sammen med dere!

Nesodden, 03.05.17

Lise Nymark

1 Innledning

Strikking er en teknikk som har lange tradisjoner i norske hjem og skole. Jeg vokste opp i en tid da vi lærte å strikke på skolen. Vi strikket dukke, og senere lue. Dette vekket min interesse for strikking, og jeg fortsatte med eksperimentering av ulike mønstre på fritiden. Senere i skoleløpet fikk vi lov til å strikke i timen, samtidig som det foregikk annen type undervisning. Dette fenomenet, med strikking i timen, tok imidlertid slutt noen år senere. Siden den tid har håndverksteknikken eksistert i mange miljøer, men graden av popularitet har vært varierende gjennom de siste tiårene. I de seneste årene har det vært et oppsving for strikkeinteressen i Norge. Dette kan sees blant annet i mediebildet, ved mangfoldet av strikkebøker på markedet, oppstart av strikkekaféer, strikkeblogger og økt garnvalg i butikk og på nett. Håndstrikking er med andre ord blitt en yndet aktivitet blant mange, og tilbudet av ferdige design til kopiering og produksjon er tilgjengelig fra både garnleverandører, ukeblader, bøker, kjendiser og frittstående designere. Mange klær også ellers i varehandelen er produsert av strikkede materialer, de aller fleste maskinstrikkede. Håndstrikking er i vår tid en svært kostbar fremstillingsmetode, men er allikevel en teknikk som benyttes av både tekstilkunstnere, kunst-håndverkere og designere, så vel som privatpersoner som strikker til eget bruk, til familie og venner.

Strikkede plagg kommer i fokus i motebildet med jevne mellomrom. Strikkedesignene kan være hentet fra ulike inspirasjonskilder, og i blant er disse gamle, tradisjonelle mønstre som kan ses på som særegne fra det landet de kommer fra. Noen av de gamle mønstrene er imidlertid en del av kulturarven også andre steder i verden og kan i mange sammenhenger finnes igjen i ulike land, men satt sammen og benyttet på forskjellige måter, slik som for eksempel åttebladsrosa. Norsk strikkedesign kjennetegnes ofte ved de tradisjonelle kofte- og trøyemønstrene fra 1800-tallet. Annichen Sibbern Bøhn samlet et utvalg av gamle strikkemønstre og ga ut boka *Norske Strikkemønstre* i 1929. I 1953 startet Unn Sjøiland samarbeid med Sandnes Uldvarefabrikk og laget bl.a. det populære Marius-mønsteret (Sundbø, 1994, s. 52-53). Flere av mønstrene er hentet fra en forholdsvis kort periode i norsk tekstilhistorie, og er fortsatt dominerende i norsk strikkedesign. Gjennom egen oppvekst og levesett i storby, og tettsteder med nærhet til hovedstaden, opplever jeg liten tilknytning til det som ofte omtales som "norsk strikkedesign". Mønstrene og designene fra norsk bygdetradisjon er fjerne for meg, og oppleves ikke som et uttrykk for min tilhørighet til norsk tekstiltradisjon. Med det som utgangspunkt for masteroppgaven ønsker jeg å se nærmere på fagområdet strikking, knytte det opp mot kulturell tilhørighet og videre undersøke hvordan

jeg kan skape nye uttrykk i strikkede design som i tillegg representerer noe betydningsfullt ved egen identitet.

Strikking som aktivitet, kan i tillegg ses på som en tradisjonsbunden håndverksteknikk. Kunnskap om masketeknikken overføres i en mester-/elevsituasjon i hjemmet, på skolen eller også digitalt for eksempel med instruksjonsfilmer tilgjengelige på nett. Ulike typer masker og eksisterende mønstre videreformidles til den lærende. Både områdene *design* og *strikking* finner vi igjen i læreplanene for grunnskolen. I gjeldende læreplan, Kunnskapsløftet, er et av kompetansemålene innenfor design etter 4. trinn, å lage enkle gjenstander gjennom blant annet å strikke (Kunnskapsdepartementet, 2006). Strikking er i så måte en teknikk som fortsatt er aktuell i skolen. Etter 10. trinn skal elevene kunne skape klær og drøfte mote, og i tillegg se på hvordan andre kulturer har påvirket og inspirert ulike designuttrykk. Videre skal elevene få innsikt i særtrekk ved nordisk design, og kunne se dette i et internasjonalt perspektiv (Kunnskapsdepartementet, 2006). Etter å ha arbeidet med eldre ungdommer i flere år, underviser jeg nå elever på 8.-10. trinn i kunst og håndverk. Det vil derfor være naturlig for meg å knytte masteroppgaven opp mot designundervisning i ungdomsskolen.

1.1 Oppgavens oppbygning

Oppgaven er delt inn i 6 kapitler som viser prosessen fra den innledende fasen og frem mot forskningsresultatene:

Kapittel 1 Innledning – Problemområdet presenteres og konkretiseres. Deretter følger en utdypning av forskningsfokus og en presisering av problemstilling og forskningsspørsmål.

Kapittel 2 Forskningsfelt – Bakgrunnskunnskap om problemområdet blir klarlagt og satt i sammenheng med tilknyttede fagfelt. Videre beskrives begrepsbruk, og koblingen mellom fagområdene tydeliggjøres.

Kapittel 3 Vitenskapsteoretisk plassering – Det teoretiske perspektivet i oppgaven blir gjort rede for og danner grunnlag for drøftinger av resultat.

Kapittel 4 Forskningsstrategi og metoder - Oppgavens metodologiske plassering gjøres rede for og danner grunnlag for valg av tilnæringsmåte. Deretter følger en utdypning av hvordan metodene er benyttet i oppgaven.

Kapittel 5 Forskningsresultat – Det empirisk materiale blir presentert og gjort rede for. Kapittelet fremstiller undersøkelsene og viser utviklingen gjennom ulike faser.

Kapittel 6 Drøftinger og konklusjoner – Resultatene fra undersøkelsene oppsummeres og drøftes. Oppgavens kunnskapsbidrag innenfor forskningsfeltet beskrives og det blir gjort rede for hvordan oppgaven kan innlede til videre forskning.

1.2 Problemområde

Problemområdet har vokst frem utfra min interesse for strikking som teknikk, og videre strikking benyttet som redskap i skapende arbeid med tekstile materialer. Møtene med strikkedesign i ulike medier har i tillegg vekket min interesse for å finne nye innfallsvinkler til å arbeide med design.

Det som ofte omtales som norske strikkemønstre kan jevnlig ses i tekstilmarkedet. Populariteten for denne type mønstre, slik som Marius-mønsteret og den nye oppblomstringen av kofte-trenden, blusser opp med jevne mellomrom via handelsstanden, media og markedsføring. Strikkeplagg i norsk tradisjonsstrikk dukker også opp i forbindelse med store idrettskonkurranser og i turistnæringen. Produksjon og bruk av denne type plagg er ingen tradisjon som er videreført i min familie. I mitt miljø er det heller ikke mange personer som bærer denne type strikkeplagg, til tross for at det florerer av kofter og mønstre i garnbutikker, fra leverandører og i media. Dette fører meg til spørsmål som: Hvor kommer denne tradisjonen fra? Hvem omfavner denne tradisjonen? Hva er årsaken til at disse mønstrene har fått så stor plass i norsk strikketradisjon? Videre dukker det opp spørsmål som: Hva min opplevelse av manglende tilknytning til denne tradisjonen innebærer? Hvordan strikkedesign eventuelt kan vise kulturuttrykk på en alternativ, men allikevel betydningsfull måte?

I forbindelse med eksisterende tradisjoner blir også den formidlingen som skjer gjennom generasjoner av interesse. Overføring av tradisjoner skjer gjennom slektsledd, men også på andre arenaer i samfunnet, deriblant i skolen. Problemområdet omhandler dermed flere beslektede felt: kultur, kulturarv og tradisjon; identitet; kulturformidling og kulturoverføring.

I begrepene ligger det også et politisk aspekt, noe som igjen vil gjøre seg gjeldende innenfor læreplaner og didaktisk tenkning i forhold til både den generelle delen og spesifikt for kunst og håndverksfaget. For å sirkle inn forskningsfokuset, og definere problemstillingen, blir de tre områdene gjenstand for betraktninger og deretter lagt til grunn for drøftinger videre i

oppgaven. Bakgrunnskunnskap innenfor områdene er beskrevet ytterligere i form av historisk tilbakeblikk og begrepsavklaring. Kunnskapen vil støtte opp under beslutninger og valg som har gitt retningen på det empiriske arbeidet.

1.3 Forskningsfokus og problemstilling

Det som raskt utpekte seg som essensielt for denne oppgaven var å finne uttrykk i kulturen som oppleves som representativt og viktig for meg som individ. I overført betydning vil arbeidsformen også kunne fremstå som interessant og viktig for andre enkeltpersoner som er del av en kultur. Bevissthet om tradisjoner, og opplevelse av tilhørighet til den kulturen man er en del av, vil være aktuelt i mange sammenhenger i vår tid. Fellesskap vi omslutes av har betydning for vår identitet. Egen identitet kan i så måte knyttes til både kultur, sted og et mangfold av andre fellesskap. I undervisningssammenheng er temaet relevant og omtales i læreplanen (Kunnskapsdepartementet, 2006) i forbindelse med ungdommers innsikt i, og utvikling av identitet. Ved å involvere ungdomsskoleelever til å reflektere over temaene kan oppgavens undersøkelser forenes og knyttes opp mot formidlingssituasjoner i skolen.

Synliggjøring av egen identitet kan skje på ulike måter, også i form av den klesstilen vi velger. I denne sammenhengen blir identitetsbegrepet viktig som fundament for undersøkelser i oppgaven. Det skapende arbeidet konsentreres om design og omfatter strikking som teknikk og tekstilt uttrykk, og kobles til identitet. Gjennom forskningen vil jeg søke etter uttrykk som danner grunnlag for utvikling av nye strikkedesign. Den teoretiske kunnskapstilegnelsen vil bidra som beslutningsgrunnlag for hvilken relasjon og betydning den historiske delen skal ha i det skapende og innovative arbeidet, i form av utvikling av nye mønstre og design. Samlet vil kunnskapen som tilegnes i prosessen legges til grunn for refleksjoner om didaktisk verdi og hvordan kunnskapen kan benyttes i egen undervisningspraksis.

Området kulturell forankring og hvordan vi hyppig møter andre, og til dels nye kulturer, er aktuelt på mange felt, og ikke minst i skolen. I læreplanens formål for kunst og håndverk (Kunnskapsdepartementet, 2006) er det beskrevet hvordan forståelse for fortidens og nåtidens kunst og håndverk i egen og andres kultur kan gi grunnlag for videre utvikling i vårt flerkulturelle samfunn. Den generelle delen av læreplanen beskriver hvordan opplæringen skal fremme kulturforståelse og bidra til utvikling av blant annet selvinnsikt og identitet (Kunnskapsdepartementet, 2006). I regjeringens innstilling til fornyelse av Kunnskapsløftet (Meld. St. 28 (2015-2016)) legges det blant annet vekt på at opplæringen

skal åpne dører mot verden og fremtiden så vel som at undervisningen skal gi elevene kunnskap om den nasjonale kulturarven. Jeg ser det som interessant og aktuelt å knytte undersøkelsene om hvordan jeg tilegner meg erfaringer i den skapende prosessen opp mot den utviklingen som skjer med økende grad av kulturelle møter i samfunnet og dermed skolen.

Med dette utgangspunktet er oppgavens problemstilling:

Problemstilling

Hvilke uttrykk for stedsidentitet kan vises i strikkedesign som følge av prosesser i samhandling med stedet?

Forskningsspørsmål:

- **På hvilken måte kan interaksjonen mellom meg og omgivelsene bidra til å belyse betydningen av det fysiske miljøet i identitetsutvikling?**
- **Hvordan kan aktiv tilstedeværelse i nærområdet sies å ha betydning for personlig uttrykk i strikkedesign?**
- **Hvilke erfaringer fra denne arbeidsformen kan benyttes som utgangspunkt for skapende arbeid i ungdomsskolen?**

2 Forskningsfelt

Kapitlet beskriver de aktuelle fagområdene, og gjør rede for eksisterende strikketradisjoner. Tradisjonene vil betraktes spesielt med fokus på å få innsikt i, og forståelse for, den delen av tradisjonen som uttrykker nasjonal tilhørighet. Det skapende arbeidet i oppgaven er basert på samspill med omgivelsene, men vil også være preget av forforståelse og valg som tas på bakgrunn av den kulturen jeg har vokst inn i. For å få innblikk i hvilken utvikling design av strikkeplagg har hatt i Norge, blir det i tillegg fokusert på hvilke typer plagg som ble brukt, samt form og mønster på det som ble strikket. Det vil danne grunnlag for videre undersøkelser etter tekstile uttrykk, som på en betydningsfull måte kan gjenspeile identitet. Begrepene kultur, tradisjon og identitet oppleves som sentrale for oppgavens vinkling og utarbeidelse av empirisk materiale. Som forutsetning for de valg som tas, følger en redegjøring av begrepene. De vil bli gjenstand for betraktninger som bidrar til en tydeliggjøring av oppgavens fokusområder, og sammen med historisk tilbakeblikk på strikketradisjonene, legges til grunn for det videre arbeidet.

Helt tilbake til 1850-årene er strikking beskrevet som et håndverk elevene tilegner seg i undervisningssammenheng i Norge (Sundbø, 1994; 2005). Overføring av håndverks-teknikker er én av kunst og håndverkslærerens oppgaver i skolen. Samtidig har læreren et ansvar for overføring og formidling av kunnskap om kultur, historie og tradisjoner. Formidling og kulturoverføring i ungdomsskolen knyttes opp mot oppgavens øvrige fokusområder.

2.1 Strikking i historisk sammenheng

Strikking har tradisjoner i mange land og gjennom mange århundrer. Det rår imidlertid usikkerhet omkring når og hvor strikketeknikken har oppstått. I følge Anne Kjellberg, Ingebjørg Gravfjord, Gerd Aarsland Rosander & Anne-Lise Svendsen (1987, s. 9) kan teknikken ha sitt opphav fra Midt-Østen eller landområdene rundt Middelhavet, og spredt seg videre derfra både østover og til vestlige land. De eldste funn av strikkede plagg, som beskrives konkret, stammer fra Egypt og antas å være fra mellom år 952-1149, mens de første europeiske funn er to strikkede silkeputer fra kongelige graver i den spanske provinsen Burgos, datert til 1200-årene (Kjellberg et al., 1987, s. 9). Fra 1300-tallet vises strikketeknikken i malerier fra ulike kunstnere, og siden den tid er strikketeknikkens utbredelse dokumentert med skriftlige kilder, skildringer og med funn av ulike typer strikkede plagg.

Kjellberg et al. (1987, s. 9) beskriver videre hvordan teknikken bredte om seg i Europa på 1500-tallet, med strikkeskoler og profesjonelle laug.

Strikking i Norge

Annemor Sundbø (1994) og Kjellberg et al. (1987) er blant dem som har beskrevet strikkingens utvikling i Norge. Det eldste funnet, som nevnes av strikket materiale her til lands er datert tilbake til mellom 1476 og 1525, og først i siste halvdel av 1500-tallet blir strikkede produkter nevnt i skriftlig materiale. På grunn av få funn og lite dokumentasjon fra denne tiden, er det mye usikkerhet omkring produksjon og bruk av strikkede produkter. Gjennom tollbøker fra 1600- og 1700-tallet kan man allikevel få et inntrykk av den økende importen av strikkede natt-trøyer, løse ermer, strømper, hoser og hatter. Opprinnelseslandene omtales i liten grad, men dokumentasjon fra flere områder gir et inntrykk av at varene i hovedsak var importert fra England, Tyskland, Frankrike og de nordiske landene Danmark og Island (Kjellberg, et al., 1987, s. 11-14).

I forbindelse med Den Norske Husflidsforenings 90-års jubileum ble utstillingen "Bundingen gir glede" vist på Norsk Folkemuseum i 1981, etterfulgt av en landsomspennende vandreutstilling "Strikking før og nå". Sundbø (1994, s. 12) forteller at utstillingen besto av et utvalg av de eldste strikkede tingene i Norge, samt lokale strikkeskoler fra hvert fylke. Materialet er registrert og finnes nå i bildesamlingen på Norsk Folkemuseum, og i DigitaltMuseum. Boka "Strikking i Norge" bygger på denne utstillingen og kom ut i 1987 (Sundbø, 1994, s. 12). I tillegg til å beskrive historisk utvikling av strikketeknikken og strikkeskoler i Norge, viser forfatterne et bredt utvalg av strikkede plagg opp gjennom historien. Beskrivelser av den norske strikkeskolen baseres naturligvis på de funn som er gjort, men det antydes at variasjonen kan ha vært større enn de faktiske funn viser. I boka "Strikking i Norge" (Kjellberg, et al., 1987) forklarer forfatterne at det er begrenset tilgang på historiske trøyer. En av årsakene kan være at plaggene ble gjenbrukt- fra helgeplagg til arbeidsplagg, og senere kan strikkefillene ha blitt sendt til ullvarefabrikk for gjenvinning.

Sundbø (2005) skriver at det er gamle mønstre fra folkekunsten som ofte knyttes opp mot det som oppfattes som det "ekte norske". Ved nærmere betraktninger av historiske modeller, som er avbildet i ulike strikkebøker, er det de gamle mannstrøyene som passer innunder denne beskrivelsen. Mannstrøyene har et enkelt snitt og er mønsterstrikket i to eller flere farger. Kjellberg, et al. (1987, s. 36-37) utdyper hvordan bevart materiale viser historiske plagg, med lokale varianter, som kan stadfestes geografisk. Koftene bar preg av lokale

tradisjoner og individuell egenart. Det vises også til individuelle særtrekk som kan sammenlignes med det man finner i folkedraktmateriale.

Figur 1. Historiske mannskøfter (DigitaltMuseum)

Den nederste delen av mannstrøyene besto gjerne av et ensfarget felt. Denne delen av plagget forklares blant annet med at den var skjult under andre klær og den dermed ikke var nødvendig å dekorere.

De bevarte kvinnetrøyene derimot er ensfargede og glattstrikket, eller mønstret med vrang masker og border med hullmønster. Kjellberg, et al. (1987, s. 34) beskriver videre at den ettersittende formen på trøyene bærer preg av fasongen til trøyer i stoff. Vibeke Lind (1981, s. 41) beskriver hvordan bondesamfunnets undertrøyer ble kopiert fra overklassens finstrikkede silketrøyer brodert med gull- eller sølvtråd. Trøyene var ensfargede, gjerne i rødt, men også i flaskegrønn, svart eller mørkeblå. Materialet som ble benyttet var ull og det velkjente stjernemønsteret ble ofte fremhevet med ulike masketyper (Lind, 1981, s 41).

Figur 2. Ensfargede kvinneplagg (DigitaltMuseum)

Anne Britt Ylvisåker (Slåttum & Ylvisåker, 2007, s. 47-61) skriver også om undertrøyer i sitt møte med historiske strikkeplagg på Sogn Folkemuseum. Utover noen få kofter og tilbehør i flerfarget mønsterstrikk består de øvrige, registrerte strikkeplaggene av undertøy (Slåttum & Ylvisåker, 2007, s. 47-61). Liknende overdelers bestående av vevde livstykker med bundne ermer blir i tillegg beskrevet som plagg med lang tradisjon. I boka "Strikking i Norge" blir det gjengitt en historie fra 1865 som gir inntrykk av at kvinner i Norge pyntet seg med strikkede trøyer (Kjellberg, et al., 1987, s. 34). Det knyttes imidlertid usikkerhet til hvor korrekt bildet disse kildene gir av strikkehistorien. Tilfeldige gaver, lav prioritet for innsamling av strikket materiale og det at flere av museumsgjenstandene er maskinstrikket nevnes som mulige feilkilder som kan gi et skjevt bilde av den faktiske historien (Slåttum & Ylvisåker, 2007, s. 59).

Strikking fra 1900 tallet og frem til i dag

Både interessen for strikking, og overføring av strikkeferdigheter i det siste århundret, blir beskrevet som varierende i omfang av blant annet Kjellberg (1987, s. 70). Fra ca. 1927 samlet Annichen Sibbern Bøhn gamle strikkemønstre som ble gitt ut i boka "Norske Strikkemønstre" noen år senere. I forordet skriver Sibbern Bøhn (1947) at hun ønsket å samle noen av mønstrene hun oppfattet som de vakreste og mest typiske for forskjellige bygdelag. Det er altså bygdekulturen som blir viet oppmerksomhet i hennes bok. Et selektivt valg, der noen mønstre er prioritert mens andre uttrykk fra kulturarven er valgt bort. Sundbø (1994, s. 52) forteller i sin bok om utviklingen til de klassiske koftene i ulike mønster-variasjoner. De historiske herrekoftene er gjentagende videreført i norsk strikkes tradisjon. Kvinnetrøyene derimot ser ikke ut til å ha vært gjenstand for den samme oppmerksomhet. I krigsårene ble isolerende bruksplagg, slik som strømper, votter kne- og fotvarmere prioritert. Gamle strikkeplagg ble rekket opp, og restegarnet ble benyttet til varme plagg (Kjellberg, et al., 1987, s. 72). Sundbø (1994) forteller om tider der alt fra badedrakter og populære jumpere, til nyttige bruksplagg som underbukser, lue og strømper ble produsert. I boka "Strikking i Norge" (Kjellberg, et al., 1987) er et mangfold av strikkede produkter avbildet og beskrevet. Produktene som vises er alt fra nattøy, underskjørt, gensere, strømper, og hodeplagg, til strikkede votter og vanter med broderi, årstall og initialer, samt tilbehør som pengepunger og vesker med perlestrikk. Til tross for mangfold i produkter og kombinasjon av teknikker, er det de tofargede mønstervariasjonene som har dominert den norske strikkes tradisjonen. Sundbø (1994, s. 142-143) beskriver stadige debatter opp gjennom årene om manglende utvikling og stagnasjon i mønsterkulturen. Hun forteller også om perioder med eksperimentering av nye, originale uttrykk, men at det var de tradisjonelle mønstrene som

overlevde. På 1980-tallet gjorde tekstildesignerne Per Spook og Ellinor Floor seg gjeldende i den norske strikkekulturen med klesplagg i nye fargekombinasjoner og fasonger. Også deres plagg var preget med gjennomgående mønster i to farger, og kan lett settes i sammenheng med de historiske mannstrøyene.

I senere år har svingninger i motebildet vært medvirkende til å påvirke strikketrendene. Både type plagg, og plaggenes mønster og utforming, er preget av ulike formål og trender. Garnleverandører og designere setter sitt preg på strikkemoten, så vel som kjendiser og stylisten. Nok en gang i norsk strikkehistorie eksperimenteres det med de gamle mønstrene i den pågående koftetrenden. Nye kofter med endrede fargesammensetninger, og nye detaljer i mønstrene, blir ukentlig presentert for egenproduksjon eller ved salg av ferdig strikkede plagg. Mønstrene gjøres tilgjengelig slik at folk flest kan strikke sitt eksemplar av modellen.

Sundbø (1994) er en av flere forfattere som beskriver betydningen sportsmotene har hatt på strikkeaktiviteten helt tilbake til midten av 1900-tallet. I forbindelse med store sportsarrangementer, samt innenfor turisme og for eksport, presenteres stadig nye design og modeller. En del av strikkeplaggene knyttes til toppidrettsutøvere og nasjonale prestasjoner, og presenteres eksempelvis som Ol-genser og VM-genser. Kolleksjonene inneholder gjerne elementer fra de gamle koftene og vil kunne bidra til å fremheve den norske identiteten. De norske strikkeplaggene er imidlertid påvirket av uttrykk fra andre land helt tilbake til de importerte plaggene man kan spore til 1400-tallet. Enkelte av mønstrene vi oppfatter som norske kan følgelig finnes igjen også andre steder i verden.

Både håndverksteknikker og ulike kulturuttrykk har tilknytning til ulike land, og påvirkes gjensidig på mange måter. Økt kunnskap om den historiske utviklingen har bidratt til større forståelse for den strikketradisjonen jeg omgis av. Kjennskap til utviklingen av tradisjonene og de ulike arenaene som påvirker både tradisjonsoverføring og kulturformidlingen er interessant. I denne sammenheng blir skolens bidrag til kunnskapsutvikling knyttet til kultur og tradisjon relevant for oppgaven.

2.2 Strikking og kulturformidling i skolen

Kapittelet omhandler håndverksfagenes betydning og utvikling i skolen. Jeg ser nærmere på hvordan områdene strikking, kulturarv, tradisjon og identitet er omtalt, og hvilken plass de har hatt, i kunst- og håndverksfaget opp gjennom tidene.

Strikking for jenter i skolen er kjent fra Kristi Krybbe skole i Bergen tilbake til 1737 (Kjosavik, 1998, s. 50), men først fra slutten av 1800-tallet var strikking et obligatorisk skolefag i Norge. Før den tid lærte jentene å strikke hjemme som en del av oppdragelsen. Faget som vi i dag kjenner som kunst og håndverk har hatt ulike navn og innhold siden normalplanen for by- og landsfolkeskolen fra 1939. Kjosavik (1998) beskriver variasjoner i forhold til den orienteringen opplæringen har hatt opp gjennom årene. I delutredningen fra Ludvigsenutvalget (NOU 2014:7) utdypes forskjellige retninger fra individorientert til samfunnsorientert opplæring. Forskjellig vektlegging av håndverksmessige ferdigheter kontra skapende arbeid og kreativitet, er noe av det som blir nevnt i rapporten. Videre vises det til variasjon i forhold til hvor stor grad læreplanene tar for seg tradisjoner, kulturarv og kulturell identitet. (NOU 2014:7)

Ser vi tilbake til 1939 var strikking forbeholdt jenter i håndarbeidsundervisningen. I normalplanen både for by- og landsfolkeskolen (Kirke- og undervisningsdepartementet, 1947) er det beskrevet hvilken teknikk og materiale som skal benyttes, samt produkter som skal lages i løpet av angitte klassetrinn. Det beskrives en undervisning med et klart preg av håndverksmessig fokus. I læreplanen fra 1960 (Forsøksrådet for skoleverket, 1960) er opplæringen på de laveste trinnene beskrevet med konkrete mål for å lære strikketeknikken, og med forslag til produkter som kan lages. For de øverste klassetrinnene derimot gis det inntrykk av en noe friere arbeidsmåte, også basert på ungdommenes interesser og individuelle forutsetninger. I denne læreplanen blir det i tillegg rettet fokus mot opplæring og videreføring av kulturarv og tradisjoner. Kunnskap om kulturarven skal legges til grunn for eget skapende arbeid (Forsøksrådet for skoleverket, 1960). Den individuelle utviklingen til eleven blir også omtalt i denne tidsperioden. Det skrives blant annet at formingsfagene må bli en vesentlig faktor i arbeidet for å hjelpe elevene i deres personlighetsutvikling (Forsøksrådet for skoleverket, 1960, s. 289). Elevenes vekst og oppmerksomhet på egne evner og ferdigheter blir satt i fokus.

Ser vi videre til mønsterplanen i 1974 (Kirke og undervisningsdepartementet, 1974) viser tendensen en større grad av valgfrihet mellom flere ulike håndarbeidsteknikker. Strikking nevnes som en av flere teknikker det kan velges mellom når det arbeides i tekstile materialer. Det er også gitt eksempler og forslag til konkrete produkter elevene kan lage. Strikking er altså ikke en håndverksteknikk som er obligatorisk å tilegne seg, men er nevnt som forslag til en masketeknikk elevene kan lære i formingsfaget. Fokuset på både personlighetsutvikling og elevenes selvinnsett når det gjelder egne evner og interesser blir videreført i denne læreplanen. Skapende aktiviteter blir nå beskrevet som en viktig bestanddel i den

daglige skolehverdagen, og for å utvikle flere sider av personligheten. Historisk kunnskap om tradisjoner og kulturarv blir knyttet opp mot egne refleksjoner, som for eksempel å bli i stand til å vurdere behov og former for fornyelse (Kirke og undervisningsdepartementet, 1974). I tillegg kommer det inn nye elementer i det å betrakte sin egen tid i perspektiv, og kulturarven i et globalt perspektiv. I Mønsterplan av 87 (Kirke og undervisningsdepartementet, 1987) er strikking nevnt som en av teknikkene elevene kan lære fra 1.-6. trinn i bruksforming. Videre i utdanningsløpet nevnes ikke strikking som teknikk. Materialer og teknikker omtales nå på et mer generelt grunnlag. Mote, klær og farger kommer inn som fokusområder og blir satt i sammenheng med egen identitet og som en del av ungdomskulturen. Begrepet identitet er brukt flere steder i læreplanen. I formingsfaget knyttes begrepet opp mot utvikling av skapende evner med formål om å bygge opp, og skape forståelse for egen identitet (Kirke og undervisningsdepartementet, 1987). I tillegg til den individuelle utviklingen er også fellesskapet viet oppmerksomhet i læreplanen. Både på et mer generelt plan, og i kultursammenheng, er det beskrevet hvordan det å vokse seg inn i og være en del av fellesskapet er viktig for utviklingen til hver enkelt elev. Skolen blir beskrevet som en viktig kulturformidler. Elevene skal få innblikk i, samt lære å verdsette den felles norske kulturarven. Videre legges det vekt på å se kulturarven vår i en større sammenheng, og være åpne for inntrykk og impulser fra andre land (Kirke og undervisningsdepartementet, 1987).

I læreplanverket fra 1997 (Norge Kirke-, Utdanning- og forskningsdepartement, 1996) blir strikking nevnt som teknikk både på barne- og ungdomstrinnet. Opplæring i selve teknikken danner grunnlag for å jobbe skapende med egne ideer til form og mønstre innenfor både bruksform, klær og kostymer. Lokale og nasjonale tradisjoner blir omtalt som viktige inspirasjonskilder. Betydningen av å tilegne seg kunnskap om egen og andres kultur videreføres i denne læreplanen. Innunder felles mål for kunst- og håndverksfaget er et av målene med opplæringen at eleven utvikler identitet og forståelse for kulturarven (Norge Kirke-, Utdanning- og forskningsdepartement, 1996, s. 194). Fagets plass i skolen blir også beskrevet som betydningsfull i forbindelse med den erfaringslæringen elevene tilegner seg gjennom praktisk arbeid. Denne arbeidsformen gir elevene mulighet til å se sammenhenger mellom materialer, tradisjon og kultur. Den vil dermed være viktig i forhold til forankring i egen kultur, og utvikling av identitet. Kjosavik (2004, s. 160) beskriver identitet, kulturarv og kulturarvformidling som sentrale områder i kunst & håndverksfaget i Læreplanverket fra 1997.

I gjeldende læreplan Kunnskapsløftet (Kunnskapsdepartementet, 2006) er kunst og håndverksfaget delt inn i fire hovedområder. Strikking er en av flere teknikker som omtales innenfor kompetansemålene i området *design* etter 4. trinn. Elevene skal kunne lage enkle gjenstander i ulike materialer ved å benytte forskjellige sammenføringsteknikker. Utover dette er strikking ikke beskrevet som en spesifikk teknikk elevene skal tilegne seg. Kompetansemålene i design etter 10. trinn omfatter skapende arbeid med klær og mote som tema, og kan dermed omfatte både strikking som teknikk, samt kunnskap om tradisjon og kulturarv. Videreføring av håndverkstradisjoner er beskrevet i målene både på barne- og ungdomstrinnet. Dette knyttes opp mot egen kultur og settes i sammenheng med påvirkning fra andre kulturer. Erfaringene elevene gjør i det praktiske arbeidet skal danne grunnlag for utvikling og innovasjon.

I læreplanen (Kunnskapsdepartementet, 2006) blir nasjonale og lokale tradisjoner beskrevet som viktige forutsetninger for skapende prosesser. Det blir vektlagt at kjennskap til, og forståelse for kulturarv og tradisjoner er viktig for å bevare egenart, sette seg inn i en historisk sammenheng og se egen kultur i et internasjonalt perspektiv. På den måten vil elevene bli i stand til å bidra med å bygge ut kulturarven (Kunnskapsdepartementet, 2006), samt få impulser til videre utvikling i sitt skapende arbeid. Kulturarv og identitet blir knyttet sammen i et eget kapittel under "Det meningssøkende mennesket" i den generelle delen av læreplanen. Utvikling av identitet settes i sammenheng med den kulturen individet er en del av, både den nasjonale egenarten og lokale variasjoner. Kunnskap om den felles forankringen som grunnlag for nasjonal identitet, beskrives som en viktig del av skolens bidrag til den enkeltes elevs utvikling. I læreplanen (Kunnskapsdepartementet, 2006) blir også stedets ressurser vektlagt når det gjelder utvikling av evner og identitet. Lokalsamfunnets tilknytning til skolehverdagen blir nevnt som et viktig bidrag ved at impulser og erfaringer fra både natur og arbeidsliv blir integrert i undervisningen. Naturen nevnes spesielt, med hvordan for eksempel landskap og årstider kan benyttes som inspirasjonskilde til undervisning. Omgivelsenes betydning i samspill med mennesket blir vektlagt i forhold til utvikling av identitet, ved at mennesket formes av sine omgivelser samtidig som det er med på å forme dem (Kunnskapsdepartementet, 2006)

Med Meld. St. 28 (2015–2016) fremmer regjeringen forslag til fornyelse av Kunnskapsløftet. Ny kunnskap om utviklingen i samfunnet, vitenskapsfag og skolens rolle i samfunnet er noe av grunnlaget for fornyelsen. Ludvigsenutvalgets rapporter NOU 2014:7 og NOU 2015:8 legges til grunn for anbefalingene. Tilegnelse av kunnskap om den nasjonale kulturarven beskrives som et viktig formål med opplæringen, samtidig som dørene åpnes mot verden og

fremtiden (Meld. St. 28 (2015–2016)). Skapende arbeid ses i sammenheng med utarbeidelse av nye kulturelle uttrykk og samfunnsutvikling i mer generell forstand. Kreativitet og innovasjon er knyttet sammen og gjentagende brukt i rapporten fra Ludvigsenutvalget (NOU 2015:8). Meld. St. 28 (2015-2016) omtales de praktiske og estetiske fagene særskilt og det blir presisert at fagene skal styrkes i den nye fag-fornyelsen.

Kunst- og håndverklærerens rolle som fag- og kulturformidler er sammensatt og krever god innsikt i både praktiske ferdigheter og historisk utvikling innenfor fagfelt med kulturell tilknytning. Lærerens rolle vektlegges i Ludvigsenutvalgets rapport (NOU 2015:8). Innsiktsfulle fagformidlere kan bidra til å gi elevene en historisk plattform, og samtidig legge grunnlag for elevenes møte med den den fremtiden som ligger foran dem.

Studiene i oppgaven omhandler både det historiske aspektet og videreutvikling av kultur gjennom eget skapende arbeid. Undersøkelsene kan dermed knyttes opp mot kunst- og håndverksfaget, og formidling i undervisningssituasjoner som beskrevet i dagens læreplan Kunnskapsløftet, samt de føringer som er antydnet for arbeidet med fornyelse av planen.

2.3 Tidligere forskning på området

Fagpersoner innenfor ulike områder har befattet seg med strikking både som håndverks-teknikk og brukt i skapende arbeid. Både forskere, forfattere og designere har gått inn i fagområdet med forskjellige utgangspunkt og vinklinger. Historisk materiale er dokumentert med produkter og fotografier i utstillinger og samlinger på norske museer. Mange objekter er i tillegg publisert på DigitaltMuseum eller andre liknende digitale systemer.

Strikking knyttet til kulturarv, tradisjoner og nyskapende arbeid er viet oppmerksomhet i bøker, master- og doktorgradsavhandlinger, i tillegg til rapporter og artikler om emnet. Kulturformidling, tradisjoner, nyskapende arbeid og nyere fenomener blir undersøkt og drøftet i blant annet masteroppgavene til Janne Reitan (1992) "Selbustrikking – kompetanse for morgendagen?", Guri Leiro (2007) "Hvorfor strikker kvinner i dag – verdier og valg – tradisjon og refleksivitet" og Iselin Seppola (2014) "Strikking i dialog mellom tradisjon og samtid". I oppgavene blir både oppfatning av tradisjoner, deres betydning, samt tradisjonene som grunnlag for videreutvikling og nyskaping gjort rede for og diskutert. Dette er også interessant i forhold til innfallsvinkelen som er valgt for undersøkelsene i min oppgave. Med innsikt i historisk materiale legges grunnlaget for hvilken betydning det skal ha i utviklingen av personlige uttrykk i strikkedesign. I Marie Koch (2012) sin doktorgradsavhandling "Jeg

strikker, derfor er jeg!" knyttes strikking som håndverksteknikk, og identitet sammen med læring i uformelle læringsrom.

Koblingen mellom strikking og identitet er aktuelt også i min oppgave. Strikking som teknikk benyttes i søken etter uttrykk for identitet, og danner grunnlag for tilnærmingen til problemområdet gjennom eget skapende arbeid. Hvilken del av identitet og hvordan den uttrykkes avhenger av mange forhold. Fellesskap i form av tradisjoner vi har vokst opp med, urban levestil og slekt kan være betydningsfulle faktorer som vi ønsker å bli identifisert med, eller i motsatt fall ikke opplever tilknytning til. Hvilken rolle den kulturen vi er en del av skal ha for hver enkelt er interessant i forhold til den individuelle identitetsutviklingen og hvordan det kommer til uttrykk.

2.4 Begreper – kultur, tradisjon og identitet

Ordene kultur, kulturarv og tradisjon blir benyttet i mange sammenhenger og som begrep kan de omtales med ulik forforståelse. I litteratur som tar for seg kultur, tradisjon og identitet vises et mangfold av begrepsbruk både innenfor samme fag og i ulike fagkretser. Det er viktig for meg å finne definisjoner som uttrykker de nyanseforskjellene som legges til grunn for hvordan begrepene blir benyttet i oppgaven.

*Ord utvider sansene. Ordene for kråkesølvets glimmer, for gressets dirren, for
Arachnes frøkappe omkring døde trær gir et større blikk, skarpere.*

Wallace Stevens (2009, s. 84)

Kultur

Ordet kultur kommer fra latinsk *cultura* og som oversatt til norsk vil si å «dyrke eller foredle» (Halvorsen, 2004, s. 25). Som begrep har kultur en kompleks betydning og kan forklares i mange dimensjoner. Fra det snevre og usynlige, til et bredt og ekspressivt kulturbegrep. Jeg søkte vidt i litteraturen og kom frem til at Else Marie Halvorsen (1994; 2004) beskriver aspekter av kulturbegrepet som er av stor relevans for hvordan jeg nærmer meg oppgavens problemområde. Halvorsen (2004, s. 26) fremstiller både et normativt og et beskrivende perspektiv på kultur. I det normative kulturbegrepet er det bestemte normer og standarder som legges til grunn for vurdering av kultur. Referanserammene består av verdier som er i endring avhengig av tid og sted, med andre ord sett i den sammenheng de eksisterer i. Kultur ses dermed på som en prosess i kontinuerlig utvikling. Halvorsen (2004) beskriver denne prosessen slik:

Kultur er i bevegelse, hvor noe tas vare på, noe forkastes og nye ting skapes. Innenfor et normativt kulturbegrep vil disse bevegelser måtte ha en type hensikt som går ut på å tilføre kulturen noe den mangler, eller opprettholde noe som synes vesentlig. (Halvorsen, 2004, s. 27)

Jeg, som individ, vokser inn i en allerede eksisterende kultur, og er bidragsyter til den videre utviklingen. Det skapende arbeidet i oppgaven, med strikking som håndverksteknikk og uttrykksform, kan dermed bli relevant som bidrag i en kulturprosess.

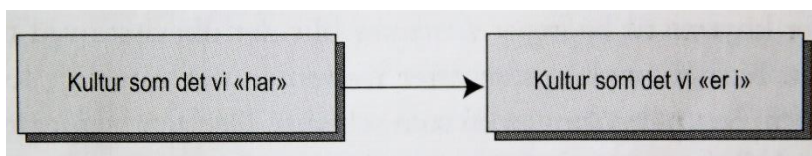
Det beskrivende perspektivet forklares som omtale av ulike kulturer, slik som blant annet språk, religion, kunst og politikk (Halvorsen 2004, s. 28). Underforstått at alle har en kultur, bestående av forskjellige kulturer knyttet opp mot det liv folk lever. I denne sammenheng blir også kulturbegrepet knyttet til nasjonsbyggingen som har funnet sted i landet vårt. Det synes relevant i forhold til innfallsvinkelen på min oppgave. Kunnskap om dette området kan gi meg flere perspektiver på hvilken rolle den norske strikketradisjonen skal ha i det skapende arbeidet.

Halvorsen er en av mange som har befattet seg med dette området innenfor kulturfeltet. Sosialantropolog Thomas Hylland Eriksen og professor Bjarne Hodne tar også for seg temaene nasjonalkultur og nasjonal identitet i sine forfatterskap. Halvorsen (2004, s.27) beskriver hvilken rolle nasjonsbyggingen fikk for utvikling av kulturen, hvordan materialisering av folkekulturen ble viktig, og videre førte til en endring i hvilke samfunnsgrupper som oppnådde kulturell status. "I Norge ble bonden bæreren av det norske" ifølge Halvorsen (2004, s. 27). Halvorsen (2004), Hodne (1994) og Hylland Eriksen (1993) tar alle for seg denne delen av vår historie som førte til at utvalgte regioners kulturuttrykk fikk mer status enn andre, og i tillegg ble valgt som et felles uttrykk for det typisk norske. Hylland Eriksen (1993) bemerker at andre deler av kulturen, slik som kystkulturen og bykulturen ikke har vært gjenstand for den samme oppmerksomheten. Dette mener jeg er svært relevant og synlig i den delen av den norske kulturarven som er videreført gjennom strikketradisjoner. Det er to aspekter som er godt synlige i den "norske" strikketradisjonen: bondekulturen og utvalgte regioners betydning.

Den politiske dimensjonen av kultur kommer tydelig til syne i diskusjonene om nasjonalkultur. Ett av temaene som diskuteres er om vi har behov for en nasjonal kulturell referanseramme, og om hvem den er gyldig for. Vil alle nordmenn føle seg inkludert og ha en positiv opplevelse av å inkluderes? Hva med dem som opplever dette negativt og/eller føler seg ekskludert fordi dette ikke omfavner dem? Hylland Eriksen (1993) er *en* blant flere

som diskuterer betydningen av nasjonalkultur, og hva som oppfattes som norsk kultur av individet, befolkningen eller andre utenforstående for den kollektive kulturoppfattelsen. Som Hylland Eriksen (1993) også kommer inn på, kan nasjonalkultur på mange måter sies å handle vel så mye om hva som oppleves som norsk, enn hva som "er" norsk.

Jeg begynner å få en forståelse for min opplevelse av manglende tilhørighet til det som karakteriseres som norsk strikketradisjon. Jeg undrer dermed om, og i hvilken grad, jeg kan påvirke det som betegnes som norsk kultur. Jeg blir født til å være en del av den, men kan jeg velge hvilken gyldighet den skal ha for meg? Spørsmålene fører meg videre til den danske litteraturhistorikeren Johan Fjord Jensen (Hauge & Horstbøll, 1988) og hans betegnelse *det dobbelte kulturbegrep*. To tradisjoner, både det normative, kultur som vi 'har', og det beskrivende perspektivet, 'er'-kultur, blir innlemmet i begrepet. Halvorsen (2004, s. 30) utdyper dette videre og fremstiller det dobbelte kulturbegrepet i en modell der hun viser en gjensidig interaksjon mellom de to dimensjonene. I denne figuren er begrepet 'er'-kultur erstattet med 'er i'-kultur. Hun forklarer at denne endringen er valgt for å vise både den integrerte kulturen i mennesket, men også den livsverdenen vi er i (Halvorsen, 2004, s. 31).

Figur 3. Modell av det dobbelte kulturbegrep (Halvorsen, 2004, s. 31)

Kunnskapen jeg har tilegnet meg om dette feltet, har betydning for det videre arbeidet i oppgaven. Jeg må ta et valg om hvilken plassering mitt arbeid skal ha i forhold til disse dimensjonene. I tillegg handler mine valg om i hvilken grad jeg bidrar til utvikling av kollektiv kultur eller i større grad arbeider med individuelle uttrykk. Før jeg tar en beslutning om hva i dette landskapet hovedfokuset konsentreres om, vil jeg se nærmere på begrepene kulturarv og tradisjon.

Kulturarv

Kulturarv beskrives i flere sammenhenger som et begrep benyttet med ulik innholdsforståelse og med uklare avgrensninger til nære begreper som kultur, tradisjon og kulturminne. Halvorsen (2004) viser til den svenske professoren Svante Beckmans gjennomgang av flere definisjoner for kulturarv. Med henvisning til Beckman trekker hun frem både den ubevisste overføringen i en kulturprosess og det institusjonaliserte aspektet der samfunnet

har valgt ut verdier som det ønsker skal videreføres i nye generasjoner (Halvorsen, 2004 s. 33). Videre tar hun for seg den siste delen av begrepet, altså arv, og trekker inn den juridiske forståelsen der både verdi og tilhørighet er viktige momenter. I tillegg kobles dette til hvordan arvtakeren forvalter arven. I forhold til det som karakteriseres som norske strikke-tradisjoner er dette interessant. Bakgrunnskunnskapen om hvordan enkelte elementer og uttrykk fra kulturarven ble valgt ut til å representere det norske under nasjonsbyggingen gir meg nå en bedre forståelse for at den norske strikketradisjonen representerer, og tar utgangspunkt i, en forholdsvis begrenset del av den norske kulturarven. Spørsmålene jeg nå stiller meg blir hvilken verdi dette har for meg som arvtaker og om det gir meg opplevelse av tilhørighet. Allerede i begynnelsen av oppgaven uttrykkes tvil om opplevelsen av tilhørighet til norske strikketradisjoner. Verdien tradisjonene har, kan kanskje sies å være som en del av historien, og dermed danne et grunnlag for der jeg 'er i'-kulturen nå, heller enn uttrykk jeg ønsker å bevare, videreformidle og fornye i fremtidige uttrykk. Det blir stående som et historisk kulturgrunnlag og et fundament for det fellesskapet jeg har vokst inn i. Jeg ser dermed for meg at det kan være andre elementer fra kulturarven som kan legges til grunn for undersøkelsene og det skapende arbeidet. Med et tilbakeblikk til uttrykkene i de historiske plaggene er det kvinneplaggene som umiddelbart gir meg en opplevelse av tilhørighet, slik som snittet i kvinnekoftene og de ulike typene plagg: trøyer, sjal, underskjørt og strømper. Det kvinnelige aspektet som del av identitet trer frem. Kjønn er et perspektiv som kan uttrykke identitet på lik linje som nasjonal tilhørighet. På søken etter betydningsfulle uttrykk for identitet kan det kvinnelige elementet i kulturarven være en referanseramme for det skapende arbeidet.

Tradisjon

Tradisjon er et begrep som er beskrevet, problematisert og kontekstualisert på ulike måter. Halvorsen (2004, s. 32) viser til Olav Bø og forklarer at tradisjon kan forstås som en del av kulturarven. Selve ordet knyttes til latinske "tradere" som på norsk er oversatt til "overføre" (Tin, 2011 s. 13). Nettopp dette med overføringen, både gjentagelsen, uforanderligheten og slitestyrken trekkes frem som typiske særtrekk for tradisjoner. Tin (2011) viser til Meaurice Merleau-Ponty når han beskriver begrepet tradisjon, og siterer fra hans innledning til sitt hovedverk "Persepsjonens fenomenologi": "Det er jeg som får den tradisjonen til å eksistere for meg som jeg velger å gjenoppta" (siteret i Tin, 2011, s. 17). Han forklarer videre at tradisjonen ikke er gitt, men den innebærer muligheten til å velge å gjenoppta en tradisjon, samt nødvendigheten av å gjenoppta den for at den skal eksistere. "Tradisjonen *er* ikke, men den kan *bli til* – det avhenger av vårt valg" skriver Mikkel B. Tin (2011, s. 18). Det vektlegges

altså at det er mulig for oss å velge om vi vil ta opp en tradisjon, og blir dermed markert at dette ikke er noe som bestemmes av omstendighetene men, tvert imot, vårt eget frie valg. Tin (2011) skriver videre at det ikke er *tradisjonen* vi velger, for den oppstår jo først idet vi velger å gjenoppta den, ifølge Merleau-Ponty. Det vi velger å ta utgangspunkt i er derimot noe fra vår fortid som vi ønsker å videreføre i fremtiden. "Tradisjonen er altså ikke en skjebne jeg er underkastet: den er den sammenhengen jeg skaper i min egen historie" (Tin, 2011, s.18). Å være bærer av en tradisjon beskrives i denne sammenheng med valgfrihet for den enkelte. Det dukker straks opp spørsmål om den kollektive kulturen og de kollektive tradisjonene, og hvilke valgmuligheter har vi i den sammenheng. Nasjonale tradisjoner eksisterer jo uten at man velger å delta i den, men man blir allikevel knyttet til dem i form av sin nasjonale identitet. Hylland Eriksen (1993, s. 18) diskuterer begrepet tradisjon i forbindelse med nasjonalsymboler i norsk kultur og problematiserer blant annet dette med tilhørighet og tilknytning. Det gjelder både innholdet i tradisjonene, hvem tradisjonene omfavner eller ekskluderer, samt dyrkelse av noe som kan oppfattes som tradisjon, men som heller kan være konstruerte tradisjoner videreført av for eksempel markedsinteresser eller med politiske motiver.

Når det gjelder individet beskriver Tin (2011, s.18) tradisjon som sammenhengen jeg skaper i min egen historie. Han tar dermed også for seg den personlige tradisjonen i tillegg til forholdet mellom individ og fellesskap. Den individuelle tradisjonen kan allikevel ikke ses på helt separat fordi den alltid vil ha en tilknytning til omgivelsene. Å arbeide med tradisjoner vil være knyttet til uskrevne regler, begrensninger og normer. Egne valg om hvordan reglene skal følges, forandres eller brytes bestemmer allikevel hvilken retning eget skapende arbeid skal ta. Å arbeide skapende der man knytter virksomheten til tradisjon beskriver Tin (2011, s. 215) som en av to tendenser i kunstnerisk arbeid. Den andre retningen knytter han til skapende arbeid mot størst mulig grad av ubegrenset frihet, altså uten tradisjonenes begrensninger knyttet til regler, men også problematisk i forhold til dets møte med omverdenen. Med det frie skapende uttrykket følger også usikkerheten om hvordan det vil kommunisere med fellesskapet. Hvilken retning det skapende arbeidet i oppgaven skal ha, vil med andre ord ha betydning for kommunikasjonen med omgivelsene. Den visuelle formidlingen av identitet i strikkedesign henvender seg til omgivelsene, og er av betydning for hvordan uttrykkene vil kommunisere med andre, og hvordan de oppfattes av fellesskapet.

I skolen vil spørsmålene om betydning og vektlegging av kulturarv og tradisjoner, i blant annet kunst- og håndverksundervisningen, være av interesse, samtidig som det i skapende

arbeid skjer en prosess der kulturen utvikler seg med innovativt arbeid. Med dette er oppgavens overføringsverdi og min rolle som kulturformidler interessant.

Kulturoverføring og kulturformidling i skolen

Skolen er en av mange forskjellige arenaer der kulturoverføring og kulturformidling skjer. Undervisningsinstitusjoner, politiske partier, media og markedsføring i varehandel er alle aktive i så henseende. Både kulturpersoner og fagutdannet personell så vel som ufaglærte bloggere, familiemedlemmer og politikere formidler kultur med forskjellige innfallsvinkler og med ulik agenda.

I Meld. St. 28 (2015-2016) beskrives det som viktig at elevene utvikler felles kulturelle referanserammer, men det påpekes videre at det bør legges vekt på å gi muligheter til å tilpasse undervisningen til lokale forhold og ta hensyn til elevenes forkunnskaper og interesser. Ved at elevene utvikler bevissthet om sitt eget kulturgrunnlag settes de i stand til å engasjere seg i, og reflektere over egne tradisjoner basert på kunnskap og erfaringer. Elevene gis dermed nødvendig grunnlag til å kunne utvikle kulturell selvbevissthet, og på den måten settes i stand til både å ta standpunkt til egen kultur og sette den i et globalt og tidsmessig perspektiv. Interessante og aktuelle spørsmål i vår tid er de endringene som skjer med forflytning og møter mellom kulturer. I boka "Det norske sett med nye øyne" tar Marianne Gullestad (2002, s. 309) opp behovet for formidling av hvordan både den historiske og dagens "norske" kultur er oppstått gjennom import av og i dialog med ideer og uttrykk utenfra. Generasjonen av ungdommer i dagens skole vokser opp i en tid der kultur-møter skjer hyppig og på mange ulike arenaer. Læreplanen (Kunnskapsdepartementet, 2006) beskriver at opplæringen skal legge til rette for at elevene får kunnskap om ulike kulturer og uttrykksformer, slik at de kan utvikle sin kulturelle kompetanse til delta i et multikulturelt samfunn. Koblingen mellom historisk ballast og skapende arbeid for å finne nye kulturuttrykk er derfor et tema som vil være aktuelt å knytte til didaktisk arbeid med kunst- og håndverksfagene i ungdomsskolen. Sammenhengen mellom kulturarv og identitet knyttet til den globalisering som foregår er også et aktuelt tema i forhold til kulturoverføring i skolen.

Oppsummering – kultur, kulturarv, tradisjon og kulturformidling

I dette kapittelet har jeg sammenfattet en del av den kunnskapen jeg har tilegnet meg om vår kultur, både historisk, satt i lokalt og globalt perspektiv samt den tidsmessige tilknytningen. Helt fra begynnelsen av oppgaven er mitt forhold til eksisterende strikke tradisjoner

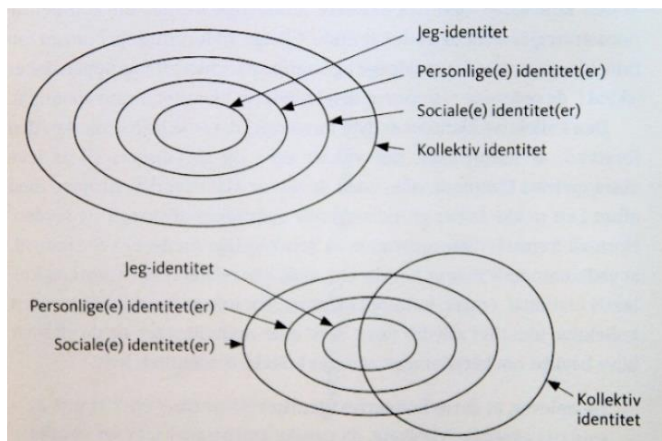
problematisert. Gjennom litteraturen har jeg innhentet bakgrunnskunnskap og er i ferd med å få en bedre forståelse for årsaken til opplevelsen av manglende tilhørighet til denne kulturen. Tin (2011, s. 215) beskriver tradisjon som en av to tendenser i kunstnerisk skapelse, mens den andre retningen beveger seg mot størst mulig frihet. Med nyervervet kunnskap om historikk og begreper, ser jeg for meg at det skapende arbeidet vil konsentreres mot den retningen Tin (2011) beskriver med stor grad av ubegrenset frihet. Kulturen jeg har vokst inn i blir allikevel ikke ubetydelig, men bidrar som grunnlag for de valg som tas for å visualisere identitet, tilknytning og tilhørighet i strikkedesign. Jeg er både kulturbærer, med den kulturen jeg har med meg, og kulturbygger i den kulturen jeg befinner meg i, og samtidig bidrar til å utvikle.

Kulturarv kan medvirke til opplevelse av sammenheng og røtter, og dermed bidra til utviklingen av individuell og kulturell identitet. Kultur og identitet henger sammen, skriver Halvorsen i sin bok "Kultur og individ" (2004). Hun utdyper videre at identitetsbevisstheten utvikles i interaksjonen mellom individ og kultur. Jeg vil se nærmere på betydningen av dette for oppgaven og hvordan det påvirker valgene videre i prosessen.

Identitet

Identitet er et mangetydig begrep som har endret seg opp gjennom historien. Jeg vil beskrive og utdype noen ulike innfallsvinkler som synes relevante for oppgavens problemstilling.

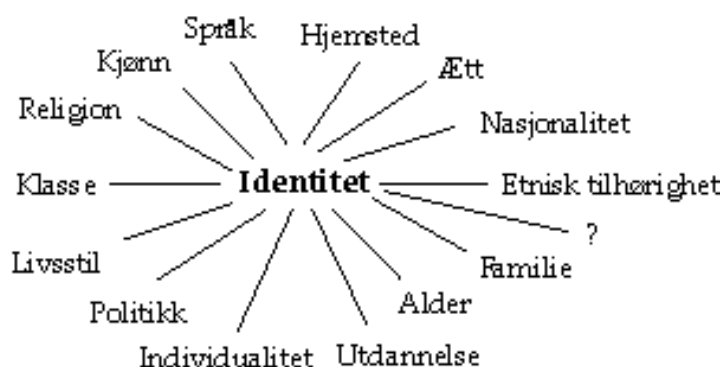
Identitetsbegrepet kan forklares på flere måter. Carsten René Jørgensen (2008, s. 18) viser til Eriksons klassiske identitetsbegrep bestående av en universell og kontinuerlig identitetsprosess der identitet er preget av stabilitet. Videre henviser Jørgensen (2008, s.18) til Reckwitz' forklaring av det man kan beskrive som et senmoderne eller konstruktivistisk identitetsbegrep som er utviklet i løpet av de seneste tiår. Identitet betraktes her som foranderlig, kontingent og kulturelt forankret samtidig som enkelte teoretikere forklarer at et individ kan ha flere forskjellige identiteter (Jørgensen, 2008, s. 19). Identitet blir altså beskrevet både som en passiv: å ha en identitet, og en aktiv handling: identifikasjon. For å forklare begrepet deler Jørgensen (2008, s. 38) identitet i 4 nivåer: Jeg-identiteten; Den personlige identitet; Den sosiale identitet; Den kollektive identitet. Jørgensen (2008) trekker således frem både individuelle og kollektive identiteter og utdyper at omfanget av de forskjellige identitetene vil være ulikt i forhold til i hvilken grad individuelle og kollektive verdier preger den kulturen man er en del av. Disse forholdene kan illustreres i sirkler som vist i illustrasjonene i figur 4.

Figur 4. Forholdet mellom forskjellige identitetsnivåer (Jørgensen, 2008, s. 52)

Forholdene vises både med avgrensede og overlappende sirkler og kan i så måte illustrere at de ulike identitetene ikke kan sees isolert, men må ses i sammenheng. Det individuelle og det kollektive utgjør til sammen en helhet som bidrar i menneskets identitetsutvikling.

Halvorsen (1994, s. 56) viser til hvordan teoretikere som både Eriksson, Mead og Hoëm legger vekt på den sosiale referanserammen identitet utvikles gjennom, med andre ord i møte med omgivelsene. Hun beskriver videre hvordan Hoëm forklarer identitetsprosessen: "i en livslang prosess hvor identiteter bygges opp, forsterkes, svekkes, hvor nye identiteter igjen utvikles og hvor det er den aktuelle situasjonen individet er i som bestemmer hvilken identitet som i øyeblikket skal være den overordnede" (Hoëm, sitert i Halvorsen, 1994, s. 57). Illustrasjonen under viser en måte å dele inn og presisere ulike identiteter.

Figur 5. Dimensjoner ved identifikasjon (Hylland Eriksen, 1997, s. 36)

I "Kultur og individ" tar Halvorsen (2004 s. 176) opp det emosjonelle aspektet ved tilhørighet i ulike delkulturer. Identitetsprosessen vil i den sammenheng være avhengig av kvaliteten på tilknytningen til de ulike gruppene, slik som for eksempel nasjonalitet, kultur, religion, familie. Halvorsen (2004, s. 176) problematiserer i tillegg det å være deltaker i en delkultur når forholdet av ulike årsaker oppleves konfliktylft. Det kan være ulike aspekter ved

konfliktfylte forhold i de ulike fellesskapene man er en del av. Denne delen av identitetsutviklingen kan sies å være aktuell i forhold til problematiseringen av tilhørighetsopplevelse til norske strikkes tradisjoner. I den forbindelse er det Hylland Eriksen (1997) beskriver som selvvalgte og påtvungne fellesskap interessant.

Den nasjonale identiteten kan, til en viss grad, ses på som å være det Hylland Eriksen (1997) beskriver som påtvungne fellesskap. Når det gjelder nasjonal kultur og identitet er ikke valgmuligheten til å tre ut av fellesskapet nødvendigvis til stede. Man *er* norsk ved sitt statsborgerskap, og kan dermed sies å innlemmes i uttrykk for den felles kulturen til tross for opplevelse av mangelfull tilknytning. Det beskriver den opplevelsen jeg har av å bli innlemmet i en kollektiv tradisjon jeg føler at ikke favner meg. Tilknytningen til den norske nasjonalkulturen, i form av strikkes tradisjonen, oppleves ikke som representativt for det å være norsk.

Spørsmål omkring hva som gir oss identitet, og forteller hvor vi hører til, er komplekse og av høy aktualitet innenfor mange ulike områder, blant annet i samfunnsvitenskapelige og humanistiske fag. I vår tid blir identitetsbegrepet også aktuelt med henblikk på de forandringer som skjer i vårt flerkulturelle samfunn, og ikke minst det som allerede omtales som vårt digitale medborgerskap. Hylland Eriksen (2016, s. 16) kommer inn på hvordan kollektive identiteter blir utfordret av de raske endringer som skjer i verden i dag. I tillegg blir både kommersielle markeds mekanismer og politiske aspekter bemerket som faktorer som kan bidra til rekonfigurering av kollektive identiteter. Sosial og økonomisk globalisering, fysiske møter, og teknologiske møteplattformer vil dermed kunne bidra til nye måter å beskrive kollektiv kultur og identitet.

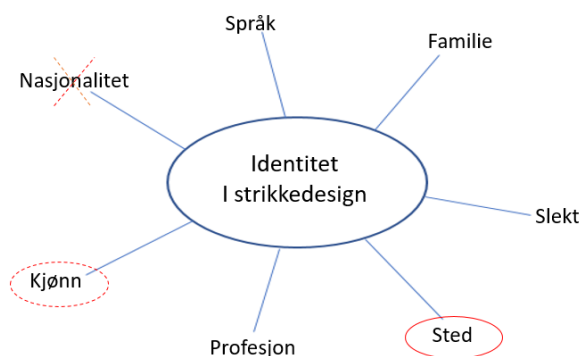
Bevissthet om identitet vil til enhver tid være aktuelt i forhold til ungdomstiden og de endringer som skjer for hver enkelt person i en periode der overgangen fra barn til voksen gjør seg gjeldende. I Meld. St. 28 (2015-2017) beskrives kulturell og historisk innsikt som en av forutsetningene for elevenes møte med verden og fremtiden. Ludvigsenutvalget (NOU 2015:8) trekker frem betydningen av de estetiske fagene, og presiserer hvordan kunstneriske uttrykksformer kan bidra til refleksjon over samfunn og ulike kulturer, i tillegg til å være av betydning for den enkeltes identitetsutvikling. I læreplanen kan vi lese at opplæringen både skal forsvare barndommens og ungdomsalderens egenverdi, men også være et alternativ til ungdommens egen kultur (Kunnskapsdepartementet, 2006). Det å være ungdom kan beskrives på flere måter. Kåks (2007, s. 29) viser til utviklingspsykologien og en tanke om at ungdomstiden er en overgangsfase mellom tilværelsene som barn og voksen. Et annet perspektiv innenfor ungdomskulturforskning er at ungdomstiden beskrives med en tydelig

egenverdi. "Att vara ung handlar i den meningen om att pröva sig fram, överskrida gränser och söka nya uttryck" (Kåks, 2007, s. 30). I skolesammenheng kan begge perspektivene ha betydning. I Meld. St. 28 (2015-2016) beskrives det som viktig at elevene utvikler felles kulturelle referanserammer, men det påpekes videre at det bør tas hensyn til elevenes forkunnskaper og interesser. Samtidig som elevene forberedes på voksenlivet og møtet med fremtiden, vil deres interesser i ungdomstiden dermed være viktige faktorer for at opplæringen skal oppfattes som konkret og virkelighetsnær, og dermed øke elevenes motivasjon for læring. Slik kan opplæringen i tråd med Læringsplakatens mål (Kunnskapsdepartementet, 2006) stimulere elevene i personlig utvikling på sikt, og samtidig bidra til å styrke egen identitet i den fasen ung-dommene er inne i.

Egne uttrykk for identitet

Bakgrunnskunnskapen hentet fra teori om strikkes tradisjoner, kultur og identitet legges nå til grunn for videre undersøkelser og det skapende arbeidet. Frønes (2010, s. 54) beskriver identitet som et sammensatt begrep og uttaler videre at identitet ikke bare handler om hva jeg vil, men også hva jeg ikke ønsker å være. Kunnskap om hvordan innlemmelse i felles kulturuttrykk kan oppleves som konfliktfylt legges til grunn for at tradisjon knyttet til nasjonalitet nå legges til side, for videre å konsentrere arbeidet i retning mot fri kunstnerisk utfoldelse. Jeg velger til dels å se bort fra kollektive gruppeidentifikasjoner, og jobber tettere mot det som karakteriseres som individuell identitet.

Hvilken del av min identitet ønsker jeg så å synliggjøre i strikkedesign? Figur 6 illustrerer de delene av identitet jeg opplever er av størst betydning for meg, og som dermed er vurdert til å være mest aktuelle som utgangspunkt for undersøkelsene. Det emosjonelle aspektet med tilhørighet blir viktig i det skapende arbeidet, samt visualisering av det som oppleves betydningsfullt, overført til tekstile uttrykk.

Figur 6. Betydningsfulle deler av egen identitet, med vektlegging på sted og kjønn

Etter å ha sett nærmere på ulike sider av identitetsdannelse har jeg vurdert hvilken betydning de ulike områdene har for meg. Kjønn oppleves som en viktig del av min identitet. Det innledende arbeidet med kunnskapstilegnelse om historikken bak manns- og kvinneplaggens plass i tradisjonsutviklingen har således vært grunnleggende for det videre arbeidet. Denne delen av kulturen vil bidra som plattform for prosessen jeg går inn i. Det er imidlertid en annen del av det som knyttes til identitet jeg vil gå nærmere inn på i fortsettelsen av arbeidet: *stedet*.

Det fysiske miljøet, som én av mange faktorer, kan sies å påvirke et menneskes identitetsutvikling. Jeg opplever at tilhørighet og tilknytning, som jeg tidligere har beskrevet som viktige aspekt, kan knyttes opp til det stedet jeg lever. Der jeg *er* oppleves viktig. Hvordan jeg er i omgivelsene og hva stedet gjør med meg er både relevant og betydningsfullt. Behovet for å høre til i de nære omgivelser og ønsket om et levende og bevisst forhold til stedet er et tungtveiende element. Stedsidentitet og stedstilknytning blir således begreper som får betydning for det skapende arbeidet i oppgaven.

Stedet og naturen er ofte benyttet som utgangspunkt for skapende arbeid, og i læreplanen (Kunnskapsdepartementet, 2006) nevnes naturen spesielt, med hvordan både landskap og årstider kan benyttes som inspirasjonskilde i undervisningen. Omgivelsenes betydning i samspill med mennesket blir vektlagt i forhold til utvikling av identitet, ved at mennesket formes av sine omgivelser samtidig som det er med på å forme dem. Kontakten med nærmiljøet, både naturen og samfunnet, beskrives som meningsfulle elementer i skolen sitt læringsmiljø (Kunnskapsdepartementet, 2006). I den sammenheng vil det være interessant å innhente informasjon fra ungdom om deres refleksjoner omkring den tilknytningen de har til stedet der de bor. Betragtninger om hva som knytter oss til det stedet vi lever, hvordan det gjenspeiles i klesdrakten og hvordan ungdom uttrykker sin identitet gjennom bekledning, kan være aktuelle innfallsvinkler.

‘Jeg er det som omgir meg’
Wallace Stevens (2009, s. 33)

Stedsidentitet og tilhørighet

Ulike teorier har tatt for seg forholdet mellom mennesker og omgivelser, der den gjensidige påvirkningen har vært vektlagt i forskjellig grad. De fysiske omgivelsene nevnes som en av dimensjonene som påvirker et menneskes identitet. Åshild Lappegard Hauge (2007) beskriver en utstrakt bruk av begrepet stedsidentitet og uttrykker at det er behov for et begrep

som beskriver stedsdimensjonene ved identiteten selv om det er uenighet om hvilken rolle stedet har i selve identitetsutviklingen.

Stedsidentitet blir beskrevet som et forholdsvis nytt begrep. Hauge (2007) trekker frem at det teoretiske og empiriske fundamentet derfor er noe svakt sammenlignet med andre områder innenfor identitetsteorien. Ifølge Hauge (2007) er det uenighet om begrepet stedsidentitet kan oppfattes som en egen dimensjon, men at det uansett vil kunne være relevant som en del av andre kategorier innenfor identitetsteorien. Stedstilhørighet beskriver Hauge (2007) som en del av stedsidentiteten, og understreker at stedsidentitet handler om mer enn tilhørighet. Proshansky & Fabian (sitert i Hauge, 2007) forklarer stedsidentitet som en kategori av selvidentiteten, på samme måte som kjønn, språk eller klasse, og at den består av persepsjoner og bevissthet om fysiske omgivelser. Videre legges det vekt på at det i en prosess foregår samhandling mellom personen og stedet. "Steder er ikke bare kontekst eller bakgrunn, men også en integrert del av identiteten" (Hauge 2007). Det er med andre ord interaksjonen mellom mennesket og stedet som blir av betydning.

Christian Norberg-Schulz (1980) knytter stedsbegrepet til fenomenologien og viser til Martin Heidegger sitt klassiske verk 'Sein und seit' fra 1926 der vår tilstedeværelse i verden blir diskutert. Videre beskriver Norberg-Schulz (1980, s. 6) sted som noe mer enn abstrakt plassering, og refererer blant annet til at elementer som substans, form og tekstur danner grunnlag for stedets egenart. Utover konkrete og håndfaste beskrivelser kan sted i tillegg forklares som et fenomen, og karakteriseres som en helhet bestående av særegenheter og atmosfære. Stedets ånd beskrives med det latinske begrepet *genius loci* og viser til nettopp den karakteristiske atmosfæren av et sted (Norberg-Schulz, 1980).

Allerede når jeg velger sted som grunnlag for mitt arbeid, vektlegges stedet som meningsfullt. «Når vi identifiserer oss med omgivelsenes kvaliteter, blir tilværelsen meningsfylt» sier Norberg-Schulz (1980, s. 57) og knytter dermed vår forbindelse med stedet, en forening mellom det ytre og vårt indre, til vår identitet. Det fysiske miljøet i omgivelsene, sett i sammenheng med mitt nærvær, blir sentralt i undersøkelsene. Relasjonen til stedet undersøkes ved min tilstedeværelse og blir gjenstand for observasjoner. Når jeg nå går videre i arbeidet, og den skapende prosessen, vil undersøkelsene konsentreres om hvordan opplevelser av stedets særegenheter kan utvikles til en betydningsfull tilknytning. Søkelyset rettes mot personlige møter med omgivelsene. Norberg-Schulz (1980, s. 10) beskriver hvordan situasjoner som oppstår på et sted både kan betraktes som lokale, men også anses som et generelt anliggende. Han utdyper dette ytterligere og bringer opp hvordan vi utfra det ovennevnte kan visualisere det generelle med konkrete og lokale hendelser. Den

innfallsvinkelen kan være av interesse i forhold til eventuell overføringsverdi fra eget arbeid og personlige uttrykk, både med tanke på hvordan uttrykkene kommuniserer med omverdenen, og i tillegg hvordan arbeidsformen kan benyttes på en betydningsfull måte for andre.

Med stedet som utgangspunkt for undersøkelsene vil det skapende arbeidet omhandle hvordan nettopp stedet, som en del av identiteten, kan synliggjøres i strikkedesign.

3 Vitenskapsteoretisk plassering

Teoretiske perspektiver ligger til grunn for hvordan oppgavens problemområde undersøkes i arbeidsprosessen. Sammen med historisk tilbakeblikk og de kulturelle aspektene som er knyttet til oppgaven, danner de teoretiske perspektivene i tillegg en plattform for fortolkning, og som referanse for drøftinger.

Opplevelse av sted

Norberg-Schulz (1980, s. 8) beskriver selve stedet som et kvalitativt og totalt fenomen som ikke kan reduseres til enkeltstående egenskaper sett uavhengig av hverandre. Anne Scott Sørensen, Ole Martin Høystad, Erling Bjurstrøm og Halvard Vike (2008, s. 262) forklarer hvordan det fenomenologiske perspektivet på landskap tar utgangspunkt i opplevelsen og interaksjonen mellom personen og omgivelsene. De beskriver videre: "I denne integrerte relasjonen mellom person og landskap står persepsjon, sansing, opplevelse og handling sentralt som kroppslige fenomener" (Sørensen et al., 2008). Mari Rørgemoen (2012, s. 44) går inn på hvordan situasjoner bestående av samhandling mellom en person og omgivelsene utløser deltakelse og kommunikasjon. I masteroppgaven handler det om interaksjonen med stedet og hvordan erfaringene i det å være aktiv deltakende og betraktende i stedet kan beskrives og nyttiggjøres i det skapende arbeidet. Det er selve opplevelsen som er interessant, og hvordan opplevelsen av persepsjon uttrykkes ved hjelp av rikelige beskrivelser (Gallagher & Zahavi, 2010, s. 17). Ved å undersøke forbindelsen til omgivelsene med en slik innfallsvinkel knyttes oppgaven til en fenomenologisk tankegang. Hvordan jeg som person opptrer i en slik sammenheng er interessant, og videre kroppens betydning for tilnærmingen. Merleau-Ponty (1994, s. VIII) vektlegger kroppens eksistensielle forhold til verden. Han beskriver våre kroppslige møter med omverdenen som aktive handlinger, og presiserer betydningen av både tid og rom. Kroppen bebor både rommet og tiden (Merleau-Ponty (1994, s. 93). Ved bevisst tilstedeværelse og med kroppen som redskap kan vi betrakte et fenomen helhetlig som en deltaker innenfra, og persipere rommet i den aktuelle tiden. Betrakterposisjonen er dog preget av forforståelse. Thomas Krogh (2014, s. 50) beskriver hvordan Hans-Georg Gadamer forklarer vår tilknytning både til en bestemt periode og en bestemt historisk tilstand. Dette påvirker våre møter med omgivelsene. Gadamer bruker begrepet *fordom* som forutsetning for forståelse, mens Jean-Paul Sartre knytter den menneskelige forventning til våre møter i verden. Gadamer (2010, s. 307) legger vekt på at begrepet *fordom* kan vurderes både som positiv og negativ, der blant annet historiske perspektiver og forhastelse påpekes som faktorer som preger våre møter, og har

betydning for forståelse. Både bakgrunnskunnskap, tidligere erfaringer og forventninger til det vi skal møte vil dermed bidra til å forme møtene.

Det vi ser er det vi tenker

*Klokken tolv begynte ettermiddagen å løse seg opp
og fantomeriet kom tilbake, om ikke fantombildene
i seg selv. Helt til da hadde det vært motsatt:*

*Man tenkte seg trærne fiolette men de stod grønne,
klokken tolv så grønne som de overhodet kunne bli.
Himmelen var blå hinsides alle buehvelvs begrep.*

*Klokken tolv innebar: normaltiden over,
ting føk til værs, en begeistring uten motforestillinger,
det umistelige senit, svadabefriet, klokken tolv*

*og det første grå sekund senere, et slags
fiolett grått, et grønt fiolett, en garntråd å spinne
en skygges erme eller ben med, skriblerier*

*på sokkelen, en ambisiøs bokside med eselører
oppe i høyre hjørne, en pyramide med den ene siden
sett i et spektralsnitt, et lite vipp*

*og dens sombre karikatur og sombre liv,
en tanke til og det altoverskyggende ståk og styr...
Siden det vi tenker aldri er det vi ser.*

Wallace Stevens (2009, s. 130)

Å skape mening

Sørensen et al. (1008, s. 130) trekker frem hvordan stedet blir meningsfullt idet det plasseres i en tidssammenheng. Å skape mening er essensielt. Hvordan mennesket søker mening ved sin handling med omgivelsene blir omtalt av blant andre Kari Carlsen (2015, s. 137). Carlsen (2015, s. 137) knytter mening som begrep til teoretikere som John Dewey og beskriver det både som driv til handling og som resultat av samhandlingsprosesser med omgivelsene. Både det å søke og skape mening, i sammenhenger der mennesket opptrer i interaksjon med omgivelsene, trekkes frem. Å skape mening kan også ses i lys av vår tilknytning til de samfunn vi er en del av. Halvorsen (2004, s. 176) setter søkelyset på behovet for å finne eller skape faste holdepunkter i nåtidens samfunn der endringer som skjer i vår globale og virtuelle tidsalder kan synes flytende. Videre trekker hun linjene bakover i tid og beskriver hvordan kulturarv er integrert i mennesket ut fra erfaringer av å være i et miljø og leve i en sammen-

heng (Halvorsen, 2004, s. 145-146). Individet er kulturbærer samtidig som impulser fra nåtiden innlemmes i individet gjennom eget nærvær.

Erfaringsbasert kunnskapstilegnelse

Aktiv tilstedeværelse og deltakelse er sentralt i kunnskapstilegnelse basert på erfaring. Carlsen (2015, s. 137) beskriver Deweys pragmatisme der det er meningsfylt utveksling mellom mennesket og omgivelsene i all erfaring som leder til kunnskap. Deweys læringssyn videreutvikles av blant andre Bengt Molander (1996). Å lære gjennom erfaring beskrives av Molander som å tilegne seg kunnskap ved aktiv handling. Molander (1996, s.91) viser til den sokratiske dialogen og forklarer det vesentlige som "att komma till klarhet om sig själv, sina tankar, sin kunskap, okunskap och så vidare tillsammans med andra". Masteroppgaven omhandler nettopp dette, om enn i noe overført betydning: å komme til klarhet om meg selv i dialog med omgivelsene. En ordløs dialog basert på erfaringer via sanseapparatet og med kroppen som redskap. Molander (1996) forklarer hvordan de kroppslige erfaringene er selve grunnlaget for hvordan vi mennesker eksisterer i verden og beskriver det som "kroppen är vår öppenhet mot världen" (Molander, 1996, s. 25). De kroppslige opplevelsene gir oss erfaringer som bidrar til utvikling av ny kunnskap. I denne prosessen beskriver Molander (1996, s. 29) viktigheten av tilstedeværelsen slik at selve handlingen ikke står igjen som målstyrt og objektorientert. Tilstedeværelse kan sies å være et viktig tema også i Donald A. Schön (2001) sine beskrivelser av hvordan praktikerer reflekterer i utførelsen av sin praksis. Schön (2001) knytter uttrykket "refleksjon-i-handling" til den prosessorienterte arbeidsmåten, som blant annet formgivere i kunstoffagene benytter seg av. Der formgiveren til enhver tid forholder seg til allerede fattede beslutninger, må reflektere over den situasjonen som har oppstått, for videre å ta nye valg som påvirker og styrer den videre prosessen. Gjennom en arbeidsprosess vil refleksjoner over et foreliggende fenomen således bidra til å generere både ny forståelse av fenomenet, samt kunne medvirke til en endret oppfattelse av en situasjon (Schön, 2001, s. 67). I min arbeidsprosess vil refleksjon-i-handling være en vesentlig del av både tilnærmingen til fenomenet og i den påfølgende fasen der tilknytningen skal visualiseres i strikket design.

Kunnskapsutvikling i skolen

Kajsa Borg og Christina Nygren-Landgårds (2006, s. 13) beskriver hvordan erfaringsbaserte arbeidsprosesser kan ses på som kunnskapsprosesser som bidrar til perspektivrikdom og mangfold. Slike arbeidsformer åpner for aktiv deltakelse, gir anledning til å høste lærdom av erfaringene, og danner basis for ny læring. Læringssituasjoner som dette kan bli viktig i

en fremtidsrettet skole. Meld. St. 28 (2015-2016) beskriver betydningen av dybdeløring og hvordan det kan bidra til økt læringsutbytte når elevene utvikler forståelse for begreper og sammenhenger innenfor og mellom fag. Skapende arbeidsprosesser kan bli en viktig del av oppløringen der elevene gis anledning til å fordype seg, tilegne seg teoretisk kunnskap og samtidig utvikle ferdigheter basert på sine erfaringer. I Meld. St. 28 (2015-2016) trekkes det også frem hvordan elementer fra praktiske og estetiske fag kan anvendes som del av faginnløringen på andre områder. Deweys (2008) fremstilling av å gjøre *en* erfaring kan danne grunnlag for slike læringsprosesser. Han beskriver helhetlige erfaringer organisert i en form der begynnelse, utvikling og fullbyrdelse er elementer i en utviklingsprosess. Spesielt legges det vekt på tilstedeværelsen av helhetens form i hvert enkelt ledd. Helheten som oppstår der den enkelte del fører videre til den neste er grunnleggende for at erfaringene når frem til en konklusjon gjennom fullbyrdelsen av prosessen (Dewey, 2008)

Når jeg går videre i arbeidet legges det fenomenologiske perspektivet til grunn for betraktningene. Ved å eksponere meg for omgivelsene søker jeg erfaringer for å få forståelse for det som oppstår, og få innsikt i hvilken betydning de kroppslige møtene med stedet kan få. Jeg ser det som hensiktsmessig å benytte erfaringsbaserte kunnskapsprosesser når nærværet mellom meg selv og omgivelsene skal betraktes. Gjennom prosessen vil jeg kunne gjøre en erfaring og bestrebe meg på å reflektere over utviklingen som skjer underveis, samt gjennomføringen og fullføringen av en slik arbeidsprosess. Stedet knyttes til det å skape mening samtidig som det er min søken *etter* mening som er en drivkraft til å utvikle en relasjon til omgivelsene.

4 Forskningsstrategi og metoder

Etter at løvet har falt, vender vi tilbake til tingenes enkle betydning.

Det er som om vi var kommet til veis ende med vår fabulasjon

og er stanset opp i en rådløs innsikt.

Wallace Stevens (2009, s. 136)

Arbeidsformen i oppgaven faller innunder kvalitativ forskning og forankres i en fenomenologisk-hermeneutisk tradisjon. Kvalitative metoder baseres på teorier om fortolkning og erfaring, og benyttes blant annet for å undersøke meningsinnhold i fenomener slik det oppleves for de involverte. Metodene består av ulike forskningsstrategier for innsamling, organisering og fortolkning av informasjon både fra observasjoner og forskjellige former for tekst. Det teoretiske perspektivet som er valgt underveis, danner basis for undersøkelsene. Rørgemoen (2012, s. 45) beskriver teorien som kilde for å oppdage mønster som kan bidra til forståelse i arbeidet som skjer i vekslings mellom teori og empiri, der disse faktorene påvirker hverandre. Den teoretiske kunnskapen setter meg i stand til å ta beslutninger om hvordan problemområdet angripes, samt gir meg et språk og forståelse for det problemområdet oppgaven omfatter. Videre i prosessen benytter jeg kvalitative strategier for datainnsamling og analyse. De to arbeidsformene vil samlet bidra i prosessens utvikling frem til resultat.

Fenomenologien, med sine røtter tilbake til filosofen Edmund Husserl, er videreutviklet av blant andre Heidegger, Sartre og Merleau-Ponty. Heidegger beskriver uttrykket fenomenologi primært som et metodebegrep, og utdyper at fenomenologien innebærer "(...) å la det som viser seg, bli sett ut fra seg selv slik det viser seg ut fra seg selv" (Heidegger, 2007, s. 55 og 62). I fenomenologien er det ikke *hva* et fenomen er, men *hvordan* fenomenet viser seg, som blir det vesentlige. Fenomenologien oppfordrer til å ikke la våre forutinntatte antagelser forme opplevelsene, men derimot la våre opplevelser guide oss til ny informasjon om blant annet persepsjon og intensjonalitet (Galagher & Zahavi, 2010, s. 22). I forordet til den norske utgaven av "Kroppens fenomenologi" beskriver Dag Østerberg (Merleau-Ponty, 1994) hvordan Merleau-Ponty tar utgangspunkt i at vår forståelse av livsverdenen beror på kroppens forståelse av omgivelsene. Begrepet "fenomenologisk reduksjon" benyttes for å presisere denne tilnærmingen. Den fenomenologiske reduksjon retter oppmerksomheten mot den gjensidige avhengigheten mellom objektet som oppleves og selve opplevelsen (Gallagher & Zahavi, 2010, s. 48). I følge Sørensen et al. (2008, s. 102) skal den fenomenologiske reduksjon bidra til å rense bort fordommer og før-forståelse slik at stedet kan vise

seg som det egentlig er. Den fenomenologiske reduksjonen beskrives også som en refleksjon ved at fenomenet først viser seg som det er når vår bevissthet rettes mot det. (Sørensen et al., 2008, s.102) Denne bevisstheten rettet mot noe, kaller Husserl "intensjonalitet" (Sørensen et al., 2008, s. 102) og er av stor betydning ettersom vi dermed har valgt vårt perspektiv. Både innenfor fenomenologien og hermeneutikken omtales måten vi nærmer oss et fenomen som medvirkende til å bestemme hva vi vil se. Det kan overføres til oppgavens problemområde, og hvordan stedet som fenomen blir betraktet.

Forskerrollens betydning er sentral både i fenomenologien og hermeneutikken. Til tross for bestrebelsen på å beskrive et fenomen som det fremtrer, vil forskningsperspektivet bære preg av den ballasten av forforståelse forskeren har med seg inn i arbeidet. Betingelser og forutsetninger står sentralt i hermeneutikken som forskningsmetode. Hermeneutikken som tradisjon knyttes til fortolkningsteorier tilbake til antikken. Begrepet beskrives med flere betydninger; å uttrykke, forklare og fortolke (Sørensen et al., 2008, s. 103). I den hermeneutiske tradisjonen blir vår forforståelse trukket frem som et vesentlig element. Vi møter omverdenen med fordommer farget av i den tiden og kulturen vi har vokst inn i, og våre vurderinger baseres på den forforståelse vi har med oss i bagasjen. Gadamer, med verket *Wahrheit und methode* fra 1960, beskrives som sentral innenfor den moderne filosofiske hermeneutikken. Å være klar over sin egen forutinntatthet blir poengtert av Gadamer (2010, s. 306), som også indikerer hvordan bevisstheten kan sette oss i stand til en åpen mottakelighet for det som viser seg, fremfor å fullbyrde egne forventninger. Hermeneutikk som metode knyttes til fortolkning der den hermeneutiske spiral er et viktig redskap. Med den hermeneutiske spiral forklares vår forståelse som spiralformet eller sirkulær og uttrykkes som et gjensidig forhold mellom helhet og del. I prosessen er forholdet mellom del og helhet i fokus og ses på som en bevegelig utvikling mellom forståelse, forforståelse og fortolkning. Fortolkning kan dermed beskrives som en prosess som innebærer at vi forstår og endrer våre fordommer og således flytter grensene for vår forståelses-horisont (Sørensen et al., 2008, s. 103).

I oppgaven legges den fenomenologiske tilnærmingen til grunn for å undersøke mangfoldet og nyansene i møtene mellom meg og stedet. Hermeneutikken blir et nyttig redskap for å skille mellom, og gjøre rede for, egen forutinntatthet og forståelse for det som åpenbarer seg.

Feltstudier - observasjon - forske i eget skapende arbeid

Feltstudier er datainnsamlingsmetoder som baseres på både eksisterende hendelser og historisk eller nåtidig materiale. I feltmetodikken beskrives refleksivitet som et sentralt begrep og innebærer forskerens påvirkning av verdier og historisk plassering ved å være en del av den verden som studeres (Halvorsen, 2007, s. 54). Når utøveren forsker for å få innsikt i blant annet egne handlingsmønstre eller eget skapende arbeid er studieobjektet egen praksis. Forsker og utøver er da en og samme person. Forskning i egen praksis åpner for et vekslende perspektiv mellom innsikt innenfra og utenfra med utgangspunkt i eget ståsted. Med denne posisjonen legges fenomenologien til grunn slik Halvorsen (2007, s. 144) forklarer: "at verden oppfattes og struktureres av individet". Hun beskriver videre at subjektets perspektiv kan danne basis for allmenne interesser. Mette Høie (2001, s. 48) påpeker utfordringene som oppstår knyttet til forskerens nærhet og spesielle ansvar i det feltet som utforskes, og nevner spesielt metodiske, etiske og praktiske dilemmaer. I dette ligger også hvilken gyldighet kunnskapen har for allmennheten.

Observasjon er en metode for datainnsamling. Det skilles mellom strukturert og ustrukturert observasjon, der deltakende observasjon blir et underpunkt under strukturert observasjon (Kleven, Hjardermaal og Tveit, 2011, s. 41). I deltakende observasjon er idealet å være åpen for den livsverdenen forskeren møter (Halvorsen, 2007, s. 75). Thor Arnfinn Kleven, Finn Hjardermaal og Knut Tveit (2011 s. 19) beskriver forskeren selv som et viktig redskap i datainnsamlingen ved deltakende observasjon. Ved benyttelse av observasjon som metode må forskeren ta stilling til om en åpen og fleksibel tilnærming eller en strukturert observasjon er mest hensiktsmessig (Kleven et al., 2011 s. 34). I ustrukturerte observasjoner er formålet med observasjonene klart. Det er derimot ikke bestemt på forhånd hvilke detaljer som er av betydning og interesse for undersøkelsen. Observatøren registrerer både direkte observasjoner og vurderende kommentarer fra hendelsene. Det bør fremgå av registreringene hva som er observasjoner og hva som er tolkning. (Kleven, 2011 et al., s. 41) Observasjon kan, med grunnlag i det ovenstående, beskrives som en selektiv prosess.

Det kvalitative forskningsintervjuet

Det kvalitative forskningsintervjuet er en av mange ulike kilder til vitenskapelig kunnskap. Formålet med slike intervjuer er å innhente kvalitative beskrivelser av personers livsverden, for videre å tolke meningen med disse (Kvale, 2001, s. 72). Metoden er egnet til å skape forståelse for en del av et tema ut fra informantenes opplevelser. Samtidig kan det oppstå nye forståelsesrammer om tilsvarende situasjoner, som gir kunnskapen relevans også i andre sammenhenger. Intervjuet kan ifølge Steinar Kvale (2001, 2. 21) beskrives som en faglig

konversasjon med struktur og hensikt, basert på hverdagslige samtaler. Metoden er fleksibel og dynamisk og det oppstår samspill mellom intervjuer og informanter gjennom dialog og meningsytringer. I et åpent intervju presenteres informantene for et tema med fleksible spørsmål. Forskeren kan utarbeide en intervjuguide med utgangspunkt i tema og problemstilling, og styrer samtalen utfra emnene i guiden. Metoden gjør det mulig å gå i dybden, samtidig som det åpnes opp for å gjøre endringer underveis. Rammene omkring samtalen er viktig for å åpne opp for en god dialog. Gjennom informasjon til deltakerne, samt planlegging av tid og sted, kan intervjueren legge forholdene til rette for en trygg og god atmosfære og skape nødvendig tillitt hos informantene. Utvelging av informanter kan baseres på ulike kriterier. Halvorsen (2007, s. 61) beskriver ikke-sannsynlighetsutvelging som ofte benyttet i kvalitative studier. Gruppen av informanter settes sammen utfra forskerens vurderinger basert på samtalens formål.

Gjennomføringen av intervjuet er avhengig av flere kriterier. Kvale (2001, s. 90) nevner både intervjuets utforming, intervjuerens kvalifikasjoner og informantenes evne til meddelelse som betydningsfulle elementer. Den hermeneutiske tilnærmingen fordrer en tolkende lytting underveis i samtalen. Intervjueren må ta raske avgjørelser i løpet av samtalen basert på informantenes uttalelser og være var for stemninger i ansiktsuttrykk og kroppsspråk. Intervjuet kan ses på som råmaterialet for den påfølgende analysen (Kvale, 2001, s. 89). Registrering av intervjuet kan utføres på ulike måter, blant annet ved lydopptak, som transkriberes i etterkant for å gjøre samtalen tilgjengelig for analyse. Det finnes ulike former for kvalitativ analyse. Analyseteknikkene er verktøy for å organisere teksten og arbeide frem det implisitte i informantenes ytringer (Kvale, 2001, s. 121). Kvale (2001, s. 125) utdyper fem metoder for meningsanalysering: fortetting, kategorisering, narrativ strukturering, meningstolkning og meningsgenerering gjennom ad hoc-metoder. Analysestadiet kan imidlertid ikke sees isolert fra den øvrige prosessen (Kvale 2001, s. 138). Tolkningens betydning gjennom hele intervju-studiet blir presisert av Kvale (2001, s. 138), som beskriver at tolkning også foregår underveis med forskerens utvalg og vurderinger til grunn. Hermeneutiske forståelsesmåter åpner for slike tolkningsmangfold. Analysemetoden blir dermed ikke alene avgjørende for å finne mening i undersøkelsen.

Utfordringer og konsekvenser ved bruk av kvalitative metoder

Flere forhold er avgjørende for resultatene som fremkommer ved hjelp av kvalitative forskningsmetoder. Det blir diskutert blant annet av Kleven et al. (2011) og Halvorsen (2007). Forskerens ballast er allerede nevnt i forbindelse med forforståelse, perspektiv og

posisjon. I tillegg vil både erfaring og egen dyktighet påvirke organisering og hvordan mening trekkes ut gjennom fortolkning og analyse av materialet. Det vil dessuten være av betydning i forhold til i hvilken grad undersøkelsene gir svar på spørsmålene. Forholdet mellom nærhet og distanse kan bli en spesiell utfordring for forskeren, og deriblant faren for at intensjon og observasjon blandes. Erfaringene som gjøres kan ha begrenset gyldighet dersom de blir personlige, men som subjektive opplevelser vil de kunne ha overføringsverdi til liknende situasjoner for andre. I dette ligger både hvilken relevans resultatene kan ha, og i hvilken sammenheng de eventuelt er gyldige.

4.1 Innsamling av empiri

I oppgaven benyttes det to ulike metoder for å fremskaffe empirisk materiale. En gruppesamtale med ungdom bidrar til kunnskap om ungdommenes livsverden og knytter samtidig problemområdet til undervisningssituasjoner i skolen. Den andre metoden består av feltarbeid og omfatter observasjon og utøvende virksomhet med grunnlag i egen arbeidsprosess.

Gruppesamtale med ungdom

For å få innblikk i ungdommers refleksjoner om problemområdet har jeg gjennomført en gruppesamtale. Bakgrunnen for å intervju ungdommer har flere årsaker. Jeg ønsket å få økt forståelse for denne generasjonens refleksjoner om temaene klær og identitet, strikking og tradisjon. I tillegg ville jeg finne ut om det kunne bidra til nye perspektiver på mine undersøkelser av samhandling med stedet. Til slutt kommer det didaktiske perspektivet der oppgavens problemområde belyses i forhold til kunst og håndverksfaget i ungdomsskolen. Jeg bruker en fenomenologisk hermeneutisk tilnærming der jeg søker etter sentrale betydninger i ungdommenes beskrivelser. I analysen legger jeg en hermeneutisk forståelse til grunn der meningstolkningen er sentral. Samtalematerialet danner ikke umiddelbart grunnlag for generelle meningsytringer men benyttes for å få frem dybdebeskrivelser og detaljer fra ungdommenes opplevelser.

Forberedelser til intervjuet

Utgangspunktet for det skapende arbeidet legges til lokalmiljøet. Ungdommer fra det samme nærområdet ble rekruttert til å delta i samtalen. Forskningsprosjektet er meldepliktig i henhold til personopplysningsloven. Meldeskjema ble sendt inn og godkjent av Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste. Det ble deretter sendt en forespørsel om deltakelse i studien, med samtykkeerklæring, til fem ungdommer via deres foresatte. Skjema og

forespørsel foreligger som vedlegg til oppgaven. Alle svarte bekreftende til sine barns deltakelse i studien. Utvalget besto av tre jenter og to gutter i alderen 14-15 år. Informantene har ulike bakgrunn og kjønn, men samme alder og bo-område. De ulike bakgrunnene består av oppvekst i utlandet deler av livet, foreldre med forskjellige nasjonaliteter, slekt og familie fra andre deler av landet og at alle i nærmeste slektsledd er fra lokalområdet.

Et av temaene jeg ville snakke med ungdommene om, var tradisjon i klesdesign og hvilket forhold ungdommene har til dette. Det nærmet seg jul da forberedelsene til undersøkelsen var gjennomarbeidet. Julen er en høytid der mange av oss har sterke forhold til tradisjoner både innenfor bespisning, interiør/dekor og klesantrekk. Jeg var usikker på om denne faktoren kunne ha betydning for ungdommenes refleksjoner omkring tradisjon. Undersøkelsen ble derfor gjennomført etter at julehøytiden var tilbakelagt, og ungdommene var tilbake i en forholdsvis vanlig hverdagsituasjon.

Ungdommene ble invitert til å møte meg i et stort grupperom tilhørende ungdomsskolen som ligger i kommunehuset sentralt på Nesodden. Alle informantene er kjent i bygget, som i tillegg til kommunehus og skole fungerer som et flerbruks-hus og inneholder blant annet bibliotek og kafé, samt benyttes til sosiale og kulturelle arrangementer. Til intervjuet ble ungdommene bedt om å ta med seg ett strikket klesplagg hver (ikke krav til at plagget er hjemmestrikket) som var av betydning for dem, og én gjenstand som sier noe om hvor de bor/lever. Plaggene og gjenstandene danner grunnlag for samtalen. For å strukturere samtalen ble det utarbeidet en intervjuguide med temaer og spørsmål som danner grunnlag for samtalen med ungdommene. Intervjuguiden foreligger som vedlegg til oppgaven. Samtalen ble tatt opp som lydfil på I-Phone, overført til pc og deretter transkribert. En av ungdommene meldte forfall på grunn av sykdom, og var derfor forhindret fra å delta i studien. På grunn av tidsaspektet for oppgaven valgte jeg å gjennomføre intervjuet som planlagt, med de fire øvrige informantene. Det ble lagt vekt på at intervjuet skulle bli en positiv og trygg opplevelse for informantene. Rommet var klargjort for intervjuet og teknikken var prøvd ut i forkant. Ungdommene møtte frem til avtalt tidspunkt og hadde med seg to gjenstander hver som avtalt. Samtalen ble startet med informasjon til ungdommene om masterstudiet, hva samtalen skal brukes til, og hvordan samtalen skulle foregå. Før vi startet den formelle delen av samtalen åpnet jeg opp for spørsmål fra informantene. Samtalen varte i omtrent seksti minutter. Før samtalen ble avsluttet åpnet jeg opp for ytterligere refleksjoner og kommentarer fra informantene i forhold til de temaene vi hadde snakket sammen om i løpet av samtalen.

Observasjon

Denne delen av feltarbeidet består av å tre inn i omgivelsene. Med fenomenologisk tilnærming møter jeg stedet. Det er min livsverden som er i sentrum for undersøkelsene, hvordan jeg eksisterer og er til stede i omgivelsene. For å få en helhetlig forståelse av stedet og min opplevelse forankres beskrivelsene i fenomenologien med systematiske beskrivelser, presist og så fullstendig som mulig. Observasjonene dokumenteres med beskrivelser i logg i form av feltnotater på mobil og digitallogg etter endt tur. I tillegg registreres møtene med bilder. Både fotoapparat og mobiltelefon benyttes til fotografering.

Loggnotater beskriver observasjoner, opplevelser, minner og refleksjoner. Jeg har fotografert både med digitalt speilreflekskamera og med mobiltelefon. Bildene er overført til pc og katalogisert etter dato. Mobiltelefonen ble også benyttet til å ta notater underveis på turene. Notatene ble overført og utdypet i digital logg etter endt tur.

Ulike deler av nærmiljøet ble vurdert som grunnlag for studien. For å undersøke og beskrive stedet ble oppgaven avgrenset til å omfatte nærområdet. Vandringene tok utgangspunkt i hjemmet mitt. I nær omkrets ligger flere turområder med variert natur: et lite skogholt med kryssende stier og et lite vann; et bolig-/hytteområde med små naturlommer, og som fører videre til kyststien; et større skogsområde med både kupert, fritt landskap og opparbeidede stier. Stedene blir benyttet flittig av lokalbefolkningen til alle årstider. Jeg har tilknytning til alle stedene i ulike sammenhenger og til forskjellige formål. Gjennom mange år har jeg benyttet områdene til fritidsaktiviteter, tur, rekreasjon og som arbeidsvei.

Organisering, analyse og tolkning av data

Det empiriske materialet er basert på mine møter med stedet og gruppesamtale med ungdommer i nærmiljøet. Samtalen og observasjonene fra første fase i undersøkelsene er fundament for videre analyse både i en skriftlig fortolkning og en designprosess. Materialet inkluderer logg, bilder og lydopptak fra samtale med ungdommer. De innsamlede dataene legges til grunn for fenomenologisk og hermeneutisk analyse. Jeg bestreber meg på å gjennomføre en objektiv analyse med saklige tolkninger av de subjektive opplevelsene. Analysen skal avdekke hvordan fenomenet oppfattes med bevissthet og handlinger, gjennom kroppslige erfaringer og følelser, sanser og stemninger. Konsentrasjonen vies til både enkelte bestanddeler og helheten slik den kvalitative forskningen vektlegger. Gruppesamtalen med ungdommene er tolket underveis, ved blant annet å sjekke med informantene at jeg har forstått riktig, og at mine fortolkninger er i samsvar med det informanten mener. Lydopptaket fra samtalen er transkribert og teksten er deretter systematisk analysert i flere

steg for å avdekke informantenes meningsytring. Analysen er gjennomført med sammenfatning og strukturering av tekst og ved hjelp av meningsfortetning og kategorisering i skjema. Eksempler fra analysen foreligger som vedlegg til oppgaven.

Sentrale trekk i samtalen er trukket ut og bearbeidet for å hente ut informasjon med faglig relevans. Meningsinnholdet presenteres i resultatkapittelet.

Utøvende virksomhet

Den utøvende virksomheten består av å forske i eget skapende arbeid. Registreringene fra møtene med stedet er utgangspunktet for arbeidsprosessen. Fotografiene ligger til grunn for analyse av farger og mønstre, samt videreutvikling av disse som basis for utarbeidelse av design. Loggbeskrivelsene danner grunnlag for hvilke observasjoner og opplevelser som er betydningsfulle for utviklingen av strikkedesign med utgangspunkt i stedet. Arbeidsprosessen består av veksling mellom refleksjon og produksjon. Det empiriske materialet som er utviklet i denne fasen består av tegninger, fargeanalyser, teksturutprøvinger, prototyper av plagg i liten og full størrelse.

Jeg vet ikke hva som er vakrest, tingene uttrykt eller tingene antydnet, svarttrosten når den synger eller like etterpå.

Wallace Stevens (2009, s. 37)

5 Forskningsresultat

Resultatkapittelet viser prosessene gjennom oppgavens undersøkelser. Den erfaringsbaserte kunnskapen fra eget skapende arbeid er av interesse og betydning for meg som utøver, men også for mitt arbeid som kunst og håndverkslærer i ungdomsskolen. I tillegg til erfaringene fra observasjoner og skapende arbeid, ønsker jeg innsikt i ungdommenes tanker om temaene klær og identitet, strikking og strikketradisjoner, samt stedstilhørighet. Den første delen presenterer hovedtendensene fra gruppesamtalen med ungdom. Deretter fremstilles de registrerte observasjonene fra møter med stedet. Prosessen er organisert i seks faser der møteformene er strukturert og kommer til uttrykk i: introduksjonen; åpenbaringen; sammenmeltingen; dialogen; erkjennelsen; visualiseringen. Møteformene som legger grunnlaget for inndelingen i faser, fremkommer fra det innsamlede materialet. Fremstillingene underbygges med eksempler fra logg og bildesamling. Funnene blir deretter presisert i en sammenfatning, og danner grunnlag for det skapende arbeidet i påfølgende del. Den utøvende virksomheten består av en selvstendig analyse av farger og mønstre, og en designprosess som forankres i funn fra både observasjonene og farge- og mønsteranalysene. Redegjøringene innenfor hver del underbygges med eksempler fra det innsamlede materialet. Avslutningsvis blir undersøkelsens funn sammenfattet og presentert i helhet.

5.1 Gruppesamtale med ungdommer

Gruppesamtalen med fire ungdommer ble gjennomført som planlagt og i tråd med det forberedende arbeidet. Ungdommene hadde med seg to gjenstander til samtalen; ett strikket klesplagg av betydning for dem, og én gjenstand som sier noe om hvor de bor. Gjenstandene dannet grunnlag for samtalen. De medbrakte plaggene besto av en strikket poncho fra Island, en Skappelgenser, en genser fra H&M og et par strikkede og tovede ullvotter. De øvrige objektene besto av en hjerteformet stein, et fotografi i en ramme, et plekter og en samling nøtter. I det følgende presenteres resultatene fra det analyserte materialet.

Klær og identitet

Ungdommene viser et bevisst forhold til hvordan bekledning kan bidra til å uttrykke noe om egen personlighet. Med utgangspunkt i de strikkede plaggene ungdommene har med seg til samtalen, kommer det frem at både ytre omstendigheter og egenskaper ved plagget er av betydning for informantene. To av informantene legger vekt på at plagget er laget og/eller gitt i gave av en betydningsfull person i nær familie. En av informantene beskriver det slik:

Jeg har tatt med meg en Skappelgenser som mamma strikket til meg (...) jeg synes bare den er veldig fin og deilig, og når jeg har den på sånn så kan jeg, for det første er den veldig varm og liksom jeg kan tenke litt på at hvor mange timer mamma har brukt på den da. Det er hardt arbeid som går inn i den. (Gruppesamtale med ungdommer)

Informanten gir dermed også uttrykk for at arbeidet moren har lagt ned i plagget gir en ekstra glede ved å eie genseren. En informant nevner også opprinnelsessted, ved at plagget kommer fra et sted som man har et forhold til, som betydningsfullt. Av indre kvaliteter legger informantene vekt på bekvemmelighet: at plagget er deilig å ha på seg, og utseende: at den er fin. I løpet av samtalen blir flere egenskaper ved klesplagg nevnt som viktige for ungdommene. I tillegg til bekvemmelighet blir isolerende egenskaper gjentatt av alle informantene, både med direkte utsagn:

(...) men jeg personlig jeg tenker sånn at jeg tar på det som jeg vet jeg er varm i (...).
(Gruppesamtale med ungdommer)

og indirekte beskrivelser slik som:

Jeg synes det er deilig å ha på sånn, eh, litt varme gensere og sånne ting når det er kaldt (...) litt store, selv om det kanskje ikke ser så veldig fint ut, men det er deilig å ha på seg.
(Gruppesamtale med ungdommer)

Flere av informantene forteller at det praktiske er av størst betydning, og utdyper dette ved å presisere at gjøremål i hverdagen forenkles dersom dette er gjennomtenkt på forhånd.

Jeg tenker kanskje liksom sånn eller hvis det er sånn på skolen da, så er det liksom sånn kanskje hvilke fag jeg skal ha liksom, om jeg skal ha gym og sånn så velger jeg kanskje å ha på meg noe annet som jeg ville liksom vært en vanlig dag hvor det er liksom ja, man bare sitter i klasserommet og sånt. Noe som kanskje er litt lettere å ta av og på da, at en ikke blir så mange lag, men kanskje heller en tjukk genser istedenfor fire tynne t-skjorter liksom. Så jeg tenker egentlig mest praktisk. (Gruppesamtale med ungdommer)

Utover i samtalen snakker vi om hvordan ungdommenes bekleddning kan bidra til å uttrykke noe om egen identitet, samt hvilken bevissthet de har om dette. Det råder en viss enighet blant informantene om at bekleddning i vår tid er preget av informasjonssamfunnet, sosiale medier og kjedebutikker.

Jeg føler at det fins jo mange like butikker der som her, så. Og det er jo på en måte blitt en sånn, med sosiale medier og sånn, så kan man jo se hva liksom hva alle i verden på en måte

har på seg, så jeg tror kanskje at det ikke er så veldig stor forskjell akkurat der.
(Gruppesamtale med ungdommer)

De beskriver med dette likheter i bekledding over hele verden. Informantene uttrykker stor enighet i at merkeklær er viktig for å passe inn i ungdomsmiljøet. Merkeklær blir også nevnt som en måte å få status blant venner, men også som en faktor til at folk kler seg likt.

Det er sant det med merkeklær (...) Det er jo veldig dyrt og sånn også er det jo på en måte alle, hvis alle skal ha det, så blir det jo ikke noe spesielt heller da. (Gruppesamtale med ungdommer)

Kun ett område innenfor bekledding: folkedrakter, blir nevnt som eksempel der det er lett å se forskjeller, og at tilknytning til sted og/eller familieband kan synliggjøres. Det følelsesmessige aspektet kommer også til uttrykk når informantene snakker om sitt forhold til bunader. En av informantene beskriver dette slik:

(...) når du går med bunaden din så kan du på en måte være stolt over det stedet du kommer fra da og vise at her er jeg fra (...). (Gruppesamtale med ungdommer)

Alle informantene gir uttrykk for at de har et bevisst forhold til bunader, men har ulike innfallsvinkler avhengig av hvilken tradisjon som er aktuell i deres familie og slekt.

Når det gjelder ungdommenes forhold til egen påkledning gir informantene uttrykk for at praktiske og bekvemmelige klær er av størst betydning. Det kommer allikevel frem at kontakten med jevnaldrende påvirker hvordan de kler seg. En informant nevner at det er en forskjell i hvordan man kler seg hjemme og ute blant andre mennesker enn nærmeste familie. I flere av uttalelsene går det igjen at informantene til en viss grad ønsker å passe inn i miljøet med andre jevnaldrende.

(...) noen ganger kan det jo hende at jeg liksom skiller meg ut og liksom, men jeg gjør jo ikke det for å liksom få oppmerksomhet (...) til en viss grad vil man jo passe inn (...).
(Gruppesamtale med ungdommer)

En av ungdommene forklarer dermed at klesvalget ikke bunner i ønske om å få oppmerksomhet eller å vise hvor hun kommer fra, men at klesstilen allikevel avviker fra de øvrige ungdommene. Det utdypes ikke videre hva denne forskjellen består av.

I løpet av intervjuet har det fremkommet ulike faktorer som har innvirkning på informantenes bekledding. Tabell 1 viser en oppsummering av de faktorene som har positiv

betydning for informantene når de beskriver sitt forhold til bekledning, og med utgangspunkt i strikkede klesplagg.

Tabell 1. Betydningsfulle faktorer for bekledning

Betydningsfulle faktorer	Positive egenskaper
Indre kvaliteter	<ul style="list-style-type: none"> - Praktiske hensyn - Isolerende; varm - Bekvemmelighet; deilig - Utseende; fin
Ytre omstendigheter	<ul style="list-style-type: none"> - Laget av en betydningsfull person - Fått i gave fra en betydningsfull person - Opprinnelsessted; fra et land personen har et forhold til - Viser stedstilknytning eller familieband

Oversikten viser at bruksegenskapene til plagget er av betydning. Informantene nevner både funksjonelle egenskaper, vedlikehold og ytre preg som viktige faktorer. De ytre omstendighetene tydeliggjør affeksjonsverdien med tilknytning til personer og sted. Utover de positive egenskapene som fremkommer i tabellen, blir i tillegg betydningen av motebildet og jevnaldrenes kleskoder påpekt som et aspekt med som påvirker egen bekledning.

Forhold til strikking og norske strikkesradisjoner

Alle informantene har et forhold til strikking, og kan strikke selv. To informanter strikker jevnlig, en strikker i perioder og knytter aktiviteten opp mot høst- og vinterhalvåret, en strikker ikke. Informanten som ikke strikker forteller hvordan kunnskapen er tilegnet.

Jeg lærte det i kunst og håndverk, også lærte mormor meg åssen man, ja, la opp og sånn da. Rundt på den strikkepinnen. (Gruppesamtale med ungdommer)

Strikking nevnes som en aktivitet som utføres i alle familiene. Bestemødre nevnes spesielt, og andre kvinnelige familiemedlemmer føyes til. Selve strikkeaktiviteten blir knyttet til hyggelige opplevelser, gjerne kombinert med sosialt samvær. En av informantene påpeker at dette er en aktivitet som kan utføres overalt og til enhver tid. Ungdommene uttrykker også stolthet og glede over at familiemedlemmer produserer mange produkter og at mye blir gitt i gave til slekt og venner.

(...) mamma og farmor er sånn som bare sitter og strikker liksom sånn hele tiden, det er sånn, når de ser på TV eller når vi er i bilen, eller sånn, når som helst (...) er det bare å ta med strikkesøyet å strikke ferdig et par sokker (...). (Gruppesamtale med ungdommer)

Dermed synliggjøres også hyppigheten av aktiviteten og det eksemplifiseres hvilke plagg som strikkes. Felles for produktene som nevnes under samtalen er at dette er nytteplagg, som sokker, skjerf, varme gensere, luer og votter. Flere av uttalelsene gir inntrykk av at dette både er en aktivitet, og at det produseres bruksplagg, som knyttes opp mot høst- og vinterhalvåret. Da jeg spør informantene om de bruker strikkede plagg om sommeren, kommer kommentarer som: latter; ikke lue; ikke sånn veldig strikka, mens en informant kan bekrefte at hun gjerne kan bruke en tynn jakke over andre plagg. Noe som igjen bekrefter betydningen av den varmeisolerende egenskapen.

Ungdommene gir ikke uttrykk for at det har betydning om plaggene de har med seg er av norsk opprinnelse. Når de blir spurt om hva de forbinder med norsk strikketradisjon, blir de først litt usikre, men nevner så forsiktig to-fargestrikk, mønstrede plagg, gjerne tykke gensere og nytteprodukter, som eksempler på typisk norsk strikk. Mariusmønsteret blir nevnt som et typisk eksempel, og alle informantene kan bekrefte at de selv har, har hatt, eller har en hund med plagg i Mariusmønster. Ingen av informantene gir inntrykk av at dette er av spesiell betydning for dem.

Tilhørighet til sted

Objektene som ungdommene har med seg til møtet danner utgangspunkt for samtale om tilknytning til et sted. Objektene skulle si noe om hvor informantene lever/bor. To av ungdommene har med objekter som de har funnet i naturen og plukket med seg fra nærområdet der de bor. De øvrige informantene har tatt med objekter som de har brakt med seg til det stedet de bor. Ungdommene beskriver tilknytningen til stedet på ulike måter, og kommer inn på forhold som hva stedet tilfører dem i form av fysiske gjenstander og opplevelser i det fysiske miljøet. I tillegg nevnes hva de, alene eller sammen med betydningsfulle andre, tilfører stedet ved medbrakte gjenstander eller sin fysiske tilstedeværelse. Tabell 2 gir en oversikt over hvilken betydning objektene har for informantene i tilknytning til det stedet de lever.

Tabell 2. Betydning av medbrakte objekter

Objekt	Tilknytning til stedet	Aktivitet	Kvalitet
Hjertestein	Objektet preger nærområdet der informanten bor	Informanten samler hjertesteiner på turer i nærområdet og tar med seg til hjemmet sitt	Objektene benyttes til dekor og gir samtidig minner om gode opplevelser sammen med en betydningsfull person. Informanten gjør stedet til sitt ved å bringe med seg objekter som preger stedet.
Nøtter; kastanje- nøtter og hasselnøtter	Objektene er høstet fra stedet der informanten bor	Informanten samler nøtter og tar med seg til hjemmet sitt. Familien har tradisjon for høsting av kastanjenøtter hvert år	Hasselnøttene knyttes til minner fra planting av treet som skjedde da informantens familie flyttet til stedet. Kastanjenøttene knyttes til familiens tradisjon og minner om gode opplevelser. Informanten tilfører og høster elementer, opplevelser og minner på stedet.
Fotografi	Objekt er tilført hjemmet av informanten	Objektet bringes med for å skape et hjem	Objektet gir en følelse av trygghet. Informanten tilfører stedet sin historie.

Plekter	Informanten bringer med seg objektet til stedet	Objektet tas med for å skape musikalske opplevelser	Objektet bidrar til å fylle stedet med opplevelser i samspill med informanten. Informanten gir stedet betydning med sine aktiviteter og sitt nærvær.
---------	---	---	--

Oversikten viser ulike måter for opplevelse og betydning av *stedet*. Informantene bidrar med sin egen tilstedeværelse, tilfører stedet medbrakte gjenstander i nuet, samt noe som kan høstes. I tillegg forteller beskrivelsene hvordan informantene tar noe av stedet med seg og foreviger opplevelser i øyeblikket som et minne. Det oppstår samspill basert på ulike hendelser. Beskrivelsene viser hvordan informantene tar til seg stedet: ved å bringe med seg objekter fra området; tilfører og høster elementer; opplevelser og minner på stedet; tilfører stedet sin historie; gir stedet betydning med sine aktiviteter og sitt nærvær. Stedet genererer historier med informantene som deltakere, der de på ulikt vis både eksponerer seg for, og tar til seg stedets kvaliteter.

Oppsummering av gruppesamtale

Gjennom analyse og fortolkning av samtalen utpeker noen forhold seg ut fra de temaene som ble snakket om. Når det gjelder klær og identitet er det en tydelig tendens i informantenes uttalelser at plaggenes funksjonelle egenskaper og ytre preg er av stor betydning. Plagget får økt verdi for eieren dersom det kan knyttes til en betydningsfull person eller et sted. Det er allikevel tilhørigheten til jevnaldrende, og ønsket om "å passe inn", som kommer til uttrykk når ungdommene reflekterer over hvordan de uttrykker identitet gjennom klesstilen. De antyder at klesuttrykk generelt har tilnærmet seg til et forholdsvis likt uttrykk verden over på grunn av internasjonalisering gjennom blant annet teknologi og andre verdensomspennende møtepunkter. Folkedrakter blir nevnt spesielt, som type plagg der identitet kan komme til uttrykk. Både stedstilhørighet og slektsbånd nevnes som verdifulle forhold som kan synliggjøres ved å bære dette plagget.

Informantene kan strikke og har tilegnet seg teknikken på skole og/eller fra eldre familiemedlemmer. Strikking beskrives som en hyggelig aktivitet, gjerne knyttet til sosialt samvær. Det er i hovedsak nytteplagg med isolerende egenskaper som blir produsert. Varme plagg og to-farget mønsterstrikk knyttes til norske strikketradisjoner. Ungdommene har

kjennskap til tradisjonen, men viser ingen sterk tilknytning til denne. I alle informantenes familier er strikking en aktivitet som praktiseres, og ungdommene uttrykker stolthet over kvinnelige familiemedlemmer som strikker og gir bort nyttige plagg i gave til øvrig slekt og familie. De strikkede plaggene knyttes hovedsakelig til varme klær som benyttes på kalde årstider.

Med utgangspunkt i medbrakte gjenstander fra informantenes hjemsteder fremkommer informasjon om betydningsfulle koblinger mellom person og sted. Til de fysiske gjenstandene knyttes historier, bestående av opplevelser og minner relatert til *stedet*. To forhold blir spesielt tydelige i samspillet mellom person og sted. En faktor er hvordan informantene selv bidrar ved å tilføre stedet medbrakte objekter og/eller opplevelser med seg selv som aktører. Det andre forholdet består i hvordan stedets fysiske egenskaper blir tatt til seg og benyttet av de involverte personene. Beskrivelsene gir inntrykk av at tilknytningen mellom dem selv, de fysiske gjenstandene og stedet har følelsesmessig verdi. Stedet genererer historier med personene involvert som aktive deltakere, og danner et samspill mellom person og sted.

5.2 Observasjon av stedet

Observasjonene av stedet presenteres fortløpende i de seks fasene: introduksjonen; åpenbaringen; sammensmeltingen; dialogen; erkjennelsen; visualiseringen. Hver fase består av møter i form av fysiske aktiviteter, umiddelbare opplevelser og indre prosesser, slik som: bevissthet; handlinger; kroppslige erfaringer; følelser; sanser; stemninger. Funnene fra observasjonsfasene legges til grunn for det skapende arbeidet.

Introduksjonen

Midt i februar startet observasjonene i nærmiljøet. Temperatur og værforhold var svært varierende. Endringene i naturen var store og mange. Fra dager med kuldegrader og et hvitt dekke over landskapet endret forholdene seg både raskt og langsomt gjennom flere årstider. Jeg vandret omkring i de utvalgte områdene. Noen ganger alene og andre ganger i selskap med min hund. Under oppstarten dukket det opp tanker om hva som beskriver et sted, og hvor spesifikt det er mulig å gå inn i et område. For å orientere seg både i kjente områder og på nye steder benyttes ofte kart, og i vår tid GPS. Ved bruk av geografisk koordinatsystem er det mulig å angi et sted ved hjelp av tall og bokstaver. Området jeg oppholder meg i kan også beskrives med koordinater. Koordinatene er svært stedsnøyaktige og mine vandringer består av mange spesifikke koordinater. En mulig fellesbetegnelse kan legges til grunn i

tettstedet Skoklefall på Nesodden. Stedsnavnet er betegnelsen på mitt nærområde og det stedet der min bolig ligger innenfor.

Kommune: Nesodden   Sted: Skoklefall   Koordinater: 59° 50' 48 " N 10° 40' 16" E

Stedet er dermed definert med en helt konkret plassering i verdenssammenheng. Det er her jeg er, og det oppleves som viktig. I dette landskapet går jeg aktivt omkring for å observere. I begynnelsen kjenner jeg igjen de store delene av stedet; stiene, hvor vannet ligger, noen enkeltelementer som et veltet tre og en stor sten. Det er de store flatene jeg ser, de godt synlige gjenstandene og gjenkjennelige elementene. Det er helheten som er i fokus.

Figur 7. Overblikk i omgivelsene

Jeg reflekterer over breddeoppmerksomheten:

Jeg tenker tilbake på pilotprosjektet og mitt arbeid med oppmerksomhet og fokus. Breddeoppmerksomhet som en aktiv opplevelse uten fokus på noe bestemt, men på alt til samme tid. (Logg 15.2.15)

Oppmerksomheten er avhengig av min tilstedeværelse. Jeg går i området, søker med synssansen, stopper opp og fotograferer. Selve aktivitetene er viktig for å ta området i besittelse. På de planlagte turene er det speilreflekskameraet som blir benyttet til fotograferingen. Når jeg oppholder meg i de samme områdene med andre formål bruker jeg mobilkamera når noe fanger oppmerksomheten knyttet til oppgaven. Det har dermed

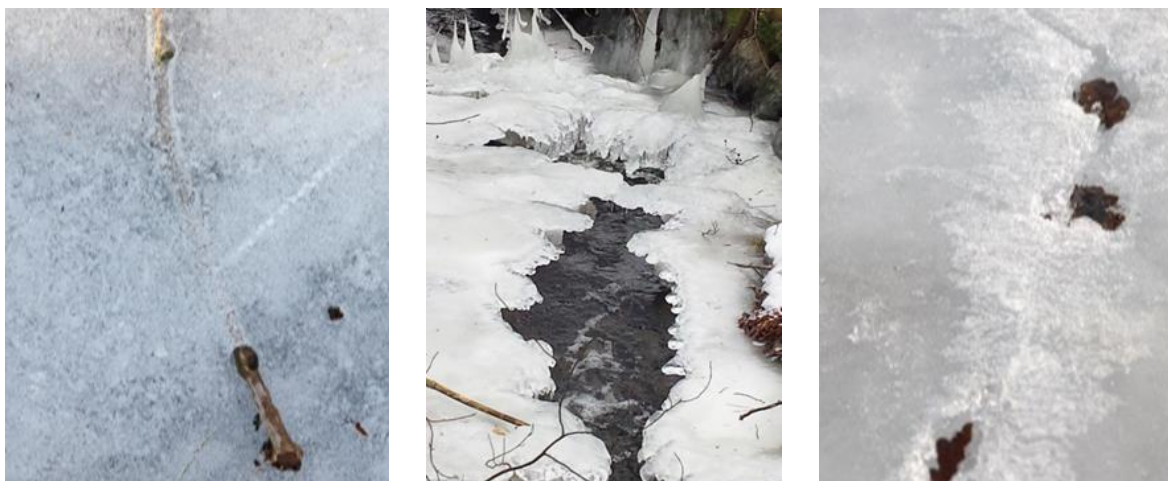
oppstått to ulike tilnæringsmåter til observasjonene: planlagte og tilfeldige møter. Jeg både søker aktivt og blir utsatt for synsinntrykk som fanger min oppmerksomhet.

Den aktive søkevirksomheten er preget av forventninger til hva som kan benyttes i tekstile uttrykk. Synssansen brukes for å lete etter elementer som vil fange min oppmerksomhet; etter overflater, tekstur og struktur som egner seg til tekstile mønstre. Refleksjoner i logg og billedmaterialet viser sterk tilknytning mellom observerte detaljer og overføringsverdi til tekstile materialer, og knytter elementene i området direkte til mønster og strikking.

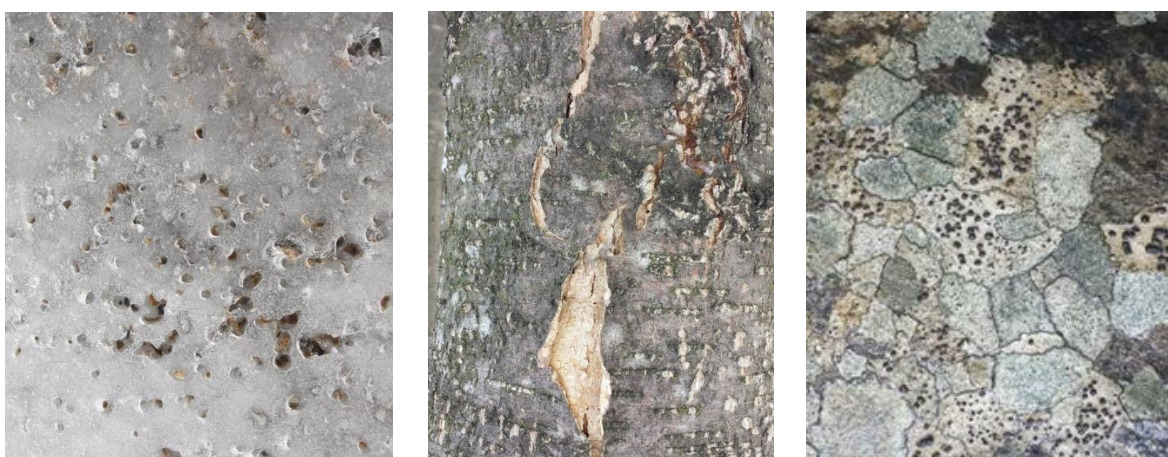
Smeltet snø/is = blondestrikk

Blondestrikk med flere lag

Strikkede lapper med ulik form og farge. (Logg 22.02.15)

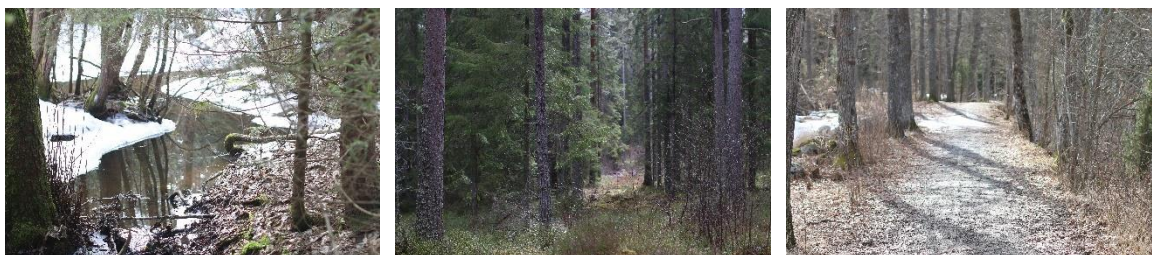
Figur 8. Lag på lag og transparente, hvite flater

Figur 9. Mønster i is, fjell og bark

Bildene viser observasjoner som knytter sanseinntrykkene til forforståelsen gjennom koblingen til mønster, design og tekstile materialer.

Fargene i omgivelsene er også sanseinntrykk som registreres under søkeaktiviteten. Det er et tydelig skille mellom helhet og detaljer. Det helhetlige bildet baseres på breddeoppmerksomheten og er dominerende. Fargene er preget av årstiden og beskrives som hvite, grå, mørk brun og mørk grønn.

Figur 10. Farger i helhetsbildet

Når fokuset endres og blir detaljorientert blir helt andre farger beskrevet.

Detaljer; det jeg ser ved å fokusere/velge fokusområde: Gult, orange, mintgrønn, lys grønn, isblå, lys brun, blodrød, lys varmbrun. (Logg 15.2.15)

Figur 11. Farger i detaljer

Ulike deler av landskapet synliggjøres. Mangfold og variasjon blir tydeliggjort.

De tilfeldige møtene oppstår når jeg er i de samme områdene, men av andre årsaker enn å eksponere meg selv for og i omgivelsene. Ulike opplevelser får meg til å stoppe opp. Opplevelse av stemninger er *en* form for inntrykk, som knytter denne måten å være tilstede i området til undersøkelsene. Det kan eksempelvis være lysforhold, vær og vind som gjør meg oppmerksom på min tilstedeværelse og gir meg betydningsfulle opplevelser.

Gammeldags norsk vinter, slik den fremstilles på julekort og foto med stemningsfulle vinterbilder. Sart lys, myke skygger, landskap dekket av snø. (logg 15.02.15)

Figur 12. Vinterstemning med assosiasjoner til jul

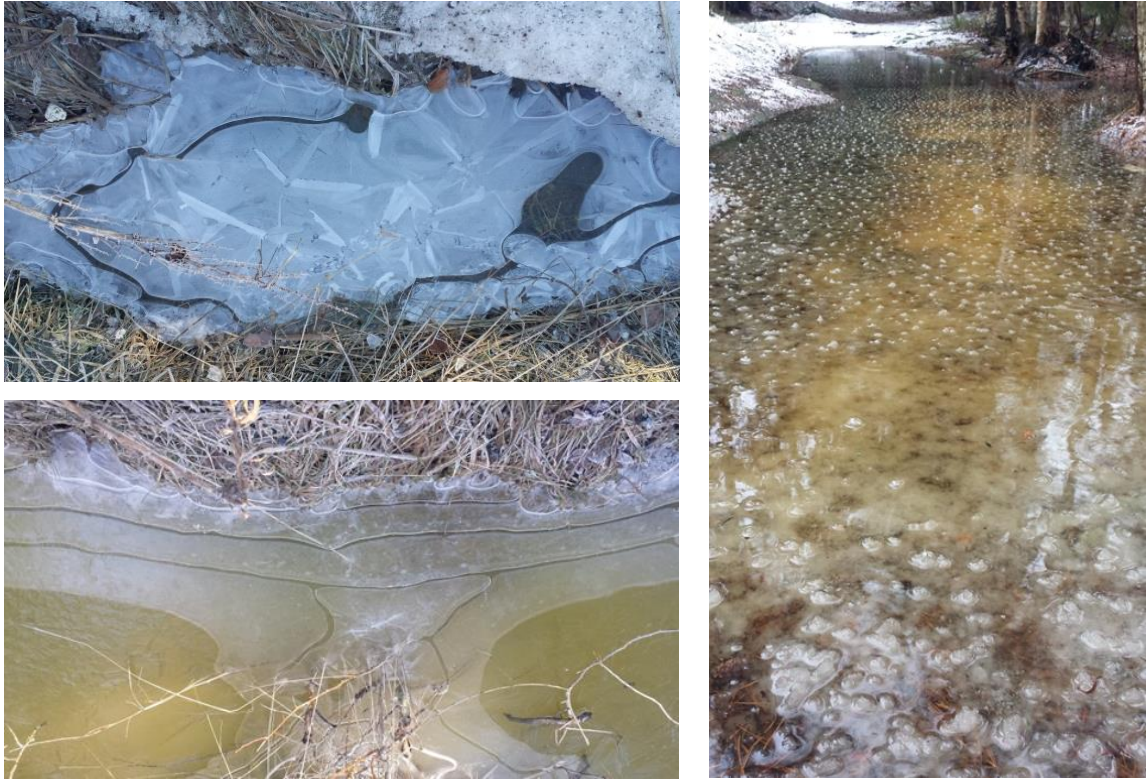
Denne oppmerksomheten gjør at jeg blir nysgjerrig på enkeltelementer. Hvilke detaljer som finnes i helheten, hva som bidrar til totalbildet. Jeg går tettere på og undersøker.

Figur 13. Detaljer fra stemningsopplevelser

Overraskende endringer og flyktige opplevelser er også årsaker til at opplevelser i tilfeldige møter knyttes til oppgaven. Synssansen tiltrekkes av det som oppstår der og da, eller har endret seg siden forrige møte.

Figur 14. Endringer og flyktige synsinntrykk med vann, regn og is

Helhet og detaljer er avhengige av hverandre. Elementene danner helheten og helheten rammer inn detaljene. Endringene i detaljene forandrer totalinntrykket, både hva jeg ser og hvordan jeg ser det.

Åpenbaringen

Den første møteformen gikk raskt over i en ny tilnærming. Denne fasen har jeg kalt *åpenbaringen*. Nå forsterkes bevisstheten om hvordan jeg bruker kamera og mobiltelefon som redskap. Under den aktive søkeprosessen der oppdraget er å jobbe med oppgaven, er jeg den styrende part. I de øvrige møtene oppstår spontane opplevelser og *naturen* leder meg til sanseinntrykk og styrer hva som blir valgt ut til dokumentasjon av sammentreffene. Hvordan omgivelsene fortoner seg for meg blir viktig. Jeg blir mer var for det som befinner seg i områdene, og oppdager lysets betydning for funnene.

Lyset blir en veiviser for mitt søkende blikk, som trekkes mot fargene, og kontraster med lys og skygge. (logg 21.03.15)

Figur 15. Lyset leder blikket i sanseerfaringen

Denne erfaringen gjør meg mer oppmerksom på detaljer. Elementer som ikke er spesielt fremtredende i landskapet blir gjenstand for mine observasjoner. Små *uvesentligheter* trer frem og kommer i fokus. Turene blir preget av mange stopp og studier av detaljer i alt fra trær og is, til farger og mønstre i fjell og stubber.

Figur 16. Fra overblikk til detaljer

Ett element består av enkeltdeler både på og i umiddelbar omkrets av hovedelementet og påvirker også stedet rundt objektet. Oppbyggingen av objektene består også av forskjellige deler, i tillegg til at de blir utsatt for ytre påvirkninger.

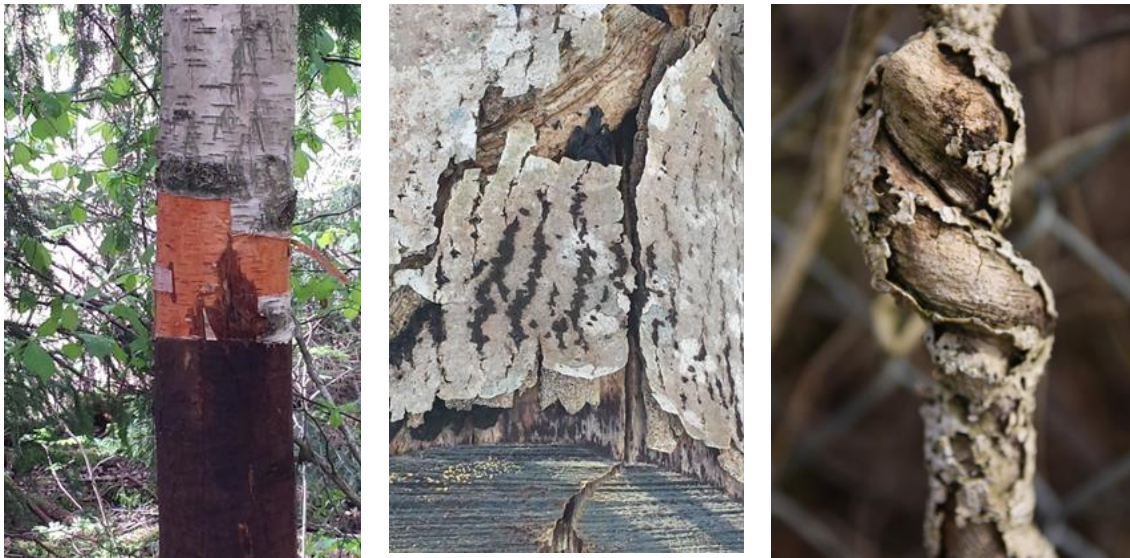

Figur 17. Trær med mose og sopp

Observasjonene skaper nysgjerrighet og interesse for hva de ytre påvirkningene består av. De mest synlige påvirkningene er eksempelvis trær som har veltet på grunn av værforholdene, eller hugget ned av mennesker, så bare stubben står igjen. Trærne blir interessante. Både døde og levende trær observeres og undersøkes.

Figur 18. Veltet tre og stubbe med spor av ytre påvirkning

Figur 19. Detaljer og spor av ytre påvirkning i trær

Tidens betydning blir relevant når avhengighetsforholdene kommer i fokus. Menneskelige inngrep og naturens egne forbindelser påvirker den utviklingen som skjer med enkeltelementene, som til sammen utgjør helheten i omgivelsene.

Den utvidede oppmerksomheten fremkaller lyst til å bli kjent med materialene, ved å føle og ta på dem. Slik eksponerer jeg meg for stedet og utfører nye aktiviteter som har innvirkning på hvordan jeg møter omgivelsene. En ny sans får betydning for møtene, berøringssansen.

Fjellet er så varmt og godt å berøre. Jeg bruker hendene til å kjenne det jeg ser. Undrer meg over hva fargene i fjellet er. (logg 7.4.15)

Figur 20. Farger og mønster i fjell

Beskrivelsene uttrykker både sanseintrykk, følelser, kroppslige erfaringer og refleksjoner. De nye erfaringene blir forløsende og det skjer en frigjørende løsrivelse fra det konsentrerte fokuset på oppgavens formål.

Sammensmeltingen

I *sammensmeltingen* endres aktivitetene og tempoet. Landskapet oppleves og erfares med kroppen via flere sanser. Fra aktiv søking og flyktige opplevelser domineres møtene nå av en åpen konsentrasjon der fokus velges bevisst i forhold til det jeg anser som betydningsfullt å ta imot fra omgivelsene. Jeg beveger meg i ett med landskapet for å hente inn sanse-inntrykkene som fanger oppmerksomheten. Inntrykkene absorberes langsomt og grundig. Jeg blir bevisst underlaget der jeg går, den myke skogbunnen under skoene og det harde fjellet.

Går barbeint en stund. Kjenner uregelmessighetene i fjellet, den ru overflaten mot fotsålene. Føler varmen fra naturen. (logg 7.4.15)

Med de kroppslige erfaringene er jeg ikke lenger en observerende tilskuer, men en deltakende part i omgivelsene. Jeg blir innlemmet i stedet og vice versa. Nærheten til stedet blir tydelig, og beskrives med begeistring og hengivenhet.

Oppmerksomheten samles om færre enheter. Sammenhenger mellom objekter blir gjenstand for granskende blikk, både likheter som kobler forskjellige elementer sammen, avhengighetsforhold og samsvar i uttrykk og mønstre.

Figur 21. Samsvar i farger

Figur 22. Samsvar i farger og vekster på fjell og trær

Figur 23. Samsvar i mønstre fra ulike vekster

Det oppstår en økende interesse for hva sammenhengene og avhengighetsforholdene består i. Når jeg registrerer koblingene mellom ulike objekter blir jeg spesielt opptatt av spor og utvekster på trærne.

Utvekster, vokser ut fra noe annet, Snyltere. Positive elementer, eller ødeleggende? Jeg må finne ut hva dette er. Jeg vil kjøpe boka om tre, som jeg har ønsket meg lenge. Trær er så mye. Jeg vil vite mer om det som skjer med trærne. (logg 22.04.15)

Trærnes tilstand blir gjenstand for min oppmerksomhet. Først er det sporene i trærne som tiltrekker oppmerksomheten, spor av bark, dyr og andre levende organismer. Deretter vekkes

interessen for soppvekstene som observeres på døde trær, men som etter hvert registreres på både levende og døde trær. Det er stor variasjon og mange ulike typer.

Figur 24. Vekster på trær

Jeg blir nysgjerrig og vitebegjærlig. Avhengighetsforholdene mellom to eller flere elementer viser hvordan de ulike delene i omgivelsene involveres i hverandre. Det trenger seg frem et behov for å finne informasjon. Jeg lurer på om avhengighetsforholdene er positive samspill eller ødeleggende forbindelser. Etter å ha søkt informasjon finner jeg ut at de fleste soppene jeg har observert er poresopper som også kalles kjuker, mens noe er lav. De fire bildene i figur 25 viser noe av mangfoldet som finnes i nærområdet.

Figur 25. Kjuker på trær

Kjukene kommer i fokus. Jeg leter etter kjuker, og finner glede i det. Jeg opplever møtene som eksklusive, der jeg oppsøker allerede kjente kjuker, og finner nye eksemplarer og sorter. Sanseinntrykkene blir til følelsesmessige sterke opplevelser og det oppstår følelse av tilknytning til kjukene *mine*.

Figur 26. Enkeltstående og kjuker i klynger

Jeg finner et mangfold av kjuker. Kjuker som opptrer enkeltvis eller i klynger, med ulike utforming og utallige fargevariasjoner. Det oppstår nye sanseinntrykk. Jeg undrer meg over hvordan sansene kommuniserer med hverandre. Det jeg ser stemmer ikke overens med det jeg kjenner når jeg berører kjukene.

Kjukene ser så myke og sarte ut, men de er tørre, stive og ganske harde. (logg, 16.4.15)

Synssansen oppfatter ikke det samme som den informasjonen jeg får gjennom den taktile sansen. Samlet gir sanseinntrykkene meg kroppslige erfaringer fra møtene.

Jeg fasineres av kjukene. Avhengighetsforholdet mellom kjukene og trærne interesserer meg, og jeg ser på det som et av mange innviklede samspill i naturen. Det kan assosieres

med mitt eget samspill med omgivelsene. Noe er positivt, og fremmer kanskje vekst og utvikling. I andre sammenhenger er forholdet uten betydning, mens i enkelte tilfeller heller ødeleggende.

Dialogen

Bekjentskapet med omgivelsene har modnet over tid og jeg møter stedet med andre forutsetninger. Jeg tar stedet innover meg som en kontinuerlig prosess, og ikke som en oppstykket og flyktig affære. Vi er i *dialog*. Fokuset er spisset og enkeltelementene er i sentrum for oppmerksomheten. Det er kjukene som observeres, og med omgivelsene som innramming og aktiv medspiller. Prosessen har bidratt til kunnskap om hvor kjukene befinner seg. Med denne bakgrunnskunnskapen som fundament er fokuset rettet mot trær og stubber med forventning om nye funn, og i tillegg retur til tidligere observerte eksemplarer. Søkeprosessen er grundig og dyptgående, og fotoapparatet blir et betydningsfullt redskap. Kjukene blir studert og dokumentert med bilder der det blir vektlagt å løfte frem hver kjukes særegenheter.

Figur 27. Studier av form og overflate i kjuke

Ved å studere kjukene med ulik innfallsvinkel kommer flatene til syne. Overside og underside av kjukene er svært forskjellige, og overflatene har ulik tekstur. Fargene og oppdeling av flatene er også annerledes når jeg ser kjukene fra undersiden.

Figur 28. Overside og underside av kjuke

Noen store sopper tiltrekker min oppmerksomhet. Ikke spesielt pene. Store kontraster. Soppen er delvis dekket med et svart lag. Det ser råttent ut. Resten av soppen ser hullete ut. Jeg tar bilder av hele soppen, og detaljbilder. Jeg gleder meg til å se nærmere på bildene og undersøke overflaten. (logg 30. 05.15)

Figur 29. Ulike farger og bestanddeler i overflate

Undring og refleksjon over kjukenes egenskaper fører til nye handlinger og handlingsmønstre. Jeg går tettere på, beveger meg ut av de opptråkkede stiene, og jeg gir av meg selv for å undersøke, få kjennskap til og forståelse for sammenhenger. Undersøkelsene krever en ny fysisk tilnærming. For å oppleve kjukenes på denne måten utvides den fysiske aktiviteten i søkeprosessen. Den blir en slags forlengelse av hvordan jeg bruker synssansen, der hele kroppen blir delaktig i sansingen. Med ulike kroppsstillinger studeres og fotograferes kjukenes. I tillegg bruker jeg den taktile sansen ved å kjenne på, og banke på kjukenes for å få inntrykk av tekstur og konsistens.

Figur 30. Ulik overflate og konsistens i kjuker

Dokumentasjonen, i form av fotografier, får betydning for studiet. Bildene bidrar til å kunne studere detaljer i kjukene også etter at turen ute er gjennomført. På datamaskinen kan bildene og dermed detaljer forstørres, og blir gjenstand for enda grundigere studier av kjukene egenskaper og særegenheter. I den sammenheng blir også lysets relevans satt i søkelyset.

Jeg må konsentrere meg om hvilken retning jeg fotograferer. Lys og skygge skaper store kontraster, men vanskelige lysforhold for fotografering slik at det jeg ser og opplever, vises på bilde. (logg 24.05.15)

Lyset påvirker den vinkelen kjukene fotograferes fra, og hvordan kjukene blir gjengitt i dokumentasjonen. Lyset bidrar også til å fremheve egenskapene til, og opplevelsen av kjukene.

Farger når det er fuktig og på klare dager med sterkt sollys. Hvitt og grått på tørre dager og med flatt lys. (logg 01.06.15)

Lyset er en av de ytre faktorene som påvirker opplevelsen av kjukene. Været er en annen komponent som er av betydning. Tørke og fuktighet påvirker både styrken i fargene og viser kjukene med både matte og blanke overflater.

Figur 31. Tørr og fuktig kjuke

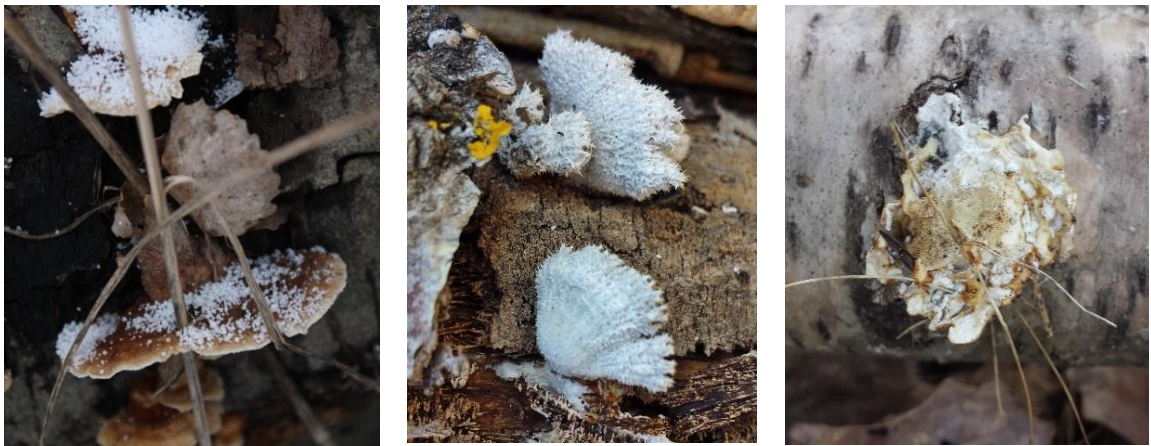
Figur 32. Våt, blank kjuke og tørr, matt kjuke

Fargespekteret i kjukene blir fremtredende under de ulike værforholdene. Unike, delikate fargenyanser og overganger åpenbarer seg.

Figur 33. Fargevarianter og overganger i kjuke

De ytre faktorene skaper forandringer her og nå, og konsekvensen av påvirkningene fremstår som enestående uttrykk i hvert enkelt eksemplar. Tiden blir av betydning. Den tiden som har passert bidrar til spesielle koblinger i interaksjon med omgivelsene.

Figur 34. Kjuke vokser gjennom strå, kjuke og lav, kjuke med barnåler gjennom materien

Vokseplass og omgivelser blir en del av kjukens fremtoning. Ulike elementer i området bidrar til spesielle fargekontraster, tekstur og avgrensning. Kjukene fremtrer på denne måten med en helt unik karakter.

Figur 35. Kjuker med spindelnev, snø og spon

Forekomsten av kjuker er ikke spesielt for mitt nærområde. De er utbredt over hele verden. Hvordan kjukene viser seg for meg, blir imidlertid enestående i det jeg observerer. Tiden og rommet er avgjørende for hvordan kjukene fremstår. Ytre forhold som årstid, temperatur og værforhold bidrar til stor bredde av uttrykk, i tillegg til arts mangfoldet.

Det følelsesmessige aspektet er en del av prosessen. Et spekter av følelser oppstår i møtene med naturen i omgivelsene. Følelse av *ro* vokser frem når jeg beveger meg i landskapet, *glede* i møtene med ulike objekter og *begeistring* over de funn som gjøres.

Det er så mange ulike kjuker. Jeg blir nysgjerrig. De er så forskjellige, og samtidig har de mange likheter. Jeg liker å se hvordan noen elementer vokser seg inn i andre. Soppen vokser på et tre, og rundt et tørt strå. Jeg elsker naturen – jeg opplever glede og inspirasjon. (logg 06.08.15)

Figur 36. Grå kjuke med blad og barnål

Synssansen er av avgjørende betydning i oppgaven. Foruten synssansen er de taktile opplevelsene medvirkende til de kroppslige erfaringene. Følelsene som oppstår i prosessen forsterkes i tillegg av inntrykkene via hørselssansen. Opplevelsen av lyd bygger opp under de positive følelsene. Stilheten medvirker til konsentrasjon, og lyden fra fugler og rennende vann rammer inn opplevelsene.

Sterk sildring av vann bryter stillheten. Snøen smelter, renner i bekker og lager bevegelser og sterk lyd i skogen. Meditativt, når jeg aktivt går inn i samspillet (logg 23.08.16)

Til sammen bidrar de ulike faktorene til sanseinntrykk som viser vei og er avgjørende for hvordan jeg møter og oppfatter omgivelsene.

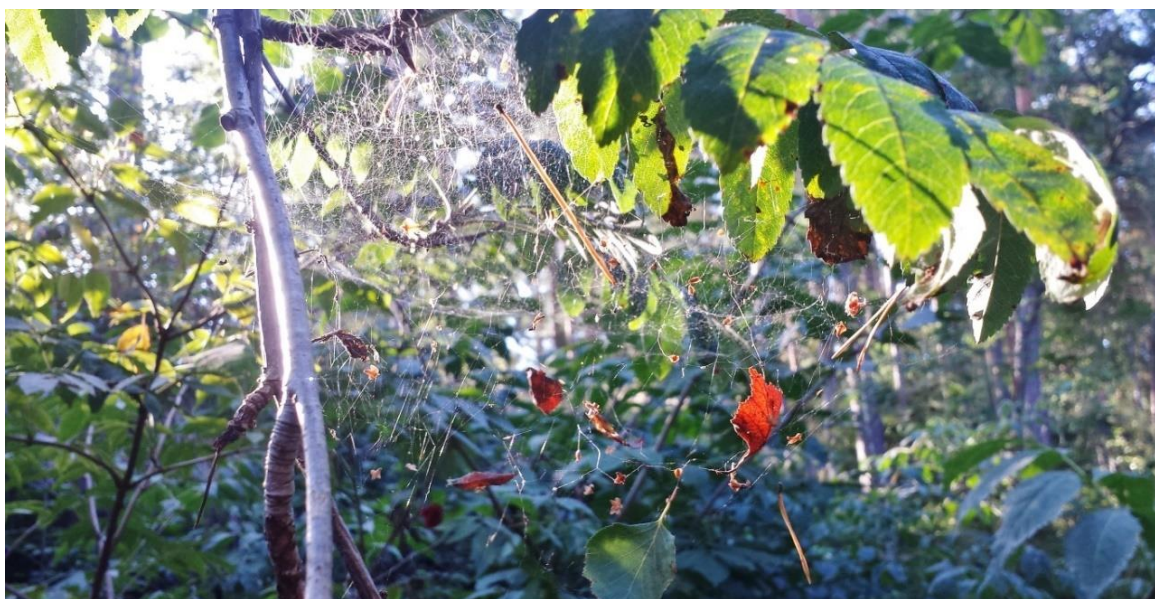
Erkjennelsen

Prosessen har ført til særpregede opplevelser og konkrete funn gjennom møter med naturen i omgivelsene. *Erkjennelsen* innebærer forståelse for, og innsikt i det gjennomlevde samspillet mellom stedet og meg selv, og hvordan kjennskap til ytre faktorer og egen tilstedeværelse til sammen bidrar til verdifulle forbindelser. Suverene møter får verdi og bidrar til at det oppstår et eierforhold til omgivelsene.

Skogen har blitt min. Jeg opplever å gå ut i min skog, observere landskapet mitt og kjukene mine. Både de kjente kjukene og noen nyoppdagelser i dag. (logg 05.08.15)

Gjennom handling over tid har jeg nærmet meg stedet. Detaljer i landskapet har kommet til syne og blitt kjente objekter og terreng. Hva jeg ser er avhengig av kropp og handling: hvor jeg går, når jeg snur meg og hvor flyktig eller langsomt jeg er tilstede med hele meg.

Hvor er kjukene nå? Mange elementer er dekket til av blader og gress. De veldig synlige kjukene i terrenget er *borte*. Uvesentlige i sommerlandskapet. Hvis jeg hadde startet observasjonene nå, ville kanskje andre deler av naturen tatt min oppmerksomhet. Nå leter jeg etter kjukene fordi de er blitt viktige for meg. De er liksom mine. (28.07.15)

Figur 37. Frodig sommerlandskap

Jeg identifiserer meg med stedet - det er *mitt* sted og *mine* opplevelser. Det oppstår et behov for stadig å vende tilbake. Stedet utvikler seg, og det skjer endringer. Jeg må være til stede for å delta i opplevelsene. Tilhørigheten er avhengig av tilstedeværelsen. Ved fravær blir stedet litt ukjent. Den tiden jeg prioriterer til å være deltakende i omgivelsene er av betydning for opplevelsen av tilhørighet. I tillegg er tiden i form av hendelser fra fortid til nåtid av betydning for tilværelsens forandringer. De endringene som oppstår i vegetasjonen påvirker hvordan kjukene kommer til syne. De unike møtene blir iøynefallende når jeg går tilbake senere. Jeg ser ikke kjukene, men vet at de er der. Jeg *kan* landskapet, og kjenner detaljene. Enkeltelementene som til sammen utgjør det fargerike mangfoldet kommer til syne når man virkelig *ser* landskapet.

Jeg oppdager skatter. De er skjulte skatter i min skattekasse. (30.07.15)

Det jeg ser blir mitt bindeledd med stedet, det fremtrer for meg som enestående opplevelser. Ingen andre har sett det jeg har erfart akkurat på den måten. Jeg er alene om å oppleve de

ulike elementene akkurat i det lyset, eller med de regndråpene og spindelvevet i ettermiddagslyset. De enkelte sammenkoblingene er unike for meg og mitt sted. Stedet, og elementene som utgjør helheten, får verdi. Personlig verdi av objektene i kraft av tilknytning til dem, og minner om suverene opplevelser av møter med naturen. Bevisstheten om dette blir forsterket i møte med en sambygding i skogen.

Møter en bekjent, som snakker om hvor brunt og grått det er, jeg tenker at nei, ikke når du ser i dybden. Når du går i dybden, finner du skattene. (logg 07.09.15)

Jeg kjenner glede over mine funn og hva jeg vet. Den erfaringsbaserte kunnskapen oppleves som betydningsfull.

Det er så mye farger i den gråbrune skogen. (logg 05.08.15)

Figur 38. Farger i det gråbrune landskapet

Bekjentskapet har utviklet seg over tid, og med synlige endringer underveis. Jeg har tatt opplevelsene innover meg gjennom prosessen, lært om stedets styrker og svakheter. Hvordan jeg tar imot omgivelsene i form av fokusering, har konsekvens for hvilke møter som oppstår. Erfaringene som har bygget seg opp i løpet av perioden har ført meg tett på omgivelsene, der betydningsfulle begivenheter har medvirket til å utvikle forbindelsen mellom meg og stedet.

Visualiseringen

Gjennom møter i løpet av en tidsperiode er stemninger, objekter, detaljer og sammenhenger dokumentert i logg og fotomateriale. Slik blir jeg en aktiv part i *visualiseringen* av området

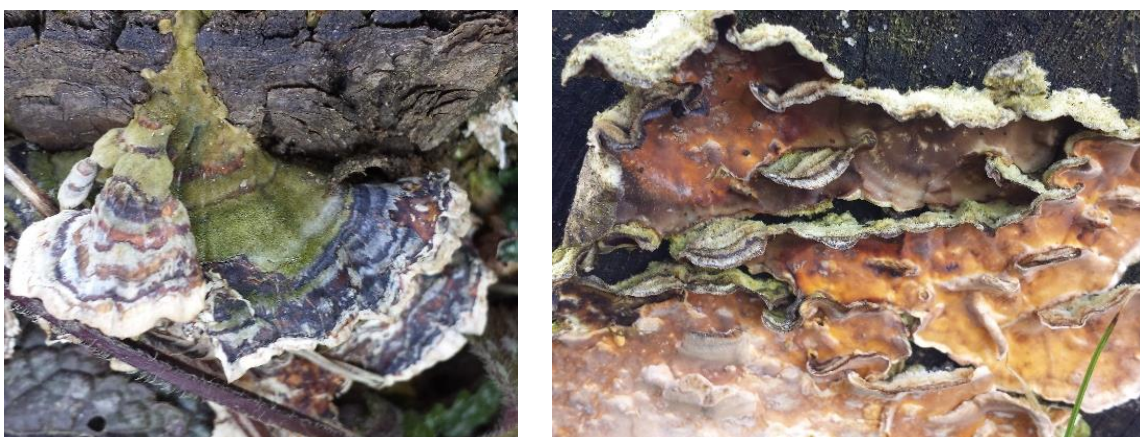
og stedets egenart. Fremstillingen av funn baseres på erfaringene som er gjort i samspill med stedet. De handlinger som er gjennomført, både bevisst og spontant, har betydning for det som viser seg, og hvordan det fremstår.

Forekomsten av kjuker i området har utviklet seg til å bli en vesentlig del av grunnlaget for det innsamlede materialet, gitt særpreg på møtene og bidratt til utformingen av oppgaven. De særskilte sammenhengene mellom kjukene, omgivelsene og ytre påvirkninger eksponeres gjennom fotomaterialet.

Figur 39. Kjuker i utvikling med sine unike formasjoner og avgrensninger

Observasjoner av de unike koblingene har formet empirien og danner grunnlag for videre arbeid. Det representerer møtene og danner grunnlaget for hvordan tilknytningen mellom meg og stedet overføres til tekstile materialer og strikkedesign.

Figur 40. Kjuker med individuelle karaktertrekk i form- og flate-inndeling

Enkeltelementer og unike sammenkoblinger gir uttrykk for resultatet av de kroppslige erfaringene, gjennomlevde følelser og den økende bevisstheten om samhandlingen, og visualiserer stemninger og sanseintrykk fra møtene.

Figur 41. Kjuke med spor fra dyr og vekster på vokseplatsen

Gjennom den visuelle fremstillingen vekkes følelser og minner. Jeg føler ydmykhet over å kunne oppleve fenomenene i disse spesielle øyeblikkene. Til sammen danner de en samling opplevelser som skaper helhet og mening. Dette tar jeg med meg videre i det skapende arbeidet.

Oppsummering av observasjoner i møte med omgivelsene

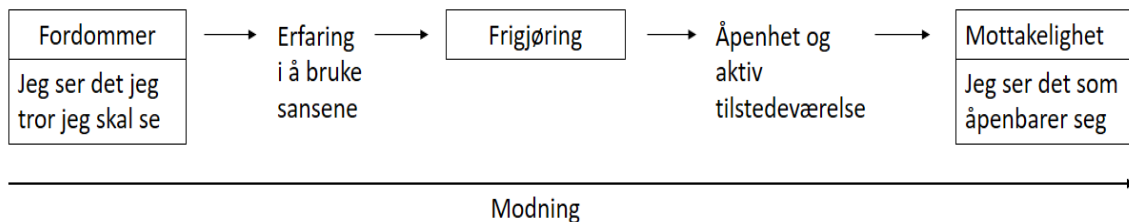
Empirien viser prosessen fra de første møtene når oppdraget starter, og gjennom ulike faser som leder meg frem til dyptgående og meningsfulle møter med omgivelsene.

Figur 42. Fra de første møtene; lyset viser vei; koblinger i naturen; unike objekter

Gjennom aktive handlinger, undring og nysgjerrighet føres prosessen videre fylt med sanseopplevelser, følelser og refleksjoner. Inndelingen i de ulike fasene tydeliggjør utviklingen i prosessen.

Introduksjonen bar preg av forforståelse og fokus på oppdraget. Jeg søkte aktivt etter interessante elementer; hva som kunne passe inn i oppgaven, hvilke farger og teksturer som kunne bygge opp under mine idéer om landskapets endringer og variasjoner i tråd med vår nordlige plassering og i takt med årstidene. Stedet defineres helt konkret med koordinater, og observasjonene knyttes til tekstile uttrykk. Oppdraget styrer handlingene. Samtidig utvikles en forståelse for ulike tilnæringsmåter med både planlagte og tilfeldige møter. I *åpenbaringen* øker oppmerksomheten om hvordan møtene forholder seg, der jeg er den styrende part i den aktive søkeprosessen, mens naturen leder meg til sanseintrykk i de spontane møtene. Deretter skjer det en gradvis utvikling i møteformer. Fokuset på oppdraget blekner, jeg åpner meg for stedet, og tar innover meg det som møter meg. Sammenhengene mellom ulike deler av omgivelsene blir gjenstand for oppmerksomheten. Synsintrykk og taktile opplevelser fremkaller følelser og stemninger. Omgivelsene oppleves og erfares i *sammensmeltingen*. Tilknytningen til stedet gjør seg gjeldende i form av nærhet gjennom sanseintrykk og taktile opplevelser. Jeg forenes med omgivelsene. Sanseintrykkene absorberes og er gjenstand for undring og refleksjoner. Opplevelsen av å være en aktiv medspiller gjør seg gjeldende. Jeg tar innover meg hvordan alt fra små, ubetydelige elementer, til ytre faktorer påvirker og er avhengig av hverandre. Samspillet i naturen blir gjenstand for min oppmerksomhet og fører meg videre til *dialogen* med omgivelsene. Gjennom tilstedeværelse på konkrete steder oppstår unike møter på bestemte tidspunkt, påvirket av tidens forandringer og samtidig umiddelbare endringer påført av ytre forhold. Tiden og rommet er betydningsfulle faktorer. De eksklusive møtene oppstår som følge av ytre påvirkninger, men også min evne til å ta imot det som viser seg. Det kreves en åpen mottakelighet for det som eksisterer. Det som finnes der ute, er tilgjengelig for meg når jeg er mottakelig. Mottakelighet basert på åpenhet for inntrykk, men også tilstedeværelse gjennom aktive handlinger og fysisk tilnærming. Det har skjedd en modningsprosess gjennom de ulike fasene. Modellen i figur 43 illustrerer prosessen jeg har vært gjennom. Fordommene styrer første del av observasjonene, inntil erfaringene underveis har satt meg i stand til å ta innover meg det som åpenbarer seg.

Figur 43. Konsekvens av modning i observasjonsprosessen

Den nære forbindelsen som har oppstått resulterer i sanseinntrykk som frembringer følelser. Gjennom de følelsesladete møtene får stedet verdi. I *erkjennelsen* tydeliggjøres tilknytningen til stedet gjennom verdifulle opplevelser. Innsikten i stedets fenomener, der unike sammenkoblinger finner sted, fører til at jeg utvikler et eierforhold og identifiserer meg med stedet.

Figur 44. Kjuke koblet til sine unike omgivelser

Begivenhetene i form av suverene møter mellom meg og stedet, oppstår kun her og nå, i denne tiden og dette rommet. Mine aktiviteter bidrar til å *visualisere* samspillet som oppstår. I kraft av stemninger og sanseinntrykk, basert på tilstedeværelse og handlinger, løfter jeg frem særegenheter i landskapet og synliggjør dem. Unike sammenkoblinger som et resultat av kroppslige erfaringer, gjennomlevde følelser og bevissthet tilstedeværelse samles i visuelle fremstillinger og danner en meningsfull helhet.

Stedet er kun *et sted* når det ligger der. Jeg kan se det på avstand, beundre det, bli nysgjerrig og undrende. Først når jeg trer inn i stedet blir det betydningsfullt for meg. Stedets betydning får verdi for meg fordi de fysiske omgivelsene ikke bare danner en bakgrunn for andre

hendelser, men løftes frem og blir det vesentlige i mine opplevelser i miljøet der mitt samspill med omgivelsene er selve handlingen.

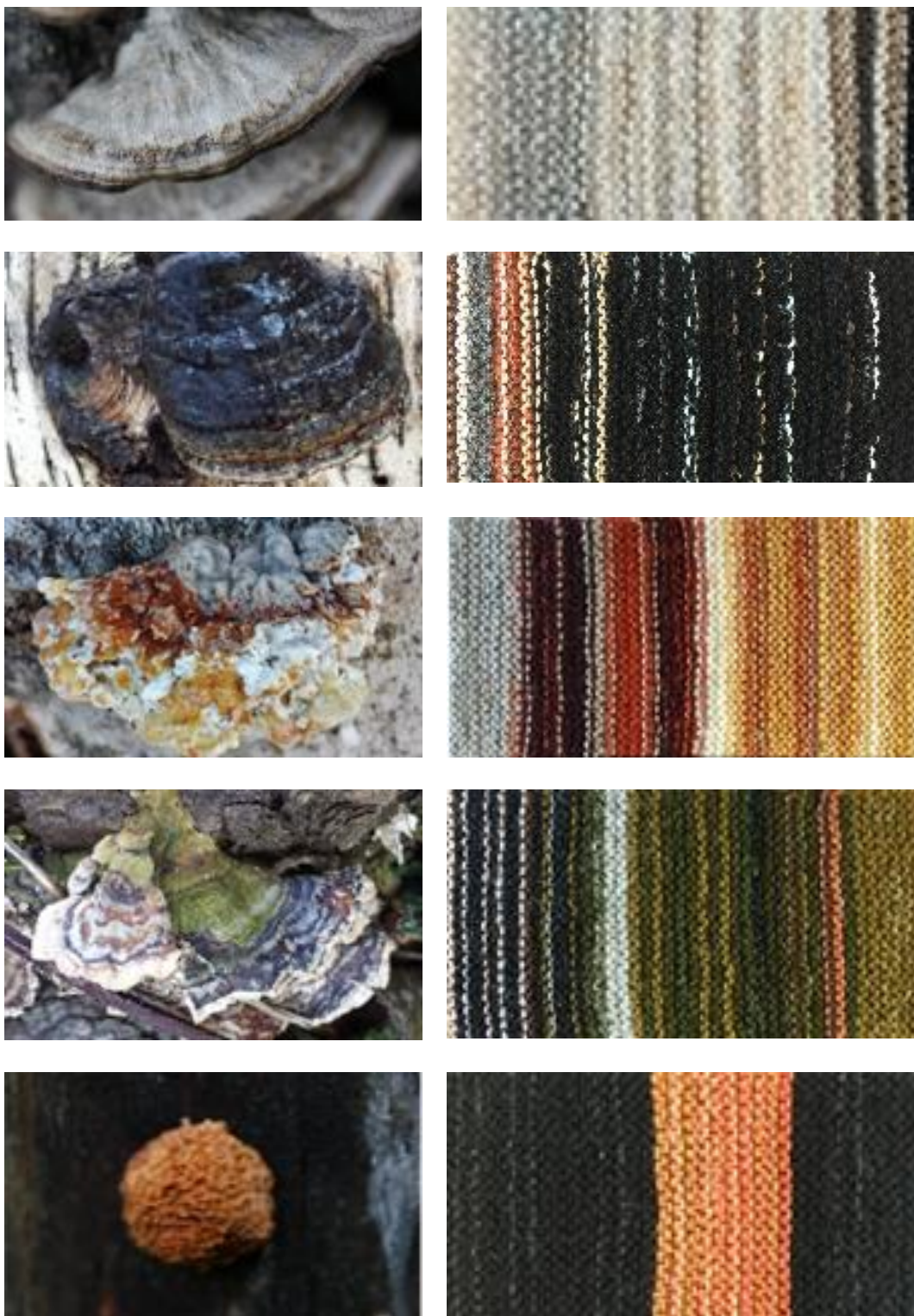
5.3 Analyse av farger og imitasjon av mønstre

Fra observasjon av samspillet med naturen går analysearbeidet over til en dialog mellom funn fra første del og det tekstile materialet. For å komme frem til visuelle uttrykk for tilknytningen til omgivelsene, starter arbeidet med en fargeanalyse. Kjukene ligger til grunn for utprøvingene. Ulike kjuker ble studert før enkelte ble plukket ut som grunnlag for utprøvingene. Noen kjuker hadde tydelige avgrensninger mens andre besto av flere sammensatte deler. Begge variantene ble utforsket i analysearbeidet. Tegning, maling og digital fremstilling, som vist i figur 45, ble vurdert som arbeidsmetode for å jobbe frem fargene. Etter noen tester besluttet jeg imidlertid å bruke strikketeknikken til dette arbeidet. På denne måten kunne både nyanser og fargeoverganger fremstilles direkte i det materialet jeg skulle arbeide videre med i designprosessen.

Figur 45. Digital og tekstil fargeanalyse

Rillestrikk ble valgt som teknikk og fargene er gjengitt i striper. Mengden av de ulike fargene og størrelsen på fargeovergangene er forsøkt overført i en viss grad. Fargeanalysene viser dermed unike egenskaper til utvalgte eksemplarer av kjuker som ble observert i området under prosessen.

Figur 46. Fargeanalyse av observerte kjuker

Fargeanalysen har bidratt til innsikt i kjukenes visuelle fremtoning. Noen kjuker fremstår som fargerike allerede ved første øyekast. Etter å ha gått nærmere inn på ulike eksemplarer har jeg i tillegg erfart hvilket mangfold av nyanser som befinner seg i selv de forholdsvis fargeløse kjukene. Noen kjuker består av flere flater som inneholder ulike størrelsesforhold av farger. Det er valgt avgrensninger i hvert tilfelle, i forhold til hvilke flater som analyseres. I enkelte kjuker ble fargenyansene forsterket av lysforhold og fukt. Det unike knyttet til sted og tid, kommer dermed til syne. Det å *strikke* fargeanalysene åpnet i tillegg for å teste ut mulighetene med selve teknikken for å skape variasjon i fargespill og oppdeling av ujevne fargeflater. Materialkvalitet var ikke i fokus i denne delen av prosessen. Egenskaper som glans og matthet kommer derfor ikke til uttrykk i utprøvingene. Andre begrensninger ved valg av mønster og teknikk er eksempelvis å gi uttrykk for tekstur og inndeling av former og flater.

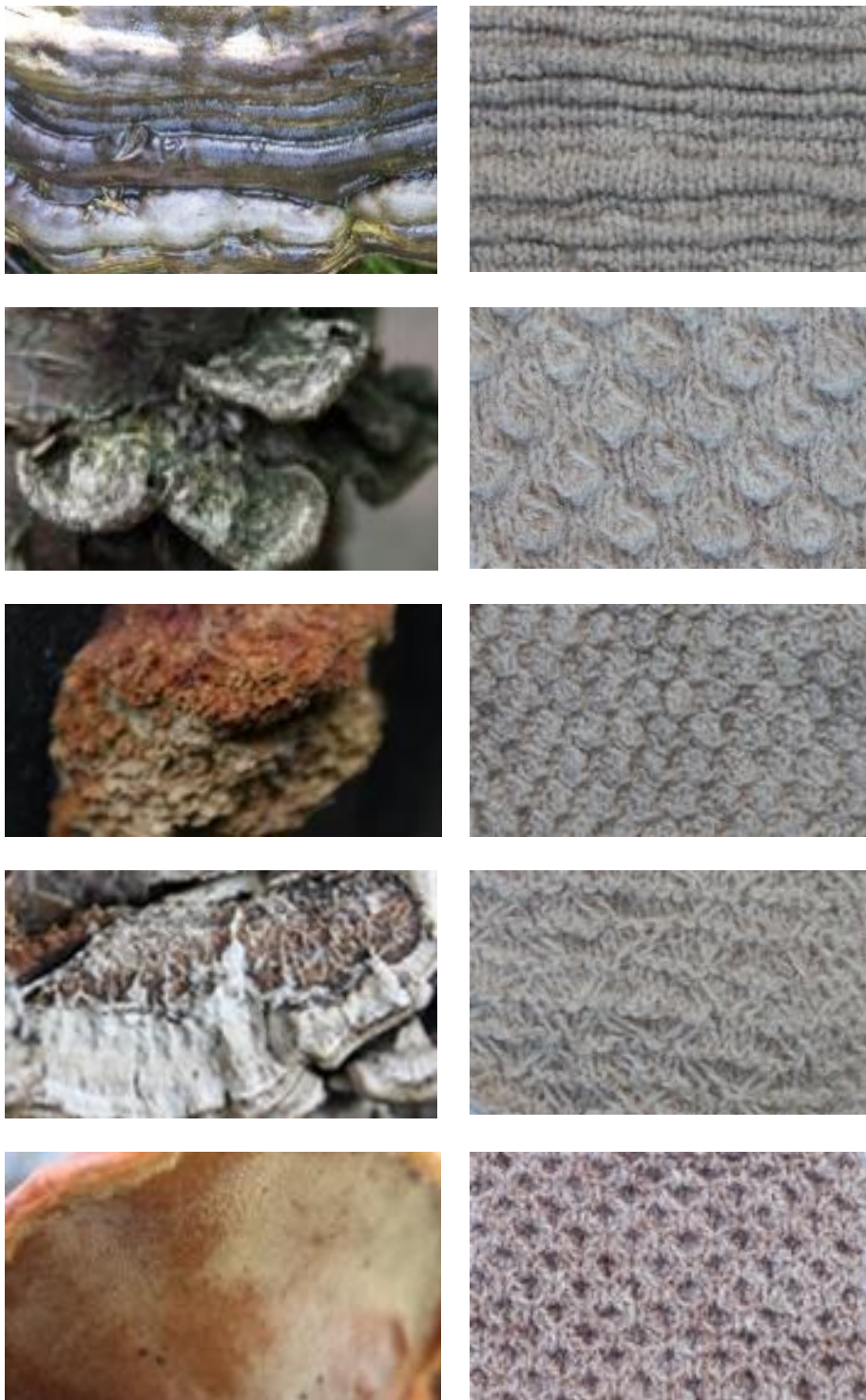
Erfaringene fra fargeanalysene leder videre til nye undersøkelser for å få grundig innsikt i kjukenes særtrekk, og hvilke uttrykk som kan formidles i strikket materiale. Det neste som undersøkes er teksturen i kjukene. Ulike teknikker og kombinasjoner prøves ut med garn og pinner. Et tynt ullgarn i lyse farger ble valgt som materiale for utprøvingene. Erfaringsmessig vil mønsterstrikk komme godt frem i dette materialet.

Figur 47. Tekstur i kjuke imitert i strikking med lyst ullgarn

Enkeltdeler av kjukenes overflate er benyttet som utgangspunkt for å strikke ensfargede mønsterflater. Det er ikke tatt hensyn til kjukenes opprinnelige farger i utprøvingene av tekstur. Bilder av kjukene ble studert, og et utvalg av kjuker ble plukket ut for videre utprøvinger.

Figur 48. Imitasjon av tekstur i kjuker – ensfarget

Noen mønstre er skapt under utprøvingene, mens andre er tillærte mønstre fra hefter og samlinger over strikkemønstre og teknikker. I tillegg viser noen av utprøvingene en kombinasjon av eksisterende teknikker satt sammen i nye mønsterkombinasjoner for å få frem kjukenes uttrykk. Variasjonen i teknikkvalg har opphav i utseende til kjukenes.

Figur 49. Imitasjon av tekstur i kjuker – ulike fargevariasjoner

De siste utprøvingene i figur 49 er strikket i to farger for å teste uttrykk med kombinasjoner av farger og dybdevirkning i flatene. Utprøvingene tar for seg både opphøyde flater og tosidig strikk, for å antyde over og underside av kjuken, samt flater med to-fargede mønster. Flere erfaringer har kommet ut av arbeidet med tekstur. Enkelte overflater har vært enkle å

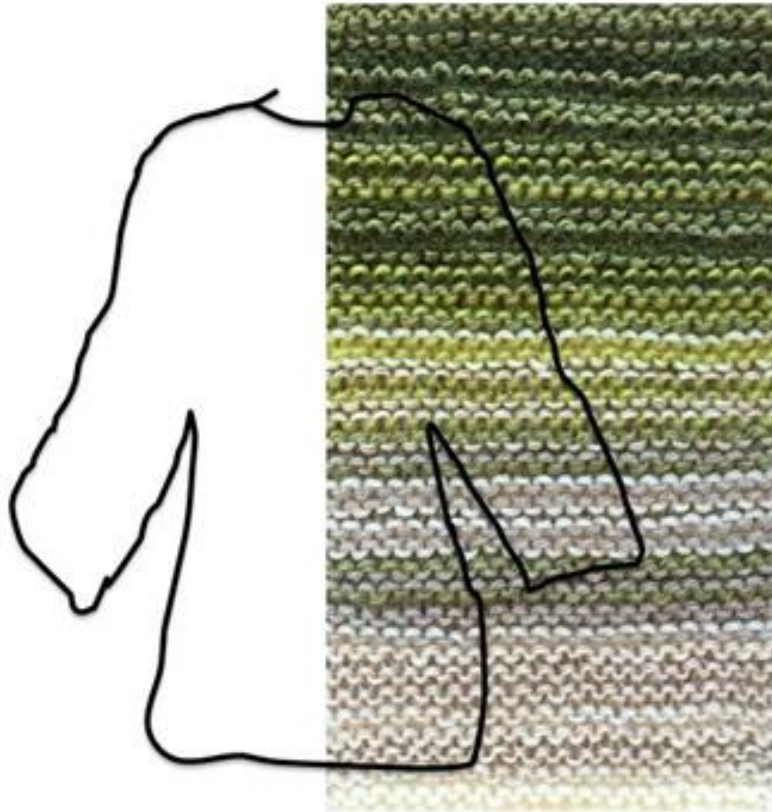
imitere, mens andre har vært vanskeligere å kopiere i strikket materiale. Noen flater i kjukene som synes spennende, har ikke kommet godt til sin rett i de strikkede prøvene. Flere mønstre fungerer godt i geometriske former, men lar seg vanskelig overføre til organiske uttrykk på grunn av teknikkvalg. Enkelte mønstre skaper mye volum og kompakte flater, mens andre danner florlette og åpne felter. Både visuelt uttrykk og de fysiske egenskapene mønstrene får i strikket materiale medvirker til at de egner seg til ulike deler av plagg og forskjellige typer plagg.

Farge- og teksturanalysene har gjort meg bedre kjent med enkeltteksemplarer av kjukene og bidratt til kunnskap om muligheter for tekniske løsninger i det tekstile materialet. Sammen med resultatet av observasjonene i omgivelsene danner fargeanalyser og teksturimitasjoner grunnlag for utforming av design til strikkeplagg.

5.4 Visualisering av stedsidentitet i design

Designprosessen er en fordypning i hvordan samhandlingen mellom meg og stedet kan kommuniseres visuelt i strikkedesign. De unike sammenkoblingene som er dokumentert i fotomaterialet, fremstiller hvordan møtene har bidratt til opplevelse av tilknytning til stedet. De eksklusive møtene som danner grunnlag for utprøvingene er basert på synsinntrykk og taktile opplevelser, aktive handlinger, følelser og refleksjoner. Erfaringene fra farge- og teksturanalysene har bidratt til kunnskap om kjukenes uttrykk og oppbygning. Denne kunnskapen trekkes inn i designarbeidet, der kjukenes struktur og tekstur inspirerer og legges til grunn for strikkedesign. Ulike tilnæringsmåter benyttes i designprosessen der de betydningsfulle faktorene på forskjellige vis overføres til, og i klesplagg.

Den største delen av designarbeidet består av tegnede modeller. I tillegg er fotografier og farger benyttet i direkte overføring til flater og omriss av plagg. Noen plagg er strikket i lite format slik at det tekstile uttrykket synliggjøres. Prosessen fullføres med ett plagg strikket i stor størrelse. Fremgangsmåtene beskrives, og dokumenteres med bilder og illustrasjoner.

Figur 50. Direkte overføring av farger fra kjuke til strikket plagg

Andre medvirkende faktorer

Å finne uttrykk for stedsidentiteten er formålet med designprosessen. Når det gjelder klesantrekk har min personlige stil i tillegg innvirkning på om et antrekk oppleves som karakteristisk for mitt individuelle særpreget. Jeg er også kvinne i min tilstedeværelse, og jeg anser det feminine aspektet som en viktig faktor i min bekleddning. De kvinnelige strikkeplaggene fra kulturarven fanget tidlig i oppgaven min interesse. Jeg ser det som naturlig å se tilbake på de historiske kvinneplaggene for å koble den kulturen jeg har med meg inn i min nå-situasjon, og videre til den kulturproduksjon som skal skje i det skapende arbeidet. Fasong og type plagg er de elementene jeg velger å ta med meg inn i arbeidsprosessen. De øvrige elementene er hentet fra observasjoner og samspill med stedet. Slik blir fortid og nåtid knyttet sammen.

Fire kategorier av kvinneplagg ble valgt ut som mulig grunnlag for design av modeller. Betegnelsene for de eldre bruksplaggene er skiftet ut med tilsvarende og tidsriktige benevelser for moderne plagg til alle anledninger.

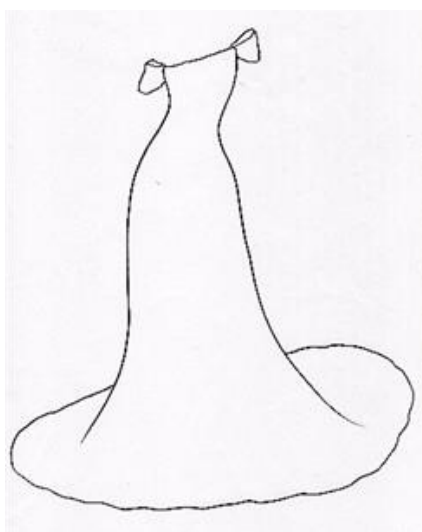
Tabell 3. Kvinneplagg med historiske og moderne betegnelser

Historiske kvinneplagg	Kofte	Trøye/underkjole	Sjal/Tørkler	Underbukse/strømper
Ny design i vår tid	Jakke/drakt	Genser/kjole	Skjerf/sjal	Hotpants/knestrømper

I tillegg til å visualisere stedstilknytningen i et personlig design, må plagget oppleves godt å bære. Materialvalget er tilpasset slik at designet skal kunne brukes som et funksjonelt plagg. For utprøvingene av design som er strikket i tredimensjonal form er garnkvalitetene tilpasset det uttrykket som skal formidles. Det er også tatt hensyn til garnkvalitetenes egenskaper som for eksempel vaskbarhet og isolasjonsevne.

Direkte overføring av form og mønster

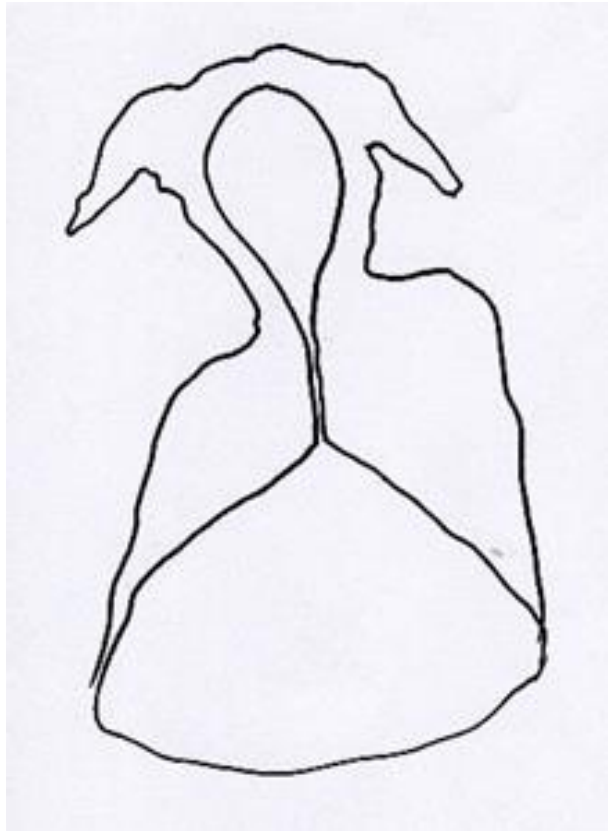
Avgrensningen til enkelte kjuker ga umiddelbare assosiasjoner til fasong i plagg.

Figur 51. Konturen til kjuke direkte overført til kjoledesign

Ved å klippe ut kjuker fra bilder og plassere dem direkte på illustrasjoner av mennesker, er farger og form benyttet som de fremstår originalt i hvert enkelt eksemplar, slik som vist i figur 51. Fasongen er deretter kopiert i enkle skisser av kjolen.

Designet er en etterlikning og oppstår som følge av kjukenes unike fargeoverganger og kontur. Kjuken i figur 52 inneholder oppdelte flater bestående av helt forskjellige teksturer og farger. Den mest synlige flaten er blank, glatt og gulbrun. Baksiden av kjuken fremstår som flosset og består av farger i hvit, grønn, bruntoner. Denne delen av kjuken trenger gjennom, stykker opp og danner kanter rundt den gulbrune flaten.

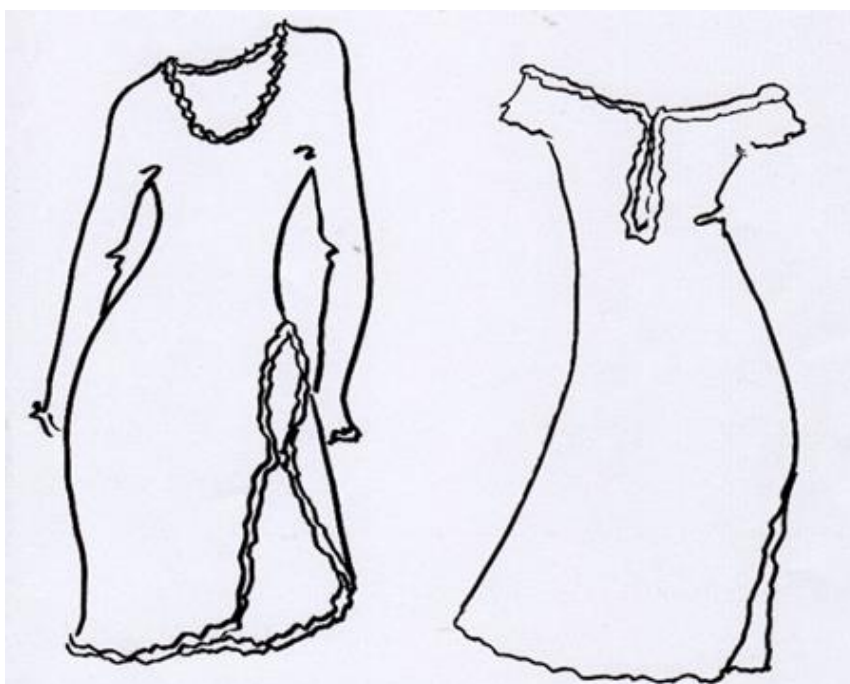

Figur 52. Enkeltdele av kjukenes utforming overført til plagg

Konturen rundt et avgrenset område i kjuken danner fasongen på plagget. Omrisset er direkte overført i en åpen kappe med hette. Kjukens tosidighet kommer til uttrykk i kappen ved synlig forskjell i utside og innside av plagget.

Form og tekstur som grunnlag for fri design

Den neste tilnæringsmåten var å tegne skisser med inspirasjon fra form og tekstur i kjukene som er avbildet.

Figur 53. Kjoler med bølgete kanter i kontrastfarge

Kjuken i figur 53 inspirerte til kjoledesign med bølgete avslutninger på ulike steder av plagget. Den sterke gule kanten på kjuken er tenkt overført til kjolene, og er markert med smale bølgete kanter i halsrigning, skjørtekant og ytterst på ermet. Det er for øvrig ikke tatt hensyn til fargekombinasjonene i kjuken.

Figur 54 viser en kjuke med en overflate som skilte seg ut fra de øvrige eksemplarene. Kjuken bringer frem assosiasjoner til florlette selskapskjoler.

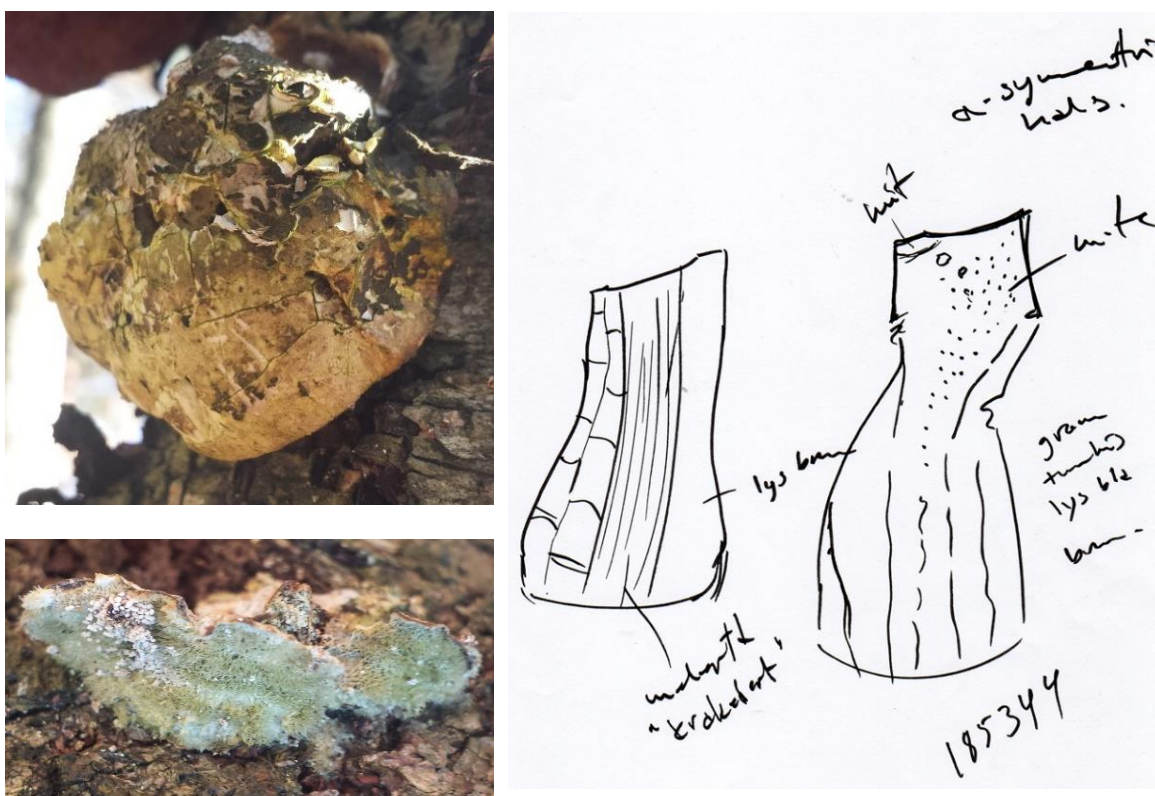

Figur 54. Kjoler med inspirasjon fra tekstur i kjuke

Kjolene er tegnet med utgangspunkt i kjukens sentrum, der toppen kan utføres med et tett felt som dekker bysten. Skjørtet på kjolen kan strikkes med åpen og lett blondestrikk i stripemønster med tynt garn i kombinasjon med en lodden mohairkvalitet. Naturmaterialer som bomull, lin eller silke er kvaliteter som kan egne seg til et slikt plagg.

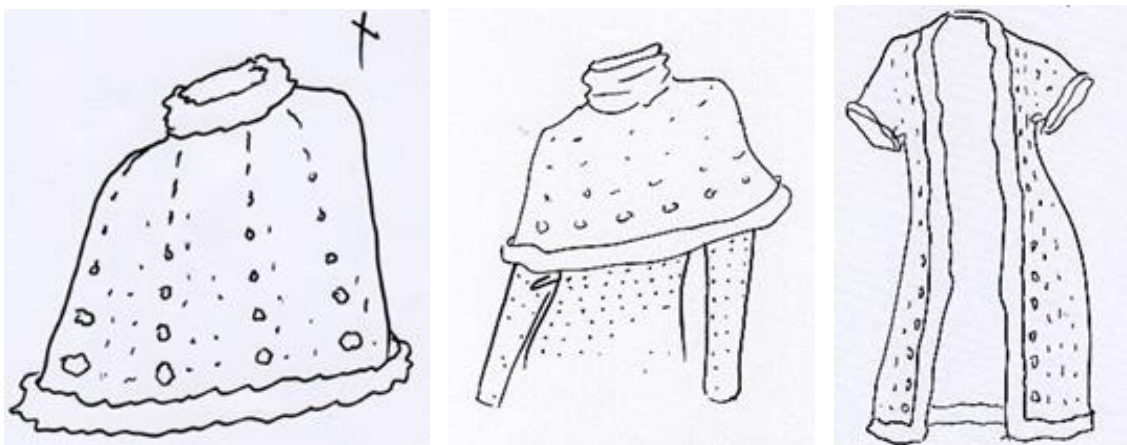
Kjukene i figur 55 har ikke store fargeforskjeller, men mange ulike nyanser og forskjellig tekstur i flatene. Den oppsprukne overflaten i øverste kjuke gir både farge og teksturforskjeller som kan kombineres på ulike måter i et strikket plagg. De ujevne overgangene kan også imiteres ved bruk av melerte eller flerfargede garnkvaliteter. Kjuken nederst til venstre har en overflate med mye variasjon. Det mintgrønne fargespillet i overflaten består av mange nyanser både i et uskarpt stripemønster og mer ujevne felter. De organiske formene overføres i en kjoledesign både i asymmetrisk form og mønsterutforming. Det hvite feltet til venstre i kjuken kan imiteres ved bruk av andre materialer, som for eksempler perler eller knapper. En annen metode er å brodere knutesting i kombinasjon med det strikkede materialet.

Figur 55. Overføring av tekstur til klesplagg

En kjuke som utgangspunkt til flere design

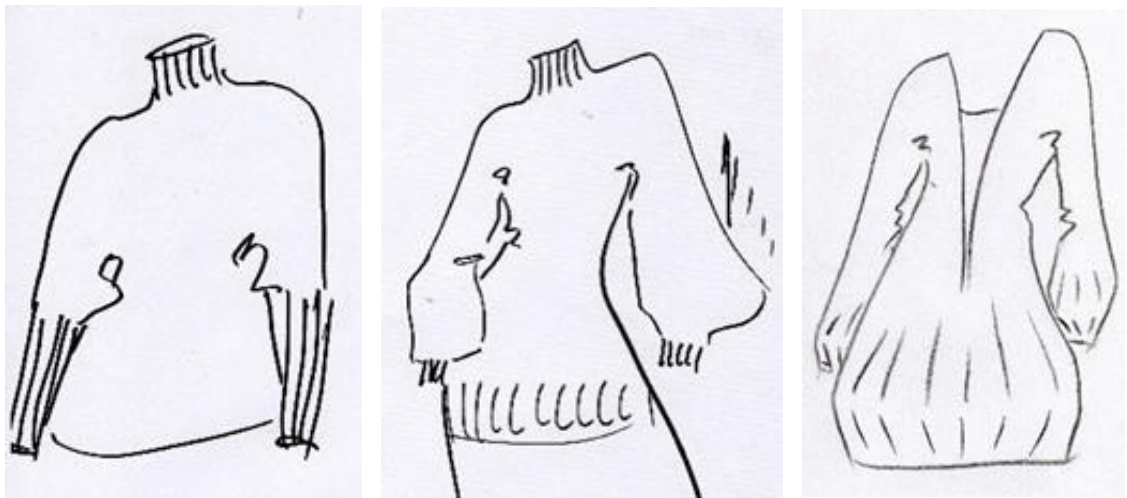
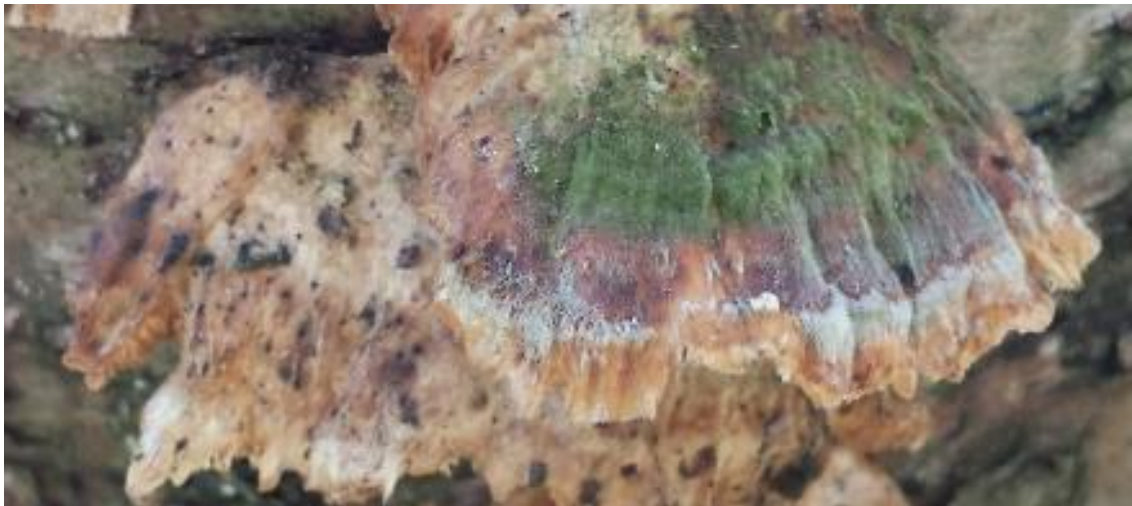
Flere av kjukene ble brukt som utgangspunkt til flere ulike modeller. Kjuken i figur 56 er voluminøs, og inspirerte til tykke, varmeisolerende plagg. Både kjukens avgrensning og struktur danner grunnlag for utforming av plaggene.

Figur 56. Kjuke som inspirasjon til varmende plagg

Detaljer i kjukens overflate overføres til design av vester og ponchoer som kan brukes over andre klær. For å fremheve omgivelsene kjuken vokser i, kan plaggene eventuelt kombineres over andre plagg inspirert av detaljer som barnåler, gress eller liknende.

Kjuken i figur 57 har inspirert til flere design basert på den bølgete stripeeffekten og skjellformen. Designet har utviklet seg gradvis gjennom flere illustrasjoner. Med skissen til høyre oppsto behovet for å fargelegge illustrasjonene, slik at uttrykket fra inspirasjonskilden kommer bedre frem. De neste fasene viser en kombinasjon mellom form og farger.

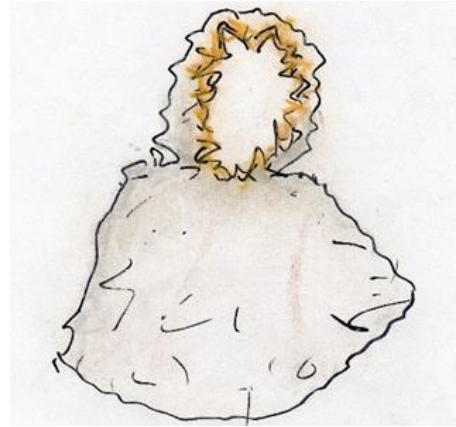

Figur 57. Utvikling av design iflere ledd

Fargeskisser

Mange av kjukene har en tekstur som lett kan overføres i strikket materiale, enten ved bruk av selve strikketeknikken eller i form av ulike garnkvaliteter. For å få et bedre inntrykk av hvordan klesplaggene ville se ut i korrekt fargegjengivelse og strikket materiale, ble enkelte skisser fargelagt.

Et effekt-, pelsgarn vil gi hette-ponchoen i figur 58 tekstur i henhold til kjukens overflate. En enkel kant i en kontrastfarge rundt hettens åpning bidrar til den samme to-fargede kombinasjonen som kjennetegner kjuken.

Figur 58. Hetteponcho med tekstur og farge inspirert av kjuke

Alle kjukenene i bildesamlingen har sine spesielle særtrekk, både i form av seg selv og tilknyttet vokseplassen. Designet i figur 59 er inspirert direkte av kjukens form, og i tillegg små partikler og spor i kjuken.

Figur 59. Flerfarget kombinasjonsplagg

Plagget er to-delt med en langermet genser i farger hentet fra den nederste delen av kjuken. Den ytterste delen av plagget består av en kortermet genser med høy hals. Begge plaggdelene er dekorert med mønster i kontrastfarger og er tenkt uthevet med en strikketeknikk som gir ekstra volum i mønsteret. Kåpen i figur 60 består også av to ulike flater med en utside og innside av plagget. Partiklene på kjuken er uttrykt med mønster langs flere av kantene på kåpen.

Kåpen er tegnet med tanke på å fungere som et vrengebart plagg, der utside og innside har ulik tekstur slik man får inntrykk av i kjukens overflater bestående av en overside og en underside.

Figur 60. Tosidig kåpe med mønsterborder

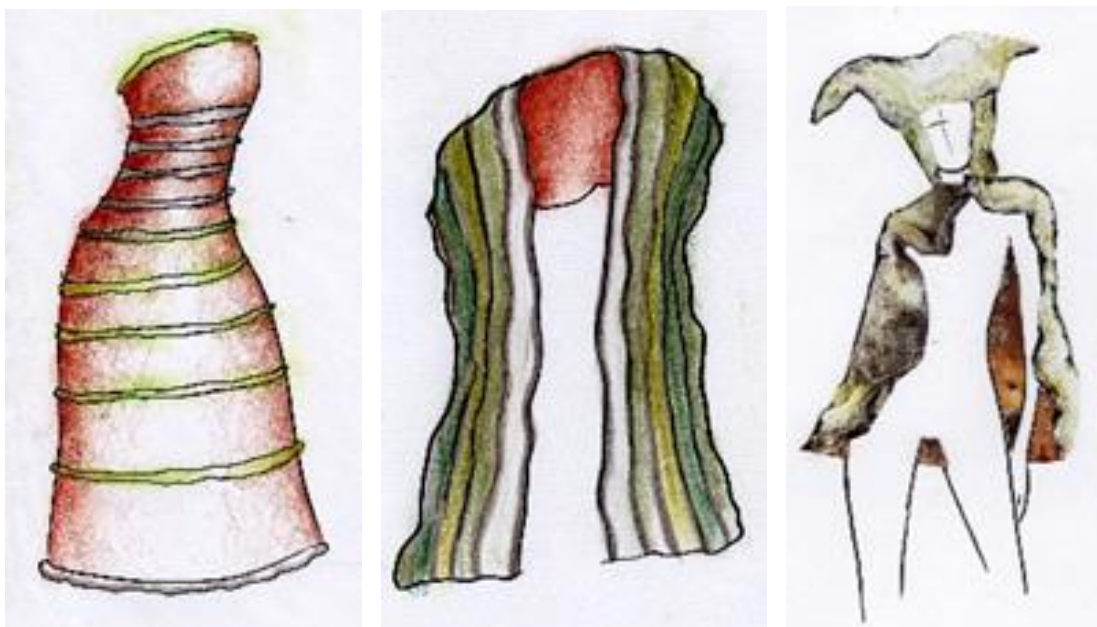
Figur 61 viser hvordan kjukenes tekstur og vokseplass har inspirert til to ulike plagg. Kjukenes to-delte overflate er overført til ett plagg bestående av to flater med ulik tekstur og ett plagg bestående av to deler som fremstiller soppen og treet den vokser på.

Figur 61. Plagg med oppdelte felter og flere lag

Både mønster i overflaten og bølgeeffekten av de inntørkede kantene i kjuken er benyttet i designet. De ulike overflatene er ytterligere fremhevet med fargeforskjeller i samme farge-nyanser som i soppen og treverket.

Kjuken i figur 62 er vist tidligere sammen med designet til høyre. Denne soppen består av mange flate-inndelinger og har gitt inspirasjon til flere ulike plagg. Både ensidig og tosidige plagg ble tegnet basert på de svært forskjellige teksturene og fargesammensetningene.

Figur 62. Flere plagg med inspirasjon fra kjuke med oppdelte flater

Plaggene fungerer som enkeltstående, men kan også kombineres til et antrekk der for eksempel kjole og sjal brukes sammen. Å bruke inspirasjon fra flere deler av samme kjuke er også grunnlaget for de to designene i figur 63. Denne soppen har store kontraster både i farge, form og tekstur. I de to antrekkene er det jobbet frem detaljer der ulike farger, og deler av kjukens overflate, kommer i fokus.

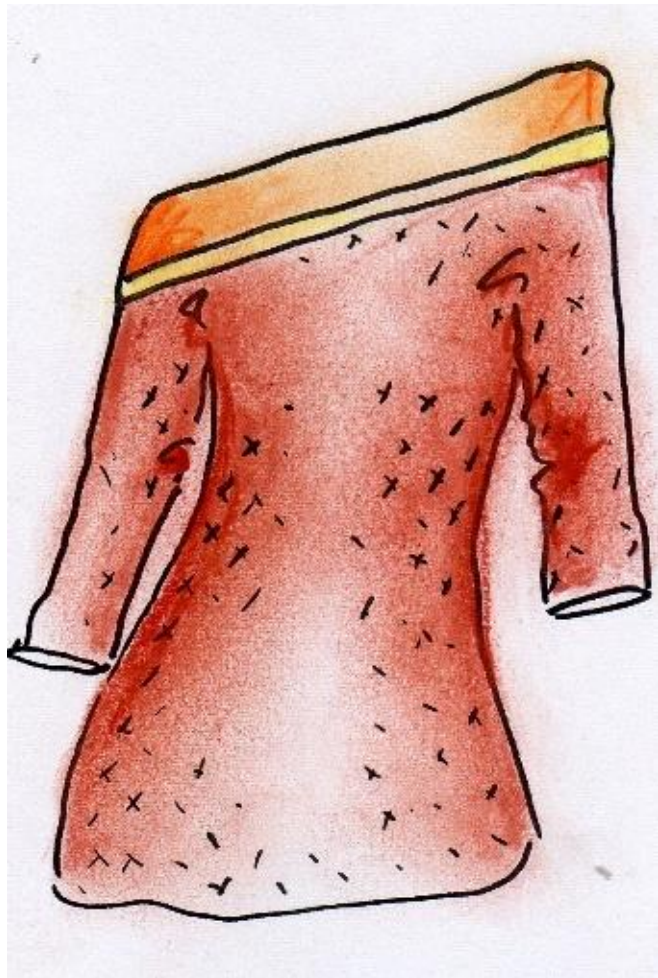

Figur 63. Utvalg av enkelte elementer fra kjuken er fremhevet i design

Design knyttet til mønsteranalysen

Mønsterutprøvingene lå til grunn for flere av designutkastene. Jeg ville undersøke hvordan plaggets utforming kunne fungere med spesielle mønster i plagget. Mønsteret til høyre i figur 64 gir et fast grep og stabile flater med volum. Både mønsterutformingen og garntykkelse vil være avgjørende for uttrykket i sluttproduktet.

Figur 64. Teksturoverføring til genser

Genseren i midten viser et design med stramme linjer som jeg ser for meg kan tåle uttrykket i mønsteret til høyre. I denne fasen opplevde jeg at det ble nødvendig å lage noen design i strikket materiale for å se hvordan de illustrerte uttrykkene ville komme til sin rett.

Utprøving i tredimensjonal form

For å strikke opp noen av designene, valgte jeg å gjøre det i liten størrelse. Det gjorde det mulig å strikke flere design enn om plaggene skulle strikkes i full størrelse. Prototypene ville allikevel gi et inntrykk av hvordan fasong, farger og tekstur fungerer i strikket materiale. I prosessen ble ulike garnkvaliteter testet for å få frem blant annet fargenyanser, tekstur og detaljer i overflaten, og fall i plagget. Egenskaper som isolasjonsevne og vaskbarhet ble ikke tatt hensyn til i denne fasen.

Kjuken i figur 65 er overført til en kort volangkjole. Kjolen er testet ut som design både med direkte overføring av bilde, illustrasjon og strikket i liten modell. Plagget er strikket i et melert blandingsgarn som gir en matt og ujevn overflate. Fasongen er det essensielle i plagget.

Figur 65. Utprøving av uttrykk i flere teknikker

Det neste designet som ble strikket opp var en kjole basert på kjuken i figur 66. Kjolen ble først tegnet, og deretter strikket i liten modell, som vist i figur 67. Det er brukt mønsterstrikk i skjørtet på kjolen for å fremheve stripene langs skjørtekanten, og for å imitere den stripete bølgeeffekten i teksten inn mot kjukenes sentrum.

Figur 66. Kjuke og fargeskisse av kjole

I dette plagget ble det introdusert et nytt element. Jeg var ikke helt fornøyd med det strikkede resultatet. Det førte til utprøvinger av å tilføre kjolen nye detaljer. Det endte opp med et belte laget av en tynn lærsnor med perler. Lærsnoren representerer barnålene som ligger på kjukenene. Både form, mønster, tekstur og omgivelser er overført fra kjuken til kjoledesignet.

Figur 67. Mønstretrikk benyttet for å gjenskape tekstur

I designet i figur 68 er også omgivelsene kjuken vokser i representert. Jeg ble fascinert av strået som kjuken vokser rundt, og snøfnuggene som har lagt seg på overflaten.

Fargene og de bølgete avslutningene er hentet direkte fra kjuken. Åpningen i jakken representerer strået som går gjennom kjuken. Snøfnuggene er blitt til knapper langs åpningen og felter ved halsåpning og nederst på ermene. I den strikkede modellen er snøfnuggene laget med knutesting og perler. Dersom plagget skal strikkes i stor størrelse vil eventuelt andre egnede teknikker vurderes.

Figur 68. Kjuke med elementer fra ytre påvirkning overført i design av jakke

Figur 69. Jakke med broderte knutesting

Kjuken i figur 70 fremsto som sart og vakker, med en luftig tekstur. Den lille flekken av lav, som vokste tett inntil kjuken, skapte en sterk kontrast mellom kjuken, lavet og vokseplassen.

Figur 70. Kjuke og lav overført i design

De første designutkastene ble forholdsvis kompakte plagg. Jeg ønsket et uttrykk som gjenspeilet mer av det florlette uttrykket i kjukenes skjellformede avgrensning og den porøse teksturen. For å komme videre i designprosessen klippet jeg ut kjuken og satt den sammen på ulike måter sammen med det gule lavet. Det endte opp med et kjoledesign som vist i figur 71.

Figur 71. Kjoleledesign inspirert av kjuke og lav

Kjolen ble deretter tegnet for å gi et tydeligere inntrykk av hvordan plagget vil arte seg i et tekstilt materiale. Form, farge og lettheten fra kjuken var i fokus da designet ble utarbeidet.

Jeg anså meg nå som ferdig med designprosessen. Fra de første analysene av farger og tekstur, gjennom ulike tilnæringsmåter for å jobbe frem nye design, er prosessen avsluttet med forskjellige utkast til klesdesign som uttrykk for stedsidentitet.

Stedsidentitet i unik design

Klærne som er designet kan ses på som en visuell skildring av min tilknytning til omgivelsene. Plaggene er basert på elementer i naturen som viser den erfarne innsikten i samspillet med *stedet*, gjennom opplevelser i kraft av handling og aktiv tilstedeværelse. De fremstår som uttrykk for hvordan jeg identifiserer meg med omgivelsene beroende på stedets fenomener, og med sine unike sammenkoblinger. På denne måten formidler plaggene stedsidentiteten for meg. Utfra de ulike designene som er utarbeidet, presenteres ett plagg i full størrelse. Gjennom en utvelgelsesprosess, der jeg blant annet gikk gjennom resultatet fra observasjonene, besluttet jeg at kjolen i figur 71 representerer stedsidentiteten på en sammensatt måte. Kjolen viser ett av mine personlige møter med stedet der vesentlige elementer fra prosessen ligger til grunn, og samlet kan sies å danne uttrykk for både de kroppslige erfaringer, gjennomlevde følelser og den aktive tilstedeværelsen som har preget prosessen.

Ulike materialer ble vurdert til plagget. Det var flere hensyn å ta. Kjukens letthet var et viktig element som jeg ønsket å gjenspeile. I tillegg var fargekombinasjonen med den sarte blå fargen i kontrast til det gule lavet noe jeg ønsket å videreforme i designet. Den gule fargen viste seg imidlertid å by på problemer. For å få den riktige nyansen falt valget til slutt på et ullgarn, som var det eneste alternativet med den fargen jeg ville ha. De øvrige delene av plagget er strikket i en kombinasjon med tre ulike garnkvaliteter: ett matt silkegarn, ett tynt, børstet alpakkagarn og et glansfullt effektgarn.

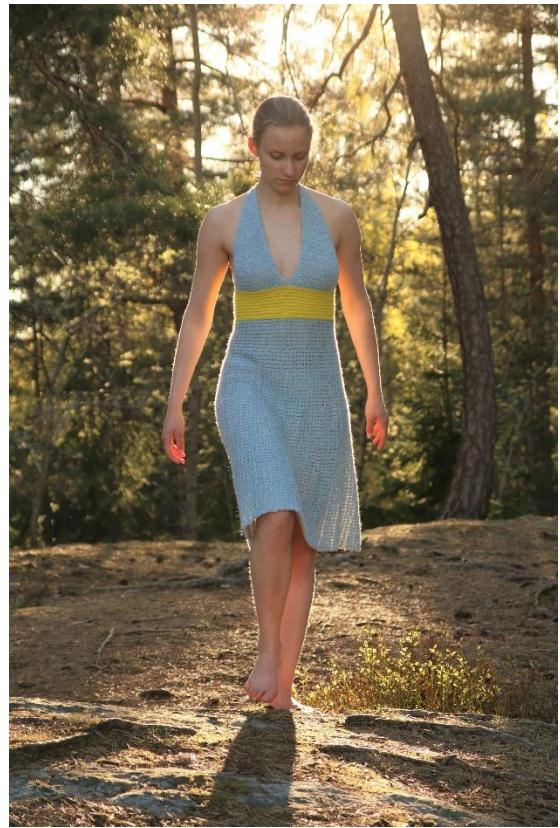

Figur 72 Detaljbilde av materialer i kjoledesign

Figur 73. Stedsidentitet i strikkedesign

Det feminine perspektivet er ivaretatt i plaggets snitt og forsterker visualiseringen av individuell karakter i kombinasjon med uttrykk for stedsidentitet. Kjolen er et unikt plagg

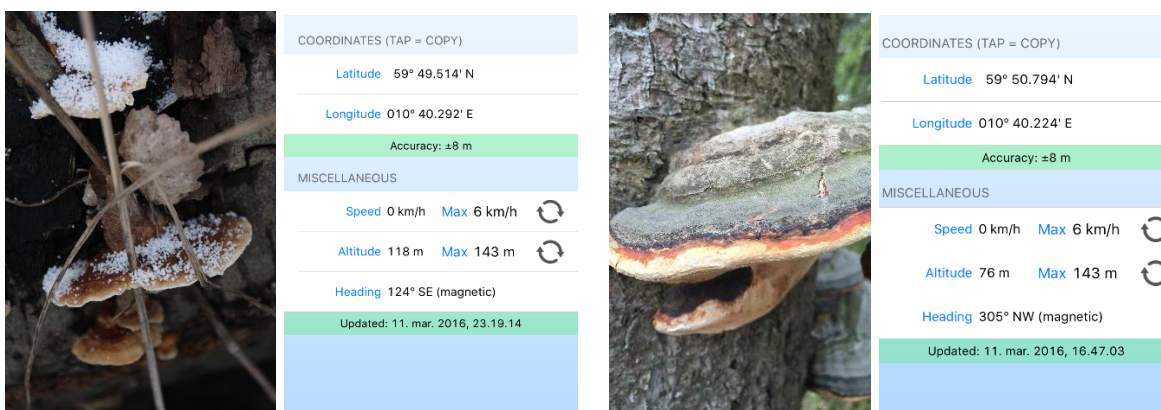
Figur 74. Strikkedesignet fotografert i de naturlige omgivelsene

som er strikket til meg selv. Ved å lage, og bære plagget, eksponerer jeg designet og stedsidentiteten for omverdenen. Mitt eksklusive møte med stedet blir dermed profilert og synlig for andre.

Visuell formidling til omverden

Den visuelle formidlingen er basert på svært personlige møter. For egen del oppleves uttrykket i designene som en tilknytning til stedet på grunn av den prosessen jeg har vært gjennom. For utenforstående vil denne koblingen ikke umiddelbart være synlig med mindre de får innblikk i mitt arbeid. Jeg vurderte derfor om tilknytningen til stedet i hvert design kunne synliggjøres på annen måte i tillegg til utformingen av plagget. En del eldre plagg er blant annet merket med initialer og årstall. Fabrikproduserte klesplagg merkes med tekstiletiketter bestående av merkenavn og vaskeanvisninger, samt annen informasjon trykket på papirmerkelapper som er festet til plagget. Ved å strikke inn, brodere eller henge ved en merkelapp på plagget kan den lokale forankringen beskrives konkret. Jeg kom frem til at en merking med koordinater ville gi plaggene en definert tilknytning til stedet. Koordinatene 59° 50' 48 " N 10° 40' 16" E er benyttet som utgangspunkt for mine observasjoner. Jeg bestemte meg nå for å bruke helt presise koordinatbeskrivelser basert på voksestedet til den kjuken som er brukt som inspirasjon for et design. Jeg installerte Easy GPS på

mobiltelefonen og gikk tilbake til noen av de stedene der jeg hadde observert kjuke. Jeg fikk dermed oppgitt korrekte koordinater til den enkelte kjuke.

Figur 75. Kjukenes plassering vist med koordinater

Ved å søke på internett fant jeg ut at det allerede finnes plagg med koordinater på markedet. Så dette er ikke noe nytt. Plaggene jeg fant var imidlertid standard t-skjorter med trykte koordinater på plagget. Kombinasjonen av et plagg som er designet med inspirasjon fra et helt bestemt sted og element, markert med tilhørende koordinat gjør imidlertid dette plagget helt unikt. Mine design kan merkes med koordinatene til stedet der inspirasjonen til designet er hentet fra. De utstyres altså med et fysisk kjennetegn som viser til et konkret område, og bidrar til å synliggjøre stedsidentiteten for utenforstående. Merkingen kan gjøres på ulike måter. En mulighet som ble vurdert var å strikke eller sy koordinat-tallene direkte i plagget. En annen måte kan være merking på lær, eller små tre-merkelapper med koordinatene trykket på, hengende som en detalj på plagget. På den måten vil merkingen i tillegg knyttes til trærne som er vokseplassen til kjukene.

Figur 76. Merking med koordinater

Plassering av merkingen vil bestemmes av ut fra plaggets utforming, og hvor det er hensiktsmessig eller visuelt passende for å bygge oppunder plaggets uttrykk.

5.5 Oppsummering resultat – skapende arbeid

Det skapende arbeidet er forankret i funnene fra mitt nærvær med *stedet*. Gjennom prosessen er farger analysert, tekstur er imitert og ulike tilnærminger til design har resultert i plagg som på ulikt vis representerer stedsidentiteten. Fargeanalysene har bidratt til innsikt i hver unike kjukes visuelle fremtoning. Fargene som vises er avhengig av hvordan kjuken fremstår i form av seg selv med sin avgrensning og artsegenskaper, men også knyttet til ytre faktorer som lys og fukt. Undersøkelsene med imitasjon av teksturer i strikket materiale har generert kunnskap om overflatene i forskjellige kjukearter som eksisterer i nærmiljøet. Gjennom videre utprøvinger har kjukenes struktur og tekstur vært gjenstand for granskende blick. Deler av overflatene er gjengitt i forskjellige strikketeknikker. Særegne sammensetninger og kombinasjoner er oppdaget gjennom studier av bildematerialet og testet ut som mønsterflater i strikkeprøver. Fargeanalyser og overflateimitasjon bidrar dermed i prosessen for å finne uttrykk for stedsidentiteten som synliggjøres i strikkedesign. Selve designprosessen har vært gjennomført med ulike tilnæringsmåter. Ved hjelp av bildeoverføring, illustrasjoner og strikkede modeller ble klesplagg formet både to- og tredimensjonalt. Samlet sett danner modellene en kolleksjon av plagg som kan sies å gi uttrykk for stedsidentitet. I tillegg er ett enkelt plagg valgt ut til å representere tilknytningen til stedet samtidig som min personlige stil og ønske om et feminint uttrykk er koblet til designet. Jeg mener at det er et viktig bidrag til å definere min identitet og på den måten fortelle noe om hvem jeg er. Designene er personlige uttrykk som viser min stedsidentitet. For utenforstående er koblingen til stedet ikke nødvendigvis opplagt slik de fremstår som visuelle uttrykk i strikkedesign. Som en detalj for å konkretisere tilknytningen, er koordinatene benyttet til merking av plaggene.

6 Oppsummering, drøftinger og refleksjoner

I kapittelet diskuteres resultatet fra undersøkelsene opp mot problemstilling og forskerspørsmål, og drøftes i lys av de vitenskapsteoretiske innfallsvinklene som ble lagt til grunn for undersøkelsene. Observasjoner, skapende arbeid og gruppesamtalen med ungdommene danner basis for diskusjonene. Metodiske refleksjoner vil belyse svakheter knyttet til teoretiske innfallsvinkler, kvaliteten på gjennomføringen av undersøkelsene, samt pålitelighet til resultatene i oppgaven. Oppgavens overføringsverdi og kunnskapsbidrag antydes, og knyttes opp mot formidling i ungdomsskolen og tilknyttede samfunnsmessige forhold. Tilslutt reflekteres det over mulig videreføring av arbeidet.

Opgavens målsetting formet i problemstillingen - Hvilke uttrykk for stedsidentitet kan vises i strikkedesign som følge av prosesser i samhandling med stedet? – ble aktuell på bakgrunn av manglende opplevelse av tilknytning til det som kan sies å være et uttrykk for en felles nasjonal strikkesedisjon. Med dette utgangspunktet vokste det frem en intensjon om å finne et annet, og betydningsfullt uttrykk for identitet i strikkedesign. Gjennom feltarbeidet i omgivelsene oppdaget jeg ulike tilnæringsmåter og en utvikling i hvordan jeg sanset og opplevde stedet. Oppdagelsene førte til en faseinndeling av prosessen i: introduksjonen; åpenbaringen; sammensmeltingen; dialogen; erkjennelsen og visualiseringen. Det empiriske materialet viser tendensene i utviklingen. Relevante funn fra feltarbeidet består av endring og utvikling av bevissthet, handlinger, kroppslige erfaringer, følelser, sanseintrykk og stemninger gjennom observasjonsprosessen. Funnene ble videreført i det skapende arbeidet, der kjukene legges til grunn for nye uttrykk basert på de suverene møtene mellom meg og stedet. Gjennom designprosessen utvikles tekstile uttrykk i klesplagg som gjenspeiler relasjonen mellom meg og stedet. Funn fra gruppesamtalen bidrar med ungdommenes refleksjoner om egne klesvaner, betydning av uttrykk for identitet i klesstil, relasjoner til slekt og tradisjoner, og tilknytning til sted.

6.1 Uttrykk for stedsidentitet i strikkedesign

Stedet har vokst frem som en gjennomgripende helhet i takt med utviklingen av prosessen. Fra å gå inn i arbeidet med forforståelse i form av blant annet historisk ballast og en teoretisk plattform, har forløpet avdekket hendelser som har endret opplevelsene av omgivelsene og bidratt til en samhandling med stedet som fenomen. Å skape mening har vært min driv til handling, i tråd med hvordan Carlsen (2015, s. 137) beskriver forbindelsen med begrepet mening. Tilnæringsmåten har medvirket til å definere funnene, og har vært avgjørende for

mine opplevelser. Inndelingen i faser tydeliggjorde den utviklingen som skjedde. Med *introduksjonen* ble forforståelsen tydelig. Det var spesielt fokuset på oppdraget i form av masteroppgaven som kom frem i loggbeskrivelsene. Min forventning om hva jeg skulle se, vil dermed føye seg innunder det Gadamer (2010) beskriver som *fordom*. Gjennom *åpenbaringen* øker oppmerksomheten for hvordan stedet fremtrer for meg. Denne erfaringen kan knyttes til Merleau Ponty (1994) og begrepet "den fenomenologiske reduksjon" der oppmerksomheten er rettet mot avhengigheten mellom objektet som oppleves og selve opplevelsen. I *sammensmeltingen* øker forståelsen for den prosessen som foregår, og gir meg innsikt i den erfaringsbaserte læringsprosessen jeg er en del av. Min tilstedeværelse som aktiv medspiller bidrar til erfaringsgrunnlaget for utvikling av ny kunnskap slik blant annet Molander (1996) legger vekt på. Dette er også en faktor som gjør seg gjeldende for stedsidentitet der blant annet Hauge (2007) poengterer betydningen av interaksjonen mellom mennesket og stedet. Samspillet med stedet videreutvikles i *dialogen*, der også betydningen av tid og rom gjør seg gjeldende. Det er "her og nå" de unike møtene oppstår, og sammenreffene kommer i stand beroende på det som eksisterer der og da, både stedets særegenheter, ytre faktorer og mine handlinger. Prosessen er preget av refleksjon som bidrar til å drive arbeidet fremover, og kan karakteriseres å være det Schön (2001) beskriver som "refleksjon-i-handling". I *erkjennelsen* bidrar refleksjonene til å synliggjøre det meningsfulle ved samspillet. Tilknytningen til stedet forsterkes og skaper mening gjennom verdifulle opplevelser, slik Norberg-Schultz (1980) beskriver at tilværelsen blir meningsfylt når vi identifiserer oss med omgivelsenes kvaliteter. Tilslutt fullbyrdes prosessen der *visualiseringen* tydeliggjør mitt bidrag i samspillet, og stedets erfarte kvaliteter løftes frem. Prosessen fremstår som et praktisk eksempel av enkeltfaktorer som til sammen danner en erfaringsbasert kunnskapsprosess, slik Dewey (2008) presiserer at *en* erfaring må forstås som en helhet. Hver del er avhengig av helheten, og omvendt, der forbindelsene gir mening og prosessen fullbyrdes avslutningsvis med et resultat.

Det "å gjøres mottakelig" har vært av betydning for at opplevelser har oppstått, og sanseerfaringer har funnet sted. Prosessen beskriver en form for frigjøring fra forforståelse, som viser seg å være relevant for min mottakelighet og dermed bidrar til at utvikling skjer. Gadamer (2010) trekker frem forhastelse som en faktor knyttet til forforståelse, og av betydning for møtene. Prosessen kan bidra til å belyse hvordan bakgrunnskunnskap, tidligere erfaringer og forventninger, i form av fordommer, kan føre til forhastelse dersom prosessen avsluttes før frigjøringen skjer og man er gjort mottakelig for det som åpenbarer seg. Prosessen vil dermed ikke fullbyrdes, og heller ikke kunne sies å være *en* erfaring slik Dewey (2008) beskriver forut-setningen for det å gjøre en erfaring.

Erfaringene fra observasjonene, samt ungdommenes beskrivelser av hvordan medbrakte objekter knyttes til stedet, bidrar til å belyse betydningen av omgivelsene vi er i. Egne erfaringer fra prosessen sammenfaller med funn fra analysen av samtalen med ungdommene: en informant bringer omgivelsene med seg; en annen informant bringer *seg* til stedet. På ulike måter knytter vi oss til stedet, og stedet til oss, slik at omgivelsene og vi smelter sammen i en opplevelse av tilhørighet. På denne måten kan det sies at stedsidentiteten dannes og utvikler seg. Det er ikke det passive stedet, som ramme for vår tilværelse som er av betydning. Det er hvordan vi møter stedet, vår håndtering av møtene og hva vi bidrar med som skaper samspillet og gir grunnlag for tilhørighet. Hauge (2007) uttaler at det dreier seg om stedet knyttet opp mot prosessen i samhandling med personen, som gjør at stedet kan ses på som en integrert del av identiteten. Det er den gjensidige påvirkningen i samspillet mellom mennesket og stedet som blir av betydning. Det vi mennesker tilfører stedet er betydningsfullt. Det generer historier som knytter stedet til oss. Norberg-Schulz (1980) poengterer hvordan ulike elementer bidrar til å karakterisere stedets atmosfære og knytter vår eksistens i omgivelsene til en meningsfylt tilværelse. Funn fra samtalen med ungdommene bygger oppunder betydningen av vår tilstedeværelse i stedet, og hva som medvirker til samspillet for å skape mening. Funnene har i tillegg vært medvirkende til å synliggjøre erfaringene av samspillet med stedet fra egen arbeidsprosess.

Informantenes refleksjoner om uttrykk for identitet i bekledning, samt betydningen av dette for dem, ga innblikk i både praktiske hensyn og affeksjonsverdi, men samtidig la de vekt på det å passe inn i kretsen av jevnaldrende. I tillegg til at ungdomstiden kan ses på som en overgangsfase mellom tilværelsene som barn og voksen, fremstiller Kåks (2007) perspektivet fra utviklingspsykologien som vektlegger ungdomstidens tydelig egenverdi. I den forbindelse kan betydningen av "å passe inn" sammenfalle med det å ivareta ungdomstidens egenverdi. Det er også nevnt i læreplanen (Kunnskapsdepartementet, 2006) at opplæringen skal forsvare ungdomstidens egenverdi i tillegg til å være en del av utviklingen til å bli voksen. Ungdommenes betraktninger om hva som er betydningsfullt for dem kan i den forbindelse være interessant, og hensiktsmessig å ta med seg inn i didaktisk arbeid. Andre betydningsfulle faktorer som kom frem fra undersøkelsen var ungdommenes uttrykk for stolthet ved å vise hvem de er og hvor de kommer fra, i tiknytning til folkedrakter. I tillegg var det verdsatt at et plagg er laget og/eller mottatt fra en betydningsfull person. Gjennom skapende arbeid kan begge faktorene benyttes som motivasjon til å arbeide med elevenes egne interesseområder og på den måten "stimulere egne interesser" slik det er formulert i læreplanen (Kunnskapsdepartementet, 2006).

Både de illustrerte og strikkede designene er uttrykk for opplevelsen av tilknytning til omgivelsene, som har oppstått basert på samhandlingen med stedet. Designene er utarbeidet med bakgrunn i prosessen og basert på samhandlingen mellom meg og stedet. Hauge (1997) omtaler hvordan betydningen av samhandlingen er medvirkende til at stedet kan ses på som en integrert del av identiteten. For meg som individ uttrykkes de meningsfulle møtene og kan dermed sies å være et uttrykk for stedsidentitet. I en subjektiv sammenheng vil jeg derfor kunne antyde at stedsidentiteten synliggjøres i strikkedesign på en personlig og betydningsfull måte. Plaggene kan ikke dermed sies å være et kollektivt uttrykk for stedsidentitet. Synliggjøring av stedstilknytning, og dermed en opplevelse av tilhørighet for andre, kan imidlertid uttrykkes med for eksempel en merking med konkret koordinatmarkering som angir beliggenheten til inspirasjonskilden fra stedet. Oppgaven genererer ikke kunnskap om kollektive opplevelser og relasjon til hvordan stedsidentitet kommer til uttrykk i mine design. For å få innblikk i denne problemstillingen vil det være nødvendig å eksponere plaggene for utenforstående, og innhente informasjon om hva plaggene kommuniserer utad.

6.2 Metodiske refleksjoner

Tilnæringsmåtene som er benyttet i oppgaven medfører ulike utfordringer gjennom prosessen. Både teoretiske innfallsvinkler, forskerposisjonen, empirisk materiale og funn er områder som er avhengig av kvaliteten på mitt arbeid som forsker. Rammene jeg har satt for oppgaven er avgjørende for de valgene jeg tar gjennom prosessen. Den teoretiske innfallsvinkelen i oppgaven gir innsyn i noen deler av omfattende og komplekse fagområder. Enkelte kilder er av litt eldre dato. Det er en mulighet for at nyere forskning har skjedd underveis, og at jeg dermed har gått glipp av relevante funn som kunne vært av interesse for oppgaven. Jeg har bestrebet meg på en objektiv tolkning av kildene, men det er en viss usikkerhet for at min tolkning av kildene bærer preg av oppdraget og egen forforståelse. Områdene knyttet til identitetsbegrepet, og spesielt stedsidentitet, var forholdsvis ukjente for meg i oppstarten av arbeidet. Det råder derfor en viss tvil om det teoretiske grunnlaget er det best representative som utgangspunkt for undersøkelsene. Forskerposisjonen er en av faktorene som påvirker både prosess og resultat. Min tilnærming til problemområdet er en av mange måter å arbeide med fagfeltet på. De valg jeg har gjort underveis synes relevante sett i sammenheng med problemområdet, men er preget av egen bakgrunn og evne til å balansere mellom å være observatør og utøver i arbeidsprosessen, og samtidig innta et distansert forhold som forsker. Oppgaven har bidratt til å få innsikt i egen arbeidsprosess, men vil ha begrenset overføringsverdi til andre situasjoner. Erfaringene fra arbeidsmetoden kan være av interesse for allmennheten. Stedsidentiteten som er gjort synlig i

strikkedesignene er derimot ikke nødvendigvis hverken av interesse eller direkte overførbare til liknende situasjoner.

Samtalen med ungdom har gitt et innblikk i informantenes tanker og refleksjoner omkring temaene som ble diskutert. Flere forhold har betydning for resultat og funn fra denne delen av oppgaven. Faktorer som utvalg og antall informanter, samt valg av tid og sted har innflytelse på resultatet. Tiden for gjennomføring av intervjuet medvirket til at ett av emnene som fikk stort fokus i intervjuet, viste seg å bli mindre betydningsfull utover i egen arbeidsprosess. Min manglende erfaring med intervjusituasjoner bidro til at intervjuet gled noe ut av fokus og til tider var fravikende fra den utarbeidede intervjuguiden. Jeg mener at samtalen har gitt innblikk i informantenes opplevelser. Noen uttalelser er allikevel generelle påstander og antagelser om generelle forhold. Overføringen fra lydopptak til transkribert materiale beskriver samtalen med ord, kremt og latter, men mangler ansiktsuttrykk og kroppsspråk som kan ha bidratt til for eksempel bekreftelse eller fornektelse av andre informanters uttalelser. Jeg forsøkte imidlertid å bekrefte slike hendelser verbalt under intervjuet slik at det kom med i lydopptaket. Analyse og tolkningsarbeidet bærer preg av min for forståelse og kompetanse. Kategoriene som ble valgt til analyse synes å være relevante i forhold til materialet og intensjonen med samtalen. Andre inndelinger kan allikevel ha medvirket til andre interessante perspektiver. Hensikten med samtalen var å skape forståelse for ungdommenes opplevelser og meninger. Funnene er ikke informasjon som skal generaliseres, men derimot synliggjøre ungdommers refleksjoner, relatere opplysningene til eget skapende arbeid og reflektere over funnene i sammenheng med didaktiske perspektiver.

6.3 Oppgavens bidrag

Oppgavens undersøkelser har utvidet erfaringsgrunnlaget i eget skapende arbeid, og i tillegg dannet basis for didaktiske perspektiver. Erfaringene fra undersøkelsene legges til grunn for refleksjoner om oppgavens bidrag knyttet til utøvende praksis med skapende arbeid, tilhørighet som faktor i identitetsutvikling og undervisningspraksis for ungdomsskoleelever.

Oppgavens hovedbidrag kan sies å være hvordan en erfaringsbasert kunnskapsprosess har dannet grunnlag for visuelle uttrykk av identitet. Resultatene viser hvordan erfaringene har bidratt til innsikt i egen arbeidsprosess. Kjennskap til den utviklingen som skjer underveis i prosessen bidrar til utvikling av faglig kompetanse både som utøver og som pedagog. Resultatene gir tydelige signaler om når endringen fra forståelse skjer, og går over til utvikling bestående av nye og egne erfaringer. Innsikten i de endringene som skjer gjennom prosessen kan være av betydning for blant annet planlegging av egen undervisning og

veiledning av elever i undervisningssituasjoner. Bevisstgjøringen av forskjell på historisk ballast, for forståelse og erfart kunnskap vil også kunne bidra til kvalitet i kulturformidlingen og som grunnlag for diskusjoner med elevene. Elevenes produksjoner i form av skapende arbeid vil både kunne ses separat, og i lys av den eksisterende kulturen elevene er en del av, og dermed gi forståelse for betydningen av kulturarv og tradisjoner i tillegg til innovativt arbeid. Endringene i vår tid skjer i rask tempo, og for at elevene skal settes i stand til å møte, og bidra i samfunnet i fremtiden legger blant annet Ludvigsenutvalget (NOU 2015:8) vekt på betydningen av kunnskap som kan overføres i ulike sammenhenger. Oppgavens metodiske bidrag i form av erfaringsbasert kunnskapstilegnelse karakteriserer arbeidsmåten med en kombinasjon av observasjoner og skapende arbeid, men kan også synliggjøre overføringsverdi av arbeidsformen til andre områder.

Resultatene fra gruppesamtalen bidrar til å belyse ungdommenes refleksjoner om betydning av tradisjoner og identitet knyttet til bekledning. Funnene fra gruppesamtalen kan være relevante for å skape meningsfulle lærings situasjoner der elevmedvirkning og deres interesser er viktige motivasjonsfremmende faktorer i skapende arbeidsprosesser. Undersøkelsene i eget skapende arbeid bidrar til å belyse interaksjonen mellom individ og kultur, og hvordan tilhørighet og tilknytning som en faktor for identitet formidles i form bekledning gjennom bevisste valg og gjennomtenkte beslutninger. Oppgaven setter identitetsforståelse og -utvikling på dagsorden, og fremstår som et praktisk eksempel på hvordan identitet som tematikk kan danne utgangspunkt for skapende arbeid og uttrykkes visuelt. Oppgaven kan sies å være et bidrag til å aktualisere identitetsbegrepets betydning slik Hylland Eriksen (2016) påpeker, og som han knytter til vår tids hurtige endringer og hvordan globale befolkningsforhold bidrar til ulike former for tilknytning til steder.

Oppgavens bidrag relatert til utøvende og kunstnerisk virksomhet kan ses i sammenheng med den kunnskapen som fremkommer om hvordan konsentrasjon og tilstedeværelse i arbeidsprosessen bidrar til utvikling av sanseerfaringer. Resultatet fra både observasjoner og designprosess synliggjør utviklingen av følsomhet for tingenes kvaliteter slik Dewey (2008, s. 207) uttrykker det, og hvor han samtidig knytter denne egenskapen til kunstnerisk virke. I dette studiet knyttes følsomheten til omgivelsenes kvaliteter og bidrar til å styre den skapende prosessen. Studiet kan dermed bidra med synliggjøring av hvordan evnen til oppmerksomhet og sensibilitet utvikles, og vise hvordan betydningsfulle inntrykk kan omdannes til meningsfulle, visuelle uttrykk for identitet gjennom en skapende prosess.

6.4 Veien videre

Oppgaven bidrar til å kaste lys over tematikk knyttet til ulike former for tilhørighet. I vår tid, og kanskje spesielt knyttet til ungdomstiden, er opplevelse av tilhørighet eller eksklusjon i fellesskap viktige og aktuelle spørsmål. Hvordan kulturarven kan ses i lys av påvirkning fra andre deler av verden, kunnskap om hvordan tradisjoner har utviklet seg, videreføres og fornyes, er områder som tilsammen gir innsikt i vår kulturelle bakgrunn og den nåtiden vi lever i. Innovasjon, i form av skapende arbeid, kan bidra til å utvikle kulturen mot den fremtiden elevene blir en del av. Undersøkelsene i oppgaven har bidratt til refleksjoner om egen undervisningspraksis, samt ulike innfallsvinkler til å arbeide med identitetsbevissthet i skapende prosesser i ungdomsskolen. Jeg ønsker å videreutvikle arbeidet der erfaringsbaserte kunnskapsprosesser, knyttet til skapende arbeid, bidrar til ungdommens identitetsforståelse og innsikt i egen tilknytning til ulike kulturelle og sosiale fellesskap, både fysiske miljø og som digitale medborgere. I inneværende skoleår har jeg gjennomført undervisningsopplegg knyttet til lokalhistorie, for å la elevene bli kjent med kulturarv og tradisjoner. Elevene har deretter brukt sine egne, ungdommelige uttrykk for å formidle historiske fakta visuelt. Jeg vil nå videreutvikle dette arbeidet for å gi elevene mulighet til å bli kjent med, og få opplevelse av, tilhørighet og tilknytning til ulike kollektive tradisjoner. Som et ledd i dette arbeidet starter vi med internasjonale utvekslingsprosjekter på skolen. Bevissthet om hvilke identiteter som er viktige for oss både som medlem i lokalsamfunnet, som verdensborger og i form av digitale medborgerskap er av betydning i vårt flerkulturelle og internasjonale samfunn. Hvordan vi kan skape konkret og eksistensiell forankring i vår tid der endringer skjer i hurtig tempo kan bidra til opplevelse av en meningsfull tilværelse. På sikt kan arbeidet med internasjonale undervisningssamarbeid i ungdomsskolen resultere i forskningsprosjekt der identitetsforståelse og -utvikling står i fokus, og uttrykkes visuelt ved hjelp av skapende prosesser. Arbeidet kan danne grunnlag for både personlig utvikling eller som en visuell samfunnsdebatt, og dermed bidra til å redusere kulturelle stereotypier. Ut fra dette ståstedet kan undersøkelser med fokus på kulturoverføring og -produksjon, med skapende arbeid som tilnæringsmåte, bidra til å sette søkelyset på identitetsdannelse i vår globale og digitale tidsalder, og påvirke utviklingen av læringssituasjoner i utdannings-systemet.

7 Litteraturliste

Bøhn, A. S. (1947). *Norske strikkemønstre*. Oslo: Grøndahl & Sønns Forlag.

Carlsen, K. (2015). *Forming i barnehagen i lys av Reggio Emilias atelierkultur*.

(Doktorgradsavhandling, Åbo Akademi). Hentet fra

https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/103745/carlsen_kari.pdf?sequence=2

Dewey, J. (2008). *Å gjøre en erfaring* fra *Art as experience* (1934) I: *Estetisk teori: en antologi*. Red. Bale, K. & Bø-Rygg, A. s. 196-213. Oslo: Universitetsforlaget.

Digitaltmuseum. (2016, 17.04.) Hentet fra <https://digitaltmuseum.no/>

Eriksen, T. H. (1993). *Typisk norsk: Essays*. C. Huitfeldt Forlag A.S

Eriksen, T. H. (1997). *Flerkulturell forståelse*. Oslo: Tano Aschehoug

Eriksen, T.H., & Schober, E. (2016). *Identity Destablshed: Living in an Overheated World*. London: Pluto Press.

Forsøksrådet for skoleverket (1960). *Læreplan for forsøk med 9-årig skole*. Oslo: H. Aschehoug & Co.

Frønes, I. & Kjølørød, L. (red.). (2010). *Det norske samfunn*. Oslo: Gyldendal akademisk.

Gadamer, H. G. (2010). *Sannhet og metode: Grunntrekk i en filosofisk hermeneutikk*. Oslo: Pax.

Gallagher, S. & Zahavi, D. (2010). *Bevisthedens fænomenologi: En indføring i bevidsthedsfilosofi og kognitionsforskning*. Danmark: Gyldendal

Gullestad, M. (2002). *Det norske sett med nye øyne*. Oslo: Universitetsforlaget AS

Halvorsen, E. M. (1994). *Kulturarven: med vekt på den estetiske dimensjon; en undersøkelse blant kunstnere kulturvernere og kulturformidlere i Telemark*. Notodden: Telemark lærerhøgskole.

Halvorsen, E. M. (2004). *Kultur og individ: Kulturpedagogiske perspektiv*. Oslo: Universitetsforlaget.

Halvorsen, E. M. (2007). *Kunstfaglig og pedagogisk FoU; Nærhet distanse dokumentasjon*. Kristiansand: Høgskoleforlaget.

- Hauge, H., & Horstbøll, H. (red.). (1988). *Kulturbegrebets kulturhistorie*. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag.
- Hauge, Å. L. (2007). *Identitet og sted: En sammenligning av tre identitetsteorier*. Tidsskrift for norsk psykologforening, 44(8), 980-987. Hentet fra http://psykologtidsskriftet.no/index.php?seks_id=28415&a=2
- Heidegger, M. (2007). *Væren og tid*. Oslo: Pax Forlag A/S.
- Hodne, B. (1994). *Norsk nasjonalkultur: En kulturpolitisk oversikt*. Oslo: Universitetsforlaget
- Jørgensen, Carsten René (2008). *Identitet: Psykologiske og kulturanalytiske perspektiver*. København: Hans Reitzels forlag
- Kirke- og undervisningsdepartementet (1947). *Normalplan (mønsterplan) for landsfolkeskolen (3.oppl)*. Oslo; H.Aschehoug & Co.
- Kirke og undervisningsdepartementet (1974). *Mønsterplan for grunnskolen*. Oslo; H. Aschehoug & Co
- Kirke og undervisningsdepartementet (1987). *Mønsterplan for grunnskolen*. Oslo; H. Aschehoug & Co
- Kjellberg, A., Gravjord, I., Rosander, G. Aa., Svendsen, A. (1987). *Strikking i Norge*. Oslo: Landbruksforlaget
- Kjosavik, Steinar (1998). *Fra ferdighetsfag til forming: Utviklingen fra tegning, sløyd og håndarbeid til forming sett i et læreplanhistorisk perspektiv*. Det utdanningsvitenskapelige fakultet, Universitetet i Oslo
- Kjosavik, Steinar (2004). *Kunst og håndverk – et nytt fag, men ble det nytt?. I: Fag og arbeidsmåter i endring? Tidsbilder fra Norsk grunnskole. Grunnskolen etterreform 97*. red. Kirsti Klette,. Oslo; Universitetsforlaget
- Kleven, T. A., Hjardermaal, F., Tveit, K. (2011). *Innføring i pedagogisk forskningsmetode: En hjelp til kritisk tolkning og vurdering*. Oslo: Unipub.

- Koch, M. (2012). *Jeg strikker, derfor er jeg!: Læring og identitet i uformelle læringsrum*. (Doktorgradsavhandling, Åbo Akademi). Hentet fra https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/85897/koch_marie.pdf?sequence=2
- Krogh, T. (2014). *Hermeneutikk; Om å forstå og fortolke*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Kunnskapsdepartementet, (2006). *Kunnskapsløftet*. Hentet fra: <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/>
- Kvale, S. (2001). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS
- Kåks, H. (2007). *Mellan erfarenhet och förväntan; Betydelser av att bli vuxen i ungdomars livsberättelser*. Lindköping: Lindköpings Universitet
- Leiro, G. (2007). *Hvorfor strikker kvinner i dag; verdier og valg; tradisjon og refleksivitet*. (Mastergradsavhandling, Universitetet i Oslo). Guri Leiro, Oslo.
- Lind, V. (1981). *Strik med nordisk tradisjon*. København: Faust og Søns Forlag.
- Meld. St. 28 (2015-2016). En fornyelse av Kunnskapsløftet. Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-28-20152016/id2483955/sec1>
- Merleau-Ponty, M. (1994). *Kroppens fenomenologi*. Oslo: Pax Forlag a/s.
- Molander, B. (1996). *Kunnskap i handling*. Göteborg: Bokförlaget DaidalosAB.
- Norberg-Schulz, Chr. (1980). *Genius Loci: Towards a phenomenology of architecture*. Great Britain: Academy Editions London.
- Norge Kirke-, Utdanning- og forskningsdepartement (1996). *Læreplanverket for den 10-årige grunnskolen*. Oslo: Nasjonalt læremiddelsenter.
- NOU 2014:7. (2014). *Elevenes læring i fremtidens skole - Et kunnskapsgrunnlag*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- NOU 2015:8. (2015). *Fremtidens skole - Fornyelse av fag og kompetanser*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- Nygren-Landgårds, C. & Borg, K. (red.) (2006). *Lärandeprocesser genom skapande arbete i vetenskaplig belysning: artiklar från forskarutbildningskurs*. 2006: Vasa. Åbo Akademi, Pedagogiska fakulteten, Vasa.

Reitan, J. (1992). *Selbustrikkning; kompetanse for morgendagen?* (Mastergradsavhandling, Statens lærerhøyskole i forming Oslo). J. Reitan, Oslo.

Rorgemoen, M. (2012). *Mellom tradisjon og spel; Didaktikk for tekstil folkekunst.* (Doktorgradsavhandling, Åbo Akademi). Hentet fra http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/76673/rorgemoen_mari.pdf?sequence=2

Schön, D. A. (2001). *Den reflekterende praktiker: Hvordan profesjonelle tenker når de arbejder.* Århus: Forlaget Klim.

Seppola, I. (2014). *Strikking i dialog mellom tradisjon og samtid.* (Mastergradsavhandling, Høgskolen i Oslo og Akershus Institutt for estetiske fag) Iselin Seppola, Oslo.

Slåttum, B., & Ylvisåker, A. B. (2007). *Opplegg på gang: Strikk du ikke ville drømme om.* Bergen: Fagbokforlaget.

Sundbø, A. (1994). *Kvardagsstrikk: Kulturskattar frå fillehaugen.* Oslo: Det Norske Samlaget.

Sundbø, A. (2005). *Usynlege trådar i strikkekunsten.* Oslo: Samlaget.

Sørensen, A. S., Høystad, O. M., Bjurstöm, E., Vike, H. (2008). *Nye kulturstudier: En innføring.* Oslo: Spartacus forlag AS.

Tin, M. B. (2011). *Spilleregler og spillerom: Tradisjonens estetikk.* Oslo: Novus forlag.

Bilder:

DigitaltMuseum. *NF 1956-0070, NFM 0000-01635, DHS 14825, NFM 1991-00001.*

Hentet fra <https://digitaltmuseum.no/>

Poesi:

Stevens, W. (2009). *Keiseren av iskrem.* Gyldendal Norsk Forlag AS

8 Oversikt over tabeller og figurer

Figur 1. Historiske mannskøfter (DigitaltMuseum)	13
Figur 2. Ensfargede kvinneplagg (DigitaltMuseum)	13
Figur 3. Modell av det dobbelte kulturbegrep (Halvorsen, 2004, s. 31).....	22
Figur 4. Forholdet mellom forskjellige identitetsnivåer (Jørgensen, 2008, s. 52).....	27
Figur 5. Dimensjoner ved identifikasjon (Hylland Eriksen, 1997, s. 36).....	27
Figur 6. Betydningsfulle deler av egen identitet, med vektlegging på sted og kjønn.....	29
Figur 7. Overblikk i omgivelsene	53
Figur 8. Lag på lag og transparente, hvite flater	54
Figur 9. Mønster i is, fjell og bark	54
Figur 10. Farger i helhetsbildet.....	55
Figur 11. Farger i detaljer	55
Figur 12. Vinterstemning med assosiasjoner til jul	56
Figur 13. Detaljer fra stemningsopplevelser	56
Figur 14. Endringer og flyktige synsinntrykk med vann, regn og is	57
Figur 15. Lyset leder blikket i sanseerfaringen.....	58
Figur 16. Fra overblikk til detaljer.....	58
Figur 17. Trær med mose og sopp	59
Figur 18. Veltet tre og stubbe med spor av ytre påvirkning	59
Figur 19. Detaljer og spor av ytre påvirkning i trær	60
Figur 20. Farger og mønster i fjell.....	60
Figur 21. Samsvar i farger	61
Figur 22. Samsvar i farger og vekster på fjell og trær	62

Figur 23. Samsvar i mønstre fra ulike vekster	62
Figur 24. Vekster på trær	63
Figur 25. Kjuker på trær.....	64
Figur 26. Enkeltstående og kjuker i klynger	64
Figur 27. Studier av form og overflate i kjuke.....	65
Figur 28. Overside og underside av kjuke	66
Figur 29. Ulike farger og bestanddeler i overflate	66
Figur 30. Ulik overflate og konsistens i kjuker.....	67
Figur 31. Tørr og fuktig kjuke	68
Figur 32. Våt, blank kjuke og tørr, matt kjuke.....	68
Figur 33. Fargevarianter og overganger i kjuker	69
Figur 34. Kjuke vokser gjennom strå, kjuke og lav, kjuke med barnåler gjennom materien	69
Figur 35. Kjuker med spindellev, snø og spon.....	70
Figur 36. Grå kjuke med blad og barnål	71
Figur 37. Frodig sommerlandskap	72
Figur 38. Farger i det gråbrune landskapet	73
Figur 39. Kjuker i utvikling med sine unike formasjoner og avgrensninger	74
Figur 40. Kjuker med individuelle karaktertrekk i form- og flate-inndeling.....	74
Figur 41. Kjuke med spor fra dyr og vekster på vokseplassen	75
Figur 42. Fra de første møtene; lyset viser vei; koblinger i naturen; unike objekter	75
Figur 43. Konsekvens av modning i observasjonsprosessen	77
Figur 44. Kjuke koblet til sine unike omgivelser.....	77

Figur 45. Digital og tekstil fargeanalyse.....	78
Figur 46. Fargeanalyse av observerte kjuker	79
Figur 47. Tekstur i kjuke imitert i strikking med lyst ullgarn.....	80
Figur 48. Imitasjon av tekstur i kjuker – ensfarget	81
Figur 49. Imitasjon av tekstur i kjuker – ulike fargevariasjoner.....	82
Figur 50. Direkte overføring av farger fra kjuke til strikket plagg	84
Figur 51. Konturen til kjuke direkte overført til kjoleledesign.....	85
Figur 52. Enkeltdeler av kjukens utforming overført til plagg	86
Figur 53. Kjoler med bølgete kanter i kontrastfarge.....	87
Figur 54. Kjoler med inspirasjon fra tekstur i kjuke.....	88
Figur 55. Overføring av tekstur til klesplagg.....	89
Figur 56. Kjuke som inspirasjon til varmende plagg.....	90
Figur 57. Utvikling av design iflere ledd.....	91
Figur 58. Hetteponcho med tekstur og farge inspirert av kjuke	92
Figur 59. Flerfarget kombinasjonsplagg	92
Figur 60. Tosidig kåpe med mønsterborder	93
Figur 61. Plagg med oppdelte felter og flere lag	94
Figur 62. Flere plagg med inspirasjon fra kjuke med oppdelte flater.....	95
Figur 63. Utvalg av enkelte elementer fra kjuken er fremhevet i design.....	96
Figur 64. Teksturoverføring til genser	97
Figur 65. Utprøving av uttrykk i flere teknikker	98
Figur 66. Kjuke og fargeskisse av kjole	99
Figur 67. Mønstrestrikk benyttet for å gjenskape tekstur	100

Figur 68. Kjuke med elementer fra ytre påvirkning overført i design av jakke.....	101
Figur 69. Jakke med broderte knutesting	102
Figur 70. Kjuke og lav overført i design	103
Figur 71. Kjoledesign inspirert av kjuke og lav	104
Figur 72. Stedsidentitet i strikkedesign.....	106
Figur 73. Strikkedesignet fotografert i de naturlige omgivelsene.....	107
Figur 74. Kjukenes plassering vist med koordinater.....	108
Figur 75. Merking med koordinater.....	108
Tabell 1. Betydningsfulle faktorer for bekledning.....	48
Tabell 2. Betydning av medbrakte objekter.....	50
Tabell 3. Kvinneplagg med historiske og moderne betegnelser.....	85

9 Vedlegg

Vedlegg 1: Meldeskjema til NSD.....	126
Vedlegg 2: Svarbrev fra NSD, og bekreftelse på endring.....	130
Vedlegg 3: Informasjonsskriv til deltakerne og foresatte.....	132
Vedlegg 4: Intervjuguide.....	134
Vedlegg 4: Eksempel på analyse av samtale med ungdommer.....	135

MELDESKJEMA

Meldeskjema (versjon 1.4) for forsknings- og studentprosjekt som medfører meldeplikt eller konsesjonsplikt (jf. personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter).

1. Intro		
Samles det inn direkte personidentifiserende opplysninger?	Ja ☐ Nei ☒	En person vil være direkte identifiserbar via navn, personnummer, eller andre personentydige kjennetegn. Les mer om hva personopplysninger .
Hvis ja, hvilke?	☐ Navn ☐ 11-sifret fødselsnummer ☐ Adresse ☐ E-post ☐ Telefonnummer ☐ Annet	NB! Selv om opplysningene skal anonymiseres i oppgave/rapport, må det krysses av dersom det skal innhentes/registreres personidentifiserende opplysninger i forbindelse med prosjektet.
Annet, spesifiser hvilke		
Samles det inn bakgrunnsopplysninger som kan identifisere enkeltpersoner (indirekte personidentifiserende opplysninger)?	Ja ☒ Nei ☐	En person vil være indirekte identifiserbar dersom det er mulig å identifisere vedkommende gjennom bakgrunnsopplysninger som for eksempel bostedskommune eller arbeidsplass/skole kombinert med opplysninger som alder, kjønn, yrke, diagnose, etc.
Hvis ja, hvilke	bostedskommune, alder, kjønn, stemme	NB! For at stemme skal regnes som personidentifiserende, må denne bli registrert i kombinasjon med andre opplysninger, slik at personer kan gjenkjennes.
Skal det registreres personopplysninger på digitale bilde- eller videoopptak? (direkte/indirekte/via IP-/epost adresse, etc) ved hjelp av nettbaserte spørreskjema?	Ja ☐ Nei ☒	Les mer om nettbaserte spørreskjema .
Blir det registrert personopplysninger på digitale bilde- eller videoopptak?	Ja ☐ Nei ☒	Bilde/videoopptak av ansikter vil regnes som personidentifiserende.
Søkes det vurdering fra REK om hvorvidt prosjektet er omfattet av helseforskningsloven?	Ja ☐ Nei ☒	NB! Dersom REK (Regional Komité for medisinsk og helsefaglig forskningsetikk) har vurdert prosjektet som helseforskning, er det ikke nødvendig å sende inn meldeskjema til personvernombudet (NB! Gjelder ikke prosjekter som skal benytte data fra pseudonyme helseregistre). Dersom tilbakemelding fra REK ikke foreligger, anbefaler vi at du avventer videre utfylling til svar fra REK foreligger.
2. Prosjekttittel		
Prosjekttittel	Stedsidentitet i strikkedesign	Oppgi prosjektets tittel. NB! Dette kan ikke være «Masteroppgave» eller liknende, navnet må beskrive prosjektets innhold.
3. Behandlingsansvarlig institusjon		
Institusjon	Høgskolen i Telemark	Velg den institusjonen du er tilknyttet. Alle nivå må oppgis. Ved studentprosjekt er det studentens tilknytning som er avgjørende. Dersom institusjonen ikke finnes på listen, har den ikke avtale med NSD som personvernombud. Vennligst ta kontakt med institusjonen.
Avdeling/Fakultet	Fakultet for estetiske fag, folkekultur og lærerutdanning	
Institutt	Institutt for forming og formgivning	
4. Daglig ansvarlig (forsker, veileder, stipendiat)		
Fornavn	Kari	Før opp navnet på den som har det daglige ansvaret for prosjektet. Veileder er vanligvis daglig ansvarlig ved studentprosjekt.
Etternavn	Carlsen	
Stilling	Førsteamanuensis Høgskolen i Telemark	Veileder og student må være tilknyttet samme institusjon. Dersom studenten har eksternt veileder, kanbiveileder eller fagansvarlig ved studiestedet stå som daglig ansvarlig.
Telefon	35026445	
Mobil	91849797	Arbeidssted må være tilknyttet behandlingsansvarlig institusjon, f.eks. underavdeling, institutt etc.
E-post	kari.carlsen@hit.no	
Alternativ e-post	lisnyma@online.no	NB! Det er viktig at du oppgir en e-postadresse som brukes aktivt. Vennligst gi oss beskjed dersom den endres.
Arbeidssted	Høgskolen i Telemark	

Adresse (arb.)	Lærerskolevegen 40	
Postnr./sted (arb.sted)	3679 Notodden	
Sted (arb.sted)	Notodden	

5. Student (master, bachelor)

Studentprosjekt	Ja ☐ Nei ☐	Dersom det er flere studenter som samarbeider om et prosjekt, skal det velges en kontaktperson som føres opp her. Øvrige studenter kan føres opp under pkt 10.
Fornavn	Lise	
Etternavn	Nymark	
Telefon	97042775	
Mobil		
E-post	lisnyrna@online.no	
Alternativ e-post	lise.nymark@nesodden.kommune.no	
Privatadresse	Blåbærstien 20K	
Postnr./sted (privatadr.)	1450 Nesoddtangen	
Sted (arb.sted)	Nesoddtangen	
Type oppgave	☒ Masteroppgave ☐ Bacheloroppgave ☐ Semesteroppgave ☐ Annet	

6. Formålet med prosjektet

Formål	<p>Problemstilling: På hvilken måte kan stedsidentitet uttrykkes i strikkedesign?</p> <p>Jeg vil gå inn i litteraturen om den norske strikketradisjonen, for så å undersøke hvordan jeg i eget skapende arbeid kan uttrykke identitet i design.</p> <p>Videre jobber jeg med stedsidentitet i strikkedesign og vektlegger prosessen der jeg undersøker sammenhengen mellom meg og et avgrenset sted på Nesodden, for deretter å finne ut hvordan jeg kan beskrive/uttrykke denne tilhørigheten til stedet gjennom strikkedesign.</p> <p>Jeg foretar en samtale med ungdommer om deres forhold til norsk strikkedesign og hvordan identitet kan uttrykkes i klesdesign.</p> <p>Mine funn og resultatene av gruppesamtalen med ungdommer vil danne grunnlag for de didaktiske refleksjonene i oppgaven.</p>	Redegjør kort for prosjektets formål, problemstilling, forskningsspørsmål e.l.
--------	---	--

7. Hvilke personer skal det innhentes personopplysninger om (utvalg)?

Kryss av for utvalg	☐ Barnehagebarn ☒ Skoleelever ☐ Pasienter ☐ Brukere/klienter/kunder ☐ Ansatte ☐ Barnevernsbarn ☐ Lærere ☐ Helsepersonell ☐ Asylsøkere ☐ Andre	
Beskriv utvalg/deltakere	Deltakerne er [redacted] som bor på [redacted]	Med utvalg menes dem som deltar i undersøkelsen eller dem det innhentes opplysninger om.
Rekruttering/trekking	Ungdommene rekrutteres fra [redacted]	Beskriv hvordan utvalget trekkes eller rekrutteres og oppgi hvem som foretar den. Et utvalg kan trekkes fra registre som f.eks. Folkeregisteret, SSB-registre, pasientregistre, eller det kan rekrutteres gjennom f.eks. en bedrift, skole, idrettsmiljø eller eget nettverk.

Førstegangskontakt	Undertegnede kontakter foresatte/ungdommer med skriftlig forespørsel.	Beskriv hvordan kontakt med utvalget blir opprettet og av hvem. Les mer om dette på temasidene.
Alder på utvalget	☒ Barn (0-15 år) ☐ Ungdom (16-17 år) ☐ Voksne (over 18 år)	Les om forskning som involverer barn på våre nettsider.
Omtrentlig antall personer som inngår i utvalget	5	
Samles det inn sensitive personopplysninger?	Ja ☐ Nei ☒	Les mer om sensitive opplysninger.
Hvis ja, hvilke?	☐ Rasemessig eller etnisk bakgrunn, eller politisk, filosofisk eller religiøs oppfatning ☐ At en person har vært mistenkt, siktet, tiltalt eller dømt for en straffbar handling ☐ Helseforhold ☐ Seksuelle forhold ☐ Medlemskap i fagforeninger	
Inkluderes det myndige personer med redusert eller manglende samtykkekompetanse?	Ja ☐ Nei ☒	Les mer om pasienter, brukere og personer med redusert eller manglende samtykkekompetanse.
Samles det inn personopplysninger om personer som selv ikke deltar (tredjepersoner)?	Ja ☐ Nei ☒	Med opplysninger om tredjeperson menes opplysninger som kan spores tilbake til personer som ikke inngår i utvalget. Eksempler på tredjeperson er kollega, elev, klient, familiemedlem.
8. Metode for innsamling av personopplysninger		
Kryss av for hvilke datainnsamlingsmetoder og datakilder som vil benyttes	☐ Papirbasert spørreskjema ☐ Elektronisk spørreskjema ☐ Personlig intervju ☒ Gruppeintervju ☐ Observasjon ☐ Deltakende observasjon ☐ Blogg/sosiale medier/internett ☐ Psykologiske/pedagogiske tester ☐ Medisinske undersøkelser/tester ☐ Journaldata	Personopplysninger kan innhentes direkte fra den registrerte (f.eks. gjennom spørreskjema, intervju, tester, og/eller ulike journaler (f.eks. elevmapper, NAV, PPT, sykehus) og/eller registre (f.eks. Statistisk sentralbyrå, sentrale helseregistre). NBI Dersom personopplysninger innhentes fra forskjellige personer (utvalg) og med forskjellige metoder, må dette spesifiseres i kommentar-boksen. Husk også å legge ved relevante vedlegg til alle utvalgs-gruppene og metodene som skal benyttes. Les mer om registerstudier her. Dersom du skal anvende registerdata, må variabeliste lastes opp under pkt. 15
	☐ Registerdata	
	☐ Annen innsamlingsmetode	
Tilleggsopplysninger		
9. Informasjon og samtykke		
Oppgi hvordan utvalget/deltakerne informeres	☒ Skriftlig ☐ Muntlig ☐ Informeres ikke	Dersom utvalget ikke skal informeres om behandlingen av personopplysninger må det begrunnes. Les mer her. Vennligst send inn mal for skriftlig eller muntlig informasjon til deltakerne sammen med meldeskjema. Last ned en veiledende mal her. NBI Vedlegg lastes opp til sist i meldeskjemaet, se punkt 15 Vedlegg.
Samtykker utvalget til deltakelse?	☒ Ja ☐ Nei ☐ Flere utvalg, ikke samtykke fra alle	For at et samtykke til deltakelse i forskning skal være gyldig, må det være frivillig, uttrykkelig og informert. Samtykke kan gis skriftlig, muntlig eller gjennom en aktiv handling. For eksempel vil et besvart spørreskjema være å regne som et aktivt samtykke. Dersom det ikke skal innhentes samtykke, må det begrunnes.
Innhentes det samtykke fra foreldre for barn under 15 år?	Ja ☒ Nei ☐	Les mer om forskning som involverer barn og samtykke fra unge.
Hvis nei, begrunn		
10. Informasjonssikkerhet		

Hvordan registreres og oppbevares personopplysningene?	☐ På server i virksomhetens nettverk ☐ Fysisk isolert PC tilhørende virksomheten (dvs. ingen tilknytning til andre datamaskiner eller nettverk, interne eller eksterne) ☐ Datamaskin i nettverkssystem tilknyttet Internett tilhørende virksomheten ☐ Privat datamaskin ☐ Videopptak/fotografi ☐ Lydopptak ☐ Notater/papir ☒ Mobile lagringsenheter (bærbar datamaskin, minnepenn, minnekort, cd, ekstern harddisk, mobiltelefon) ☐ Annen registreringsmetode	<p>Merk av for hvilke hjelpemidler som benyttes for registrering og analyse av opplysninger.</p> <p>Sett flere kryss dersom opplysningene registreres på flere måter.</p> <p>Med «virksomhet» menes her behandlingsansvarlig institusjon.</p> <p>NBI Som hovedregel bør data som inneholder personopplysninger lagres på behandlingsansvarlig sin forskningsserver.</p> <p>Lagring på andre medier - som privat pc, mobiltelefon, minnepenne, server på annet arbeidssted - er mindre sikkert, og må derfor begrunnes. Slik lagring må avklares med behandlingsansvarlig institusjon, og personopplysningene bør krypteres.</p>
Annen registreringsmetode beskriv		
Hvordan er datamaterialet beskyttet mot at uvedkommende får innsyn?	Brukernavn og passord	Er f.eks. datamaskintilgangen beskyttet med brukernavn og passord, står datamaskinen i et låsbart rom, og hvordan sikres bærbare enheter, utskrift og opptak?
Samles opplysningene inn/behandles av en databehandler?	Ja ☐ Nei ☒	Dersom det benyttes eksterne til helt eller delvis å behandle personopplysninger, f.eks. Questback, transkriberingsassistent eller tolv, er dette å betrakte som en databehandler. Slike oppdrag må kontraktreguleres.
Hvis ja, hvilken		
Overføres personopplysninger ved hjelp av e-post/Internett?	Ja ☐ Nei ☒	F.eks. ved overføring av data til samarbeidspartner, databehandler mm.
Hvis ja, beskriv?		Dersom personopplysninger skal sendes via internett, bør de krypteres tilstrekkelig. Vi anbefaler for ikke lagring av personopplysninger på nettskytjenester. Dersom nettskytjeneste benyttes, skal det inngås skriftlig databehandleravtale med leverandøren av tjenesten.
Skal andre personer enn daglig ansvarlig/student ha tilgang til datamaterialet med personopplysninger?	Ja ☐ Nei ☒	
Hvis ja, hvem (oppgi navn og arbeidssted)?		
Utleveres/deles personopplysninger med andre institusjoner eller land?	☒ Nei ☐ Andre institusjoner ☐ Institusjoner i andre land	F.eks. ved nasjonale samarbeidsprosjekter der personopplysninger utveksles eller ved internasjonale samarbeidsprosjekter der personopplysninger utveksles.
11. Vurdering/godkjenning fra andre instanser		
Søkes det om dispensasjon fra taushetsplikten for å få tilgang til data?	Ja ☐ Nei ☒	For å få tilgang til taushetsbelagte opplysninger fra f.eks. NAV, PPT, sykehus, må det søkes om dispensasjon fra taushetsplikten. Dispensasjon søkes vanligvis fra aktuelt departement.
Hvis ja, hvilke		
Søkes det godkjenning fra andre instanser?	Ja ☐ Nei ☒	F.eks. søke registreier om tilgang til data, en ledelse om tilgang til forskning i virksomhet, skole.
Hvis ja, hvilken		
12. Periode for behandling av personopplysninger		
Prosjektstart	05.01.2016	Prosjektstart Vennligst oppgi tidspunktet for når kontakt med utvalget skal gjøres/datainsamlingen starter.
Planlagt dato for prosjektslutt	20.06.2016	Prosjektslutt: Vennligst oppgi tidspunktet for når datamaterialet enten skal anonymiseres/slettes, eller arkiveres i påvente av oppfølgingsstudier eller annet.
Skal personopplysninger publiseres (direkte eller indirekte)?	☐ Ja, direkte (navn e.l.) ☒ Ja, indirekte (bakgrunnsopplysninger) ☐ Nei, publiseres anonymt	NBI Dersom personopplysninger skal publiseres, må det vanligvis innhentes eksplisitt samtykke til dette fra den enkelte, og deltakere bør gis anledning til å lese gjennom og godkjenne sitater.
Hva skal skje med datamaterialet ved prosjektslutt?	☒ Datamaterialet anonymiseres ☐ Datamaterialet oppbevares med personidentifikasjon	NBI Her menes datamaterialet, ikke publikasjon. Selv om data publiseres med personidentifikasjon skal som regel øvrig data anonymiseres. Med anonymisering menes at datamaterialet bearbeides slik at det ikke lenger er mulig å føre opplysningene tilbake til enkeltpersoner. Les mer om anonymisering.
13. Finansiering		

Kari Carlsen
Institutt for forming og formgivning Høgskolen i Telemark
Postboks155
3872 NOTODDEN

Vår dato: 06.01.2016

Vår ref: 45889 / 3 / NSI

Deres dato:

Deres ref:

TILBAKEMELDING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 29.11.2015. Meldingen gjelder prosjektet:

45889	<i>Stedsidentitet i strikkedesign</i>
<i>Behandlingsansvarlig</i>	<i>Høgskolen i Telemark, ved institusjonens øverste leder</i>
<i>Daglig ansvarlig</i>	<i>Kari Carlsen</i>
<i>Student</i>	<i>Lise Nymark</i>

Personvernombudet har vurdert prosjektet og finner at behandlingen av personopplysninger er meldepliktig i henhold til personopplysningsloven § 31. Behandlingen tilfredsstiller kravene i personopplysningsloven.

Personvernombudets vurdering forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, ombudets kommentarer samt personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, <http://www.nsd.uib.no/personvern/meldeplikt/skjema.html>. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://pvo.nsd.no/prosjekt>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 20.06.2016, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Katrine Utaaker Segadal

Marte Byrkjeland

Kontaktperson: Marte Byrkjeland tlf: 55 58 36 01

Vedlegg: Prosjektvurdering

Dokumentet er elektronisk produsert og godkjent ved NSDs rutiner for elektronisk godkjenning.

Arbeidsplasser / District Offices

OSLO: NSD, Universitetet i Oslo, Postboks 1055 Blindern, 0316 Oslo. Tel: +47 22 85 52 11. nsd@uio.no
TRONDHEIM: NSD, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 7801 Trondheim. Tel: +47 73 59 19 07. nsd@ntnu.no
NOTODDEN: NSD, SVT, Universitetet i Telemark, 3817 Notodden. Tel: +47 37 64 43 35. nsd@uio.no

Utvalget informeres skriftlig om prosjektet og samtykker til deltakelse. Informasjonsskrivet er godt utformet.

Merk at når barn skal delta aktivt, er deltagelsen alltid frivillig for barnet, selv om de foresatte samtykker. Barnet bør få alderstilpasset informasjon om prosjektet, og det må sørges for at de forstår at deltakelse er frivillig og at de når som helst kan trekke seg dersom de ønsker det.

Personvernombudet legger til grunn at forsker etterfølger Høgskolen i Telemark sine interne rutiner for datasikkerhet. Dersom personopplysninger skal lagres på mobile enheter, bør opplysningene krypteres tilstrekkelig.

Dersom det blir aktuelt å publisere med personopplysninger, jf. meldeskjemaet punkt 12, forutsetter personvernombudet at det foreligger eksplisitt samtykke fra den enkelte til dette. Vi anbefaler at deltakerne gis anledning til å lese igjennom egne opplysninger og godkjenne disse før publisering.

Forventet prosjektslutt er 20.06.2016. Ifølge prosjektmeldingen skal innsamlede opplysninger da anonymiseres, med unntak av de opplysninger som publiseres på bakgrunn av samtykke fra den enkelte. Anonymisering innebærer å bearbeide datamaterialet slik at ingen enkeltpersoner kan gjenkjennes. Det gjøres ved å:

- slette direkte personopplysninger (som navn/koblingsnøkkel)
- slette/omskrive indirekte personopplysninger (identifiserende sammenstilling av bakgrunnsopplysninger som f.eks. bosted/arbeidssted, alder og kjønn)
- lydopptak slettes.

BEKREFTELSE PÅ ENDRING

Vi viser til statusmelding mottatt 09.01.2017.

Personvernombudet har nå registrert ny dato for prosjektslutt 10.06.2017.

Det legges til grunn at prosjektopplegget for øvrig er uendret.

Ved ny prosjektslutt vil vi rette en ny statushenvendelse.

Hvis det blir aktuelt med ytterligere forlengelse, gjør vi oppmerksom på at utvalget vanligvis må informeres ved forlengelse på mer enn ett år utover det de tidligere har blitt informert om.

Ta gjerne kontakt dersom du har spørsmål.

Vennlig hilsen,
Ida Jansen Jondahl - Tlf: 55 58 30 19
Epost: Ida.Jondahl@nsd.no

Personvernombudet for forskning,
NSD – Norsk senter for forskningsdata AS
Tlf. direkte: (+47) 55 58 81 80

Forespørsel om deltakelse i forskningsprosjektet

”Stedsidentitet i strikkedesign”

Bakgrunn og formål

Undertegnede, Lise Nymark, er masterstudent i faget Formgivning, Kunst og Håndverk ved Høgskolen i Telemark (HiT), avd. Notodden. Jeg arbeider nå med den avsluttende masteroppgaven. Temaet for forskningsprosjektet er ‘Stedsidentitet i strikkedesign’. Oppgaven vil i stor grad være knyttet til eget skapende arbeid med strikkedesign. I tillegg vil arbeidets relevans i forhold til undervisning på ungdomskolen diskuteres opp mot gjeldende læreplan (Kunnskapsløftet LK06).

I den forbindelse ønsker jeg å samtale med ungdommer om deres forhold til norsk strikkedesign og hvordan identitet kan uttrykkes i klesdesign. Deltakerne i undersøkelsen vil være [redacted] i nærområdet på [redacted] klasse ved [redacted] forespørres om å delta i studien.

Hva innebærer deltakelse i studien?

Deltakelse i studien vil kreve at ungdommen møter til en gruppesamtale sammen med 4 andre ungdommer. Intervjuet vil vare i inntil 45 minutter, og spørsmålene vil handle om hvilket forhold ungdommene har til norsk strikketradisjon og hvordan identitet kan uttrykkes med klær. Ungdommene må ha med seg ett strikket klesplagg hver (må ikke være hjemmestrikket) som har betydning for dem, og én gjenstand som sier noe om hvor de bor/lever. Disse gjenstandene vil være grunnlag for samtalen. Undertegnede vil være intervjuer, og samtale med deltakerne. På forespørsel kan dere få utlevert intervjuguiden i forkant av samtalen. Dataene vil dokumenteres i form av notater og lydopptak med iphone mobiltelefon.

Hva skjer med informasjonen om deg?

Alle personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt. Det vil kun være intervjuer (undertegnede) som har tilgang til personopplysninger. Lydopptak og personopplysninger lagres på privat datamaskin. Navneliste lagres adskilt fra øvrig data. Deltakere anonymiseres, slik at de ikke vil kunne gjenkjennes i publikasjon. Prosjektet skal etter planen avsluttes i juni 2016. Personopplysninger anonymiseres ved prosjektslutt, og alle lydopptak/transkriberinger slettes når oppgaven er sensurert.

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta i studien, og du/barnet kan når som helst trekke ditt/deres samtykke

uten å oppgi noen grunn. Dersom du/barnet trekker deg/seg, vil barnet trekkes helt ut av studien og materialet med barnets deltakelse slettes.

Dersom du ønsker å delta eller har spørsmål til studien, ta kontakt med Lise Nymark (student), tlf. 970 42 775, eller Kari Carlsen (veileder) 91849797

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS.

Vennlig hilsen

Lise Nymark
Blåbærstien 20 K
1450 Nesoddtangen

Samtykke til deltakelse i studien ‘Stedsidentitet i strikkedesign’

Jeg har mottatt informasjon om studien og er villig til at mitt barn

.....

deltar i studien.

(Signatur foresatte, dato)

Intervjuguide

I gruppesamtalen vil det bli snakket om:

- deltakernes forhold til norsk strikkeskedisjon
- klær og identitet, kan klær vise noe om hvem du er?
- tilhørighet til et sted, kan klær vise noe om hvor du bor/lever?
- ønsker deltakerne å uttrykke noe om hvem de er, ved måten de kler seg på?

Hva oppfatter du som norsk strikkeskedisjon?

Hvilken betydning har norsk strikkeskedisjon for deg?

Beskriv plagget du har med deg.

- Hva betyr plagget for deg?
- Viser det noe om hvem du er? Hvordan?

Hvilken gjenstand har du med?

- Beskriv gjenstanden.
- Hva gjorde at du valgte å ta med denne gjenstanden?

Samtale med ungdommer

Utdrag fra transkribering - meningsfortetning

Spørsmål	Informant 1	Informant 2	Informant 3	Informant 4
Hvilket strikket plagg har du med? Hvorfor valgte du dette plagget? Til inf. 2: 'Vet du om det er noe hun har strikket?'	En poncho fra Island. Vi kjøpte den da vi var der. Jeg fikk den til jul. Jeg synes den er veldig fin.	Jeg har med noen votter jeg fikk av bestemor til jul. Jeg synes de er veldig deilige. Nei, det vet jeg ikke	Jeg har tatt med meg en Skappelgenser som mamma strikket til meg for ca 2 år siden. Jeg synes den er veldig fin og deilig.	Jeg tok med meg den her. (melert strikkegenser fra H&M (ref. meg)) Det er den jeg bruker mest. Det er yndlingsgenseren min egentlig.
Er det noe av det dere har med som dere tenker er typisk norsk strikkedesign?	Ikke min i hvert fall. Nei, den er jo islandsk.		Skappelgenser er vel norsk...	Jeg vet egentlig ikke om det er norsk eller ikke
Hva er norsk strikketradisjon?	Forskjellig typer mønster og sånn som er veldig typisk norsk.	Mariusmønster og sånn er veldig norsk. Litt tjukke med mønstret, fordi det er ganske kaldt på vinteren.	Jeg tror de fleste tenker på mariusmønster og sånn.	Nikker bekreftende
Er det noen av dere som har sånn type plagg? Til inf. 2: Hva med vottene dine?	.	Ja, det ser litt sånn ut	Hunden min har mariusgenser	Jeg hadde en mariusgenser da jeg var mindre
Er det spesielle tradisjoner i deres familier i forhold til norsk strikk?	Bestemoren min strikker veldig mye, mest gensere, Også strikker mamma og mormor. Alle strikker.	Jeg hadde en mormor som strikka veldig mye skjerf og sånn, og gensere	Mamma og farmor er sånn som sitter og strikker hele tiden, når de ser på TV eller i bilen, når som helst. Det er bare å ta med strikketøyet og strikke ferdig sokker.	Samme her, bestemoren min strikker også veldig mye Bestemor strikker sånn gensere og sånn og gir bort til slekta

Samtale med ungdommer

Utdrag fra transkribering – kategorisering

- Klær og identitet
- Forhold til strikking og norsk strikketradisjon
- Tilhørighet til sted

Spørsmål	Informant 1	Informant 2	Informant 3	Informant 4
Hvilket strikket plagg har du med? Hvorfor valgte du dette plagget? Til inf. 2: 'Vet du om det er noe hun har strikket?	En poncho fra Island. Vi kjøpte den da vi var der. Jeg fikk den til jul. Jeg synes den er veldig fin.	Jeg har med noen votter jeg fikk av bestemor til jul. Jeg synes de er veldig deilige.	Jeg har tatt med meg en Skappelgenser som mamma strikket til meg for ca 2 år siden. Jeg synes den er veldig fin og deilig.	Jeg tok med meg den her. (melert strikkegenser fra H&M (ref. meg)) Det er den jeg bruker mest. Det er yndlingsgenseren min egentlig.
Er det noe av det dere har med som dere tenker er typisk norsk strikkedesign?	Ikke min i hvert fall. Nei, den er jo islandsk.		Skappelgenser er vel norsk...	Jeg vet egentlig ikke om det er norsk eller ikke
Hva er norsk strikketradisjon?	Forskjellig typer mønster og sånn som er veldig typisk norsk.	Mariusmønster og sånn er veldig norsk. Litt tjukke med mønstret, fordi det er ganske kaldt på vinteren.	Jeg tror de fleste kanskje først tenker på mariusmønster og sånn.	Nikker bekræftende
Er det noen av dere som har sånn type plagg? Til inf. 2: Hva med vottene dine?		Ja, det ser litt sånn ut	Hunden min har mariusgenser	Jeg hadde en mariusgenser da jeg var mindre
Er det spesielle tradisjoner i deres familier i forhold til norsk strikk?	Bestemoren min strikker veldig mye, mest gensere, Også strikker mamma og mormor. Alle strikker.	Jeg hadde en mormor som strikket veldig mye skjert og sånn, og gensere	Mamma og farmor er sånn som sitter og strikker hele tiden, når de ser på TV eller i bilen, når som helst.	Samme her, bestemoren min strikker også veldig mye Bestemor strikker sånn

Systematisering av kategorier

Klær og identitet
Ungdommene har med seg: <ul style="list-style-type: none">
- En fin poncho fra Island
- Deilige votter
- Fin og deilig Skappelgenser
- Yndlingsgenser, strikkesgenser fra H&M
Forhold til bekledding: <ul style="list-style-type: none">
- Forskjell på hvordan man kler seg hjemme, hos andre og på skolen
- hjemme trenger man ikke å vise seg frem, ikke av betydning hva man går i.
- med venner vil man vise seg fram og vise hvem man er.
- mange tenker på å ha på seg noe andre synes er fint.
- ikke noe spesielt plagg jeg bruker med venner
<ul style="list-style-type: none">
- Deilig å ha på varme gensere
- Litt store, selv om det kanskje ikke er så fint
- Tar på det jeg er varm i, bryr meg ikke om at andre skal synes jeg er kul.
- en jakke eller annet varmt over andre klær
<ul style="list-style-type: none">
- Ser på termometeren
- Fine og deilige å gå i
- Lett å ta av og på, tenker egentlig mest praktisk
- Jeg bryr meg ikke så mye om fasong og utseende, mest at fargene passer
<ul style="list-style-type: none">
- Merkeklær gir status i gjengen. Jeg prøver å unngå de tankene
- Hvis alle skal ha merkeklær, så blir det jo ikke noe spesielt.
- Jeg tenker praktisk, at det skal holde meg varm.
- Jeg tenker ikke sånn at det skal jeg ha på for å vise at jeg er fra Nesodden.
- Noen ganger hender det at jeg skiller meg ut, men jeg gjør det ikke for å få oppmerksomhet. Vil passe inn til en viss grad.
<ul style="list-style-type: none">
- Det finnes så mange like butikker, og sosiale medier, så man kan se hva alle i verden har på seg. Tror ikke det er så stor forskjell.
- Men, når det kommer til folkedrakt, da er det jo stor forskjell.
<ul style="list-style-type: none">
- Jeg skal få bunad til konfirmasjon. Alle i familien har bunad, jentene, ikke guttene tror jeg.
- Jeg skal også få bunad til konfirmasjonen.
- Jeg hadde barnebunad, ikke fra noe spesielt sted. Kjernefamilien har ikke bunad, mors familie har ikke bunad for de er svenske.
- Vi har ikke så mye bunader i familien. En tante har bunad.
- Det har noe å si hvor man kommer fra. Men ikke alle velger bunad fra det stedet man kommer fra eller bor. Jeg skal ha fra Gudbrandsdalen, fordi mormor kommer derfra og alle i familien har det.
- Jeg velger bunad fra pappa sin side. Både farmor har, og oldemor hadde.
- Når du går i bunaden din, kan du være stolt av det stedet du kommer fra, og vise at her er jeg fra.
- Litt spesielt for Norge at de fleste er veldig opptatt av bunader.
- Man kan se at de har tilknytning til andre steder.